

Praktiskā rokasgrāmata par vecuma noteikšanu

Praktiskā rokasgrāmata par vecuma noteikšanu

2025. gada novembris

Eiropas Patvēruma atbalsta birojs (*EASO*) 2022. gada 19. janvārī tika pārveidots par Eiropas Savienības Patvēruma aģentūru (*EUAA*). Visas atsauces uz *EASO*, *EASO* produktiem un struktūrām jāsaprot kā atsauces uz *EUAA*.

Manuskripts pabeigts 2025. gada novembrī

Trešais izdevums

Eiropas Savienības Patvēruma aģentūra (*EUAA*) un personas, kuras rīkojas *EUAA* vārdā, neatbild par šajā publikācijā iekļautās informācijas izmantošanu.

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2025. gads

Print ISBN 978-92-9418-412-2 doi:10.2847/3646464 BZ-01-25-063-LV-C

PDF ISBN 978-92-9418-411-5 doi:10.2847/1743213 BZ-01-25-063-LV-N

© Eiropas Savienības Patvēruma aģentūra (*EUAA*), 2025. gads

Atļauts reproducēt, norādot avotu.

Tādu elementu izmantošanai vai reproducēšanai, kuri nepieder *EUAA*, var būt jāsaņem atļauja tieši no attiecīgajiem tiesību turētājiem. *EUAA* nav autortiesību uz šādiem elementiem:

Titullapas fotogrāfija: [Seventyfour](#), ID 571507909, © Adobe Stock, 2025.

Par rokasgrāmatu

Kādēļ izstrādāja šo rokasgrāmatu Eiropas Savienības Patvēruma aģentūras (EUAA) pamatuzdevums ir veicināt un atbalstīt ES dalībvalstu un Šengenas asociēto valstu (ES+ valstis ⁽¹⁾) darbības kopējās Eiropas patvēruma sistēmas (KEPS) īstenošanā. Migrācijas un patvēruma pakta ⁽²⁾ pieņēma 2024. gada maijā. Patvēruma procedūras regulas ⁽³⁾ (PPR) 25. pantā ir atsauce uz vecuma novērtēšanas procedūru [šajā rokasgrāmatā pārsvarā ir lietots termins “vecuma noteikšana”, izņemot tiešus citātus no PPR vai frāžu “age estimation” un “estimated age” tulkojumu]. Šā atjauninātā izdevuma pamatā ir rokasgrāmatas otrais izdevums, ko aģentūra publicēja 2018. gada septembrī, bet tas atspoguļo izmaiņas tiesību aktos, kas ieviestas saskaņā ar Migrācijas un patvēruma pakta.

Kā šī rokasgrāmatā tika izstrādāta Lai saskaņotu rokasgrāmatas norādījumus ar jauno tiesisko regulējumu, EUAA sadarbojās ar ārēju ekspertu un izmantoja vērtīgu informāciju, ko tai sniedza Eiropas Komisija, UNHCR un UNICEF. Pirms rokasgrāmatas galīgās versijas apstiprināšanas notika tās apspriešana visās ES+ valstīs, izmantojot EUAA Neaizsargātības jautājumu ekspertu tīklu un Patvēruma procesu tīklu. EUAA valde šīs vadlīnijas pieņēma 2025. gada novembrī.

Kam būtu jāizmanto šī rokasgrāmatā Šī rokasgrāmatā ir galvenokārt paredzēta darbiniekiem, kuru uzdevums ir pieprasīt vecuma noteikšanas procedūras veikšanu un piedalīties tajā, ja ir pamatotas šaubas par starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja vecumu. Dažādās valstīs par vecuma noteikšanas procesu var būt atbildīgas atšķirīgas iestādes. Tā kā vecuma noteikšanas procesā ir nepieciešama speciālistu sadarbība, ir svarīgi šajā darbā iesaistīt grupu speciālistu, kuri pārstāv dažādas disciplīnas. Tāpēc šī rokasgrāmatā ir jāizplata un jāpadara pieejama visiem, kas varētu būt iesaistīti vecuma noteikšanas procesā. Tie var būt gan speciālisti, kas tieši piedalās procesā kā vērtētāji, aizbildņi, juridiskie konsultanti, advokāti, bērnu aizsardzības iestāžu ierēdņi un lēmumu pieņēmēji, gan arī personas, kas ir iesaistītas netieši kā partneri, kuri sagatavo nosūtījumu pieteikuma iesniedzēja vecuma noteikšanai.

Kā izmantot šo rokasgrāmatu

Praktiski var izmantot šo rokasgrāmatu, lai:

- pieņemt lēmumu par to, vai vecuma noteikšanas process ir nepieciešams un varētu sekmīgi kļūst šaubas par personas vecumu;
- nodrošinātu nepieciešamās procesuālās garantijas un bērna tiesību ievērošanu visā procesā, tajā skaitā tiesības tikt uzklautam un tiesības uz aizbildņa vai vecāku un advokāta vai juridiskā konsultanta palīdzību;

(1) 27 ES dalībvalstis, kā arī Islande, Lihtenšteina, Norvēģija un Šveice.

(2) Eiropas Komisija, Migrācijas un iekšlietu ģenerāldirektorāts, “Migrācijas un patvēruma pakts”, Eiropas Komisijas tīmekļa vietne, 2024. gada 21. maijs, https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en.

(3) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1348 (2024. gada 14. maijs), ar ko izveido kopīgu starptautiskās aizsardzības procedūru Savienībā un atceļ Direktīvu 2013/32/ES, (OV L, 2024/1348, 22.5.2024.).

- nodrošinātu vecuma noteikšanas procesa atbilstību ES un valstu tiesību aktiem un tā rezultātu atzišanu ES+ valstīs.

Šis rokasgrāmatas mērķis ir atbalstīt kompetentās iestādes un citus vecuma noteikšanas procedūrās iesaistītos dalībniekus, sniedzot:

- vispārīgu informāciju par vecuma noteikšanu un tiesību aktu prasībām saskaņā ar pakta (sk. [2. nodaļu](#) “[Tiesības un procesuālās garantijas](#)”);
- vispārīgus apsvērumus, kas saistīti ar vecuma noteikšanas procesa praktisko īstenošanu (sk. [3. nodaļu](#) “[Vecuma noteikšanas procesa praktiskā īstenošana](#)”);
- pārskatu par kaskādes un daudzdisciplīnu pieeju vecuma noteikšanai, īpaši izskaidrojot daudzdisciplīnu grupu izveidi un darbību, kā arī to personu uzdevumus, kuras attiecīgā gadījumā palīdz veikt medicīniskās pārbaudes, (sk. [3.3.2. sadaļu](#) “[Medicīniskais novērtējums – vispirms veic vismazāk invazīvo pārbaudi](#)”);
- paskaidrojumus par to, kā faktiski veikt vecuma noteikšanu, aprakstot metodes (sk. [1. pielikums. Vecuma noteikšanas intervija](#) un [2. pielikums. Psihosociālais novērtējums](#));
- svarīgus vispārīgus praktiskus apsvērumus (sk. [3. pielikums. Kontrolosaraksti – piemērojami standarti, informācijas sniegšana, aprūpe un drošība](#)).

Kā šī rokasgrāmata ir saistīta ar valstu tiesību aktiem un praksi Šis ir elastīgs konverģences rīks. Tas nav juridiski saistošs. Šī rokasgrāmata ir izstrādāta, lai veicinātu vecuma noteikšanas prakses konverģenci visā ES+, palīdzot praktiķiem īstenot saskaņotas, tiesībās balstītas procedūras un vienlaikus ievērot konkrētus ES un valstu noteikumus. Visos pakta instrumentos ir atsauces uz ANO Konvenciju par bērna tiesībām ⁽⁴⁾ (CRC), ES Pamattiesību hartu ⁽⁵⁾ (Harta), Eiropas Cilvēktiesību konvenciju ⁽⁶⁾ (ECTK) un pamattiesību regulējumu, kas jāņem vērā visā patvēruma piešķiršanas procesā, sākot ar skrīningu. Pakta regulējumā pamatgarantijas, kas jāievēro vecuma noteikšanas procedūru izstrādē un īstenošanā, nosaka PPR.

Kā šī rokasgrāmata ir saistīta ar citiem rīkiem, vadlīnijām, ieteikumiem par vecuma noteikšanu

EUAA 2025. gada Praktiskās rokasgrāmatas par vecuma noteikšanu trešais izdevums ietilpst plašākā rīku kopumā, kas paredzēts vecuma noteikšanai, proti:

- EUAA animācija bērniem “[Viss, kas jāzina par vecuma noteikšanu](#)”;
- EUAA buklets “[Viss, kas jāzina par vecuma noteikšanu](#)”, 2022. gada janvāris;
- EUAA animācijas filma praktiķiem „[Vecuma noteikšana. Kāpēc? Kad? Kā?](#)” un informatīvie materiāli bērniem, kas pieejami portālā [Runāsim par patvērumu](#).

⁽⁴⁾ ANO Ģenerālā asambleja, [Konvencija par bērna tiesībām, ANO](#), Līgumu sērija, 1577. sēj., 3. lpp., 1989. gada 20. novembris, <https://www.refworld.org/legal/agreements/unga/1989/en/18815>.

⁽⁵⁾ Eiropas Savienība, [Eiropas Savienības Pamattiesību harta](#), 2012. gada 26. oktobris, 2012/C 326/02.

⁽⁶⁾ Eiropas Padome, [Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, kas grozīta ar 11. un 14. protokolu](#), 1950. gada 4. novembris, ETS 5.

Šī rokasgrāmata būtu jāizmanto saistībā ar:

- EUAA/FRA, [Patvēruma procedūra. Praktisks rīks aizbildņiem](#), 2023. gads, un
- EUAA, *Praktiskā rokasgrāmata par bērna interešu ievērošanu. Otrais izdevums* (gaidāma 2026. gadā).

Dažas EUAA praktiskās rokasgrāmatas un rīkus, kas minēti šajā praktiskajā rokasgrāmatā, publicēs un/vai pakāpeniski atjauninās laikposmā no 2025. līdz 2027. gadam. Publikācijas atjauninās, lai saskaņotu tās ar Migrācijas un patvēruma pakta tiesiskajiem instrumentiem. Pēc publicēšanas attiecīgās publikācijas kopā ar visiem pārējiem EUAA materiāliem būs pieejamas tiešsaistē [EUAA tīmekļa vietnē](#).

Atruna

Šī rokasgrāmata sagatavota, neskarot principu, ka tikai Eiropas Savienības Tiesa var sniegt ES tiesību aktu autoritatīvu interpretāciju.

Saturs

Saīsinājumu saraksts	8
Glosārijs	10
1. Vecuma nozīmīgums	13
2. Tiesības un procesuālās garantijas	16
2.1. Bērna intereses	18
2.2. Nepilngadības prezumpcija	21
2.2.1. Dokumentāro pierādījumu novērtēšana	25
2.2.2. Vecuma noteikšanas pamatojums	27
2.3. Aizbildnība vai pārstāvība	28
2.4. Juridiskā konsultanta uzdevumi	30
2.5. Tiesības uz informāciju, līdzdalību un piekrišanu	31
2.6. Kvalificēti vecuma vērtētāji	33
2.7. Objektivitāte un nediskriminācija vecuma noteikšanas procesā	37
2.8. Princips “šaubas par labu indivīdam”	39
3. Vecuma noteikšanas procesa praktiskā īstenošana	41
3.1. Īpašo vajadzību konstatēšana	43
3.2. Lēmums sākt vai nesākt vecuma noteikšanas procesu	44
3.2.1. Procesuālo garantiju nodrošināšana, vienlaikus novēršot sistēmas ļaunprātīgu izmantošanu	46
Procesuālo garantiju ievērošana	50
3.3. Kaskādes un daudzdisciplīnu pieeja vecuma noteikšanai	52
3.3.1. Vecuma noteikšanas nemedicīniskās metodes	54
3.3.2. Medicīniskais novērtējums – vispirms veic vismazāk invazīvo pārbaudi	58
3.4. Lēmums	60
3.5. Lēmuma par vecuma noteikšanu apstrīdēšana	62
3.5.1. Lēmuma par vecuma noteikšanu pārskatīšana, ņemot vērā jaunus pierādījumus	63
4. Topošās un jaunās tehnoloģijas	64
5. Papildu resursi	65
Pielikumi	66
1. pielikums. Vecuma noteikšanas intervija	66

2. pielikums. Psihosociālais novērtējums.....	75
3. pielikums. KontROLSaraksti – piemērojamie standarti, informācijas sniegšana, aprūpe un drošība	84
4. pielikums. Piekrišanas veidlapas paraugs daļībai vecuma noteikšanas procesā .	87
5. pielikums. Pārskats par vecuma noteikšanas metodēm no rokasgrāmatas 2018. gada izdevuma	89
Norādījumi par metožu secīgu īstenošanu.....	90

Saīsinājumu saraksts

Saīsinājums	Definīcija
2024. gada UAD	Uzņemšanas apstākļu direktīva – Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 14. maija Direktīva 2024/1346, ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai
BIC	Bērna intereses
CRC	ANO Konvencija par bērna tiesībām
Dalībvalstis	ES dalībvalstis
EUAA	Eiropas Savienības Patvēruma aģentūra
Eurodac	Eiropas patvēruma daktiloskopiskā datubāze
FRA	Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra
Harta	Eiropas Savienības Pamattiesību harta
IVI	Izcelsmes valsts informācija
KEPS	Kopējā Eiropas patvēruma sistēma
Kvalifikācijas regula	Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 14. maija Regula (ES) 2024/1347 par standartiem attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgo vai bezvalstnieku kvalificēšanu par starptautiskās aizsardzības saņēmējiem, vienotu statusu bēgļiem vai personām, kam ir tiesības uz alternatīvo aizsardzību, un piešķirtās aizsardzības saturu, ar ko groza Padomes Direktīvu 2003/109/EK un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2011/95/ES
MI	mākslīgais intelekts
PMPR	Patvēruma un migrācijas pārvaldības regula – Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 14. maija Regula (ES) 2024/1351 par patvēruma un migrācijas pārvaldību un ar ko groza Regulas (ES) 2021/1147 un (ES) 2021/1060 un atceļ Regulu (ES) Nr. 604/2013
PPR	Patvēruma procedūras regula – Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 14. maija Regula (ES) 2024/1348, ar ko izveido kopīgu procedūru starptautiskajai aizsardzībai Savienībā un atceļ Direktīvu 2013/32/ES
Skrīninga regula	Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 14. maija Regula (ES) 2024/1356, ar ko ievieš trešo valstu valstspiederīgo skrīningu pie ārējām robežām un groza Regulas (EK) Nr. 767/2008, (ES) 2017/2226, (ES) 2018/1240 un (ES) 2019/817

Saīsinājums**Definīcija*****THB***

Cilvēku tirdzniecība

UNHCR

ANO Augstais komisārs bēgļu jautājumos

UNICEF

ANO Bērnu fonds

Glosārijs

Aizbildnis ⁽⁷⁾ jeb **pārstāvis** ⁽⁸⁾ – kompetentas iestādes iecelta neatkarīga persona, kuras uzdevums ir aizsargāt nepavadīta bērna intereses un vispārējo labklājību. Šajā nolūkā aizbildnis pārstāv bērnu un rīkojas viņa vārdā, vajadzības gadījumā papildinot viņa tiesībspēju un rīcībspēju. Abus terminus uzskata par sinonīmiem, un tie abi ir lietoti paktā. Praktisku apsvērumu dēļ *EUAA* šajā rokasgrāmatā dod priekšroku terminam “aizbildnis”.

Atbildīgā iestāde – valsts iestāde, kas ir atbildīga par starptautiskās aizsardzības pieteikumu izskatīšanu ⁽⁹⁾ un arī lemj par to, vai ir jāveic vecuma noteikšanas process. Tā ir arī kompetentā iestāde, kas pieņem galīgo lēmumu par pieteikuma iesniedzēja vecumu pēc vecuma noteikšanas procesa pabeigšanas ⁽¹⁰⁾.

Bērns jeb **nepilngadīgais** – trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kas nav sasniedzis 18 gadu vecumu. Šos terminus uzskata par sinonīmiem, runājot par tādu personu, kas ir jaunāka par 18 gadiem; šajā publikācijā izmanto abus terminus. *EUAA* dod priekšroku terminam “bērns”. Taču terminu “nepilngadīgais” lieto arī atsaucēs uz tiesību normām, kurās ir izmantots tieši šis termins. Šajā rokasgrāmatā personu, kas iesniedz starptautiskās aizsardzības pieteikumu un kuras vecums nav noskaidrots vai tiek apšaubīts, sauc arī par **pieteikuma iesniedzēju** vai **personu**. Šis norādījums attiecas gan uz nepavadītiem, gan pavadītiem bērniem, un attiecīgā gadījumā ir pievienots konkrētais statuss.

Bioloģiskais vecums – ķermeņa novecošanas procesa faktiskais stāvoklis un ilgmūžības potenciāls, nevis tikai personas gadu skaits (hronoloģiskais vecums) ⁽¹¹⁾. To ietekmē tādi faktori kā uzturs, fiziskās aktivitātes, ģenētika un vides iedarbība ⁽¹²⁾.

Hronoloģiskais vecums ⁽¹³⁾ – to mēra gados, mēnešos un dienās kopš personas dzimšanas brīža.

Invazīvs ⁽¹⁴⁾ jeb **aizskarošs** – terminu “invazīvs” parasti izmanto medicīniskās procedūrās, lai norādītu uz instrumentu vai citu priekšmetu ievadīšanu ķermenī vai ķermeņa dobumos, un tas ietver arī audu griešanu. Ja vecuma noteikšanas metode ir invazīva, tā var negatīvi ietekmēt

⁽⁷⁾ Saskaņā ar [Regulas \(ES\) 2024/1347](#) (Kvalifikācijas regula (QR)) 3. panta 18. punktu ““aizbildnis” ir fiziska persona vai organizācija, tostarp publiska struktūra, ko kompetentās iestādes ir norīkojušas attiecīgi palīdzēt nepavadītam nepilngadīgajam, pārstāvēt viņu un rīkoties viņa vārdā, lai nodrošinātu, ka nepavadītais nepilngadīgais var izmantot tiesības un pildīt pienākumus, ko paredz šī regula, un aizstāvētu viņa intereses un vispārējo labklājību”. Praksē šā termina nozīme ir izplūdusi, un par aizbildni bieži dēvē pārstāvi vai sociālo darbinieku.

⁽⁸⁾ Termins “pārstāvis” ir lietots jaunajā Uzņemšanas apstākļu direktīvā (2024. gada UAD) ([Direktīva \(ES\) 2024/1346](#)); PPR, AMMR ([Regula \(ES\) 2024/1351](#)), Skrīninga regulā ([Regula \(ES\) 2024/1356](#)) un *Eurodac* III regulā ([Regula \(ES\) 2024/1358](#)). Saistībā ar Kvalifikācijas regulu lieto terminu “aizbildnis”. Saskaņā ar attiecīgajām definīcijām viņiem ir viena un tā pati loma, bet atšķirīgi uzdevumi. Tomēr, lai nepavadītam nepilngadīgajam nodrošinātu pārstāvības nepārtrauktību, aizbildnis Kvalifikācijas regulas kontekstā var būt pati persona, kas iecelta 2024. gada UAD un PPR kontekstā.

⁽⁹⁾ PPR, 3. panta 16. punkts un 4. panta 1. punkts.

⁽¹⁰⁾ PPR, 25. panta 1. punkts.

⁽¹¹⁾ Terry Smith, Laura Brownlees, *Age Assessment: A Technical Note*, UNICEF, 2013. gada janvāris, <https://www.refworld.org/reference/themreport/unicef/2013/en/90892>.

⁽¹²⁾ Cleveland Clinic, 2025. “*Biological Age: What It Is and How You Can Measure It*”, *Health Essentials*, 2025. gada 10. janvāris, https://health.clevelandclinic.org/biological-age?utm_source=chatgpt.com.

⁽¹³⁾ UNICEF *Technical note on age assessment* (UNICEF Tehniskais komentārs par vecuma noteikšanu), 2013, *op. cit.*, 11. zemspītras piezīme.

⁽¹⁴⁾ Definīcija tiešsaistes Oksfordas vārdnīcā, <https://en.oxforddictionaries.com/definition/us/invasive>.

personas psihosociālo labklājību. Šādas metodes ietver ne tikai medicīniskas procedūras, bet arī tādas darbības kā kailas personas apskate vai ķermeņa daļu fotografēšana (attēlus pievieno pieteikuma iesniedzēja lietai). Lai gan medicīniskā izpratnē minētās darbības nav fiziski invazīvas, tās uzskata par aizskarošām, un tām var būt līdzīga negatīva ietekme uz pieteikuma iesniedzēja pašcieņu un labklājību.

Juridiskais konsultants – juridiskais konsultants, kuram kā tādām saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir tiesības vai atļauja sniegt juridiskas konsultācijas, vai persona, kurai ir uzticēta juridisku konsultāciju sniegšana ⁽¹⁵⁾.

Juridiskais pārstāvis – juridiskais padomnieks, advokāts, kuram saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir tiesības vai atļauja nodrošināt juridisko palīdzību un pārstāvību pārsūdzības procesā vai tiesisko aizsardzības līdzekļu izmantošanā saistībā ar lēmumu par patvēruma pieteikumu. Juridiskā palīdzība un pārstāvība ⁽¹⁶⁾ ir individuāla, padziļināta un personalizēta palīdzība, lai sagatavotu dokumentus pārsūdzībai, piedalītos tiesas sēdē u. tml. Lai nodrošinātu, ka tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiek īstenotas efektīvi, juridiskais pārstāvis būtu jānodrošina tūlīt pēc negatīva lēmuma paziņošanas. Lai nodrošinātu, ka tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiek īstenotas efektīvi, juridiskais pārstāvis būtu jānodrošina tūlīt pēc negatīva lēmuma paziņošanas.

Terminu “**nepavadīts bērns**” lieto kā sinonīmu terminam “**nepavadīts nepilngadīgais**” un definē šādi – bērns/nepilngadīgais, kas ieceļojis ES+ valstu teritorijā bez tāda pieaugušā pavadības, kurš ir par viņu atbildīgs saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem vai praksi, līdz brīdim, kamēr šāda persona/pieaugušais nav uzņēmis aizgādību par viņu. Minētais termins ietver arī bērnu/nepilngadīgo, kas palicis bez pavadības pēc ieceļošanas ES+ valstu teritorijā ⁽¹⁷⁾. Tas ietver arī **nošķirtus bērnus**, proti, bērnus, kurus pavada radnieki vai citi pieauguši ģimenes locekļi, kuri nav viņu vecāki vai likumīgie aizbildņi.

Pagaidu aizbildnis – persona, kas atbalsta bērnu līdz pastāvīga aizbildņa iecelšanai. Pakts paredz šādu personu iecelt jau skrīninga laikā ⁽¹⁸⁾. Šādu personu ieceļ iespējami ātrāk, lai tā uz laiku pildītu nepavadīta bērna (vai personas, kuras vecumu apstrīd) pārstāvja pienākumus, līdz tiek iecelts aizbildnis vai pārstāvis. Pagaidu aizbildnim jābūt apmācītam par to, kā palīdzēt bērnam un aizsargāt viņa intereses un vispārējo labklājību, lai bērns varētu izmantot tiesiskajā regulējumā paredzētās tiesības un mazinātos gadījumi, kad bērni migranti pazūd bez vēsts.

Pamatotas šaubas – pamatotas šaubas rodas, ja personas apgalvoto vecumu nevar pārbaudīt vai ja tas neapstiprinās vecuma pārbaudē, tajā skaitā uzklusot pieteikuma iesniedzēju paskaidrojumus, izskatot pieejamos dokumentāros pierādījumus un ņemot vērā citus būtiskus pierādījumus un pazīmes. Šādos gadījumos savāktā informācija nepietiekami pamato apgalvotā vecuma ticamību, un var būt nepieciešams veikt vecuma noteikšanas procesu.

Vecuma noteikšanas komisija – daudzdisciplīnu pārstāvju grupa, kas strādā kopā, lai noteiktu aptuveno vecumu, novērtējot dažādus faktoros, piemēram, fiziskos, psiholoģiskos, attīstības,

⁽¹⁵⁾ PPR, 14. apsvērumš.

⁽¹⁶⁾ PPR, 17. pants.

⁽¹⁷⁾ PPR 3. panta 7. punkts un Kvalifikācijas regulas 3. panta 11. punkts.

⁽¹⁸⁾ 25. apsvērumš, Skrīninga regula [Regula \(ES\) 2024/1356](#) (Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1356 (2024. gada 14. maijs), ar ko ievieš trešo valstu valstspiederīgo skrīningu pie ārējām robežām un groza Regulas (EK) Nr. 767/2008, (ES) 2017/2226, (ES) 2018/1240 un (ES) 2019/817, (OV L, 2024/1356, 22.5.2024.)).

1. Vecuma nozīmīgums

Vecums ir būtisks **personas identitātes** aspekts, un tas nosaka attiecības starp personu un valsti. Saskaņā ar Konvencijas par bērna tiesībām 1. pantu ⁽¹⁹⁾ bērni ir atsevišķa grupa, kam līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai ir īpašas tiesības, vajadzības un privilēģijas.

CRC 1. pants

(..) par bērnu tiek uzskatīts ikviens cilvēks, kas nav sasniedzis astoņpadsmit gadu vecumu, ja vien saskaņā ar piemērojamiem tiesību aktiem pilngadība neiestājas agrāk.

Visās Eiropas Savienības dalībvalstīs pilngadības vecums ir 18 gadi. Valsts tiesību akti var piešķirt noteiktas tiesības un pienākumus jaunākā vecumā, piemēram, laulāties, uzņemties kriminālatbildību vai rīcībspēju noteiktu administratīvu darbību veikšanai. Sabiedrība oficiāli atzīst bērna eksistenci un identitāti, reģistrējot dzimšanu, kā noteikts Konvencijas par bērna tiesībām 7. un 8. pantā.

Piezīme par dzimšanas apliecībām ⁽²⁰⁾. Dzimšanas apliecība, ko izsniedz pēc dzimšanas reģistrēšanas, ir personas tiesiskās identitātes apliecinājums. To uzskata par "pamatdokumentu", kas nepieciešams, lai pieteiktos citu dokumentu, arī pasēs, saņemšanai. Lai nodrošinātu bērniem iespēju izmantot savas tiesības un piekļūt pakalpojumiem, piemēram, veselības aprūpei, sociālajam nodrošinājumam utt., ir būtiski, lai dzimšanas apliecību bērniem izsniegtu uzreiz pēc dzimšanas, nevis kādā vēlākā dzīves posmā.

Saskaņā ar *UNICEF* datiem dažās valstīs, tajā skaitā Somālijā, Eritrejā, Etiopijā un Afganistānā, katrs ceturtais bērns vecumā līdz pieciem gadiem nav reģistrēts ⁽²¹⁾. **Zemi dzimšanas reģistrācijas rādītāji** rada problēmas lielākajai daļai bērnu minētajās valstīs, jo tie nevar pierādīt savu identitāti un vecumu ar dokumentiem un iznākumā var kļūt par bezvalstniekiem, nesaņemt aizsardzību un zaudēt tiesības, kas tiem pienāktos.

Papildus zemiem dzimšanas reģistrācijas rādītājiem *UNICEF* ⁽²²⁾ uzsver būtisku starpību starp to bērnu skaitu, kuru dzimšana ir reģistrēta, un to bērnu skaitu, kuriem ir **dzimšanas apliecība**. Pasaulē ir reģistrēti aptuveni 508 miljoni bērnu, kas ir jaunāki par pieciem gadiem, bet aptuveni 70 miljoniem no viņiem nav reģistrācijas apliecinājuma dzimšanas apliecības veidā. Konflikta zonās, kur nemiernieki vai nevalstiski dalībnieki ir pārņēmuši civilstāvokļa reģistrācijas pienākumus un izsniedz dzimšanas apliecības, šādas apliecības vai reģistrāciju

⁽¹⁹⁾ ANO Ģenerālā asambleja, *Convention on the Rights of the Child, United Nations* (ANO Konvencija par bērna tiesībām), *op. cit.*, 4. zemsvītras piezīme.

⁽²⁰⁾ *UNICEF, Birth Registration for Every Child by 2030: Are We on Track?*, *UNICEF* dati, <https://data.unicef.org/resources/birth-registration-for-every-child-by-2030/>.

⁽²¹⁾ *UNICEF, Birth Registration* (Dzimšanas reģistrācija), *UNICEF* dati, <https://data.unicef.org/topic/child-protection/birth-registration/>.

⁽²²⁾ *UNICEF, Birth Registration for Every Child by 2030: Are We on Track?*, *op. cit.*, 20. zemsvītras piezīme.

bieži vien neatzīst ne valdību, ne starptautiskā līmenī, vai arī tās var tikt izmantotas, lai vērstos pret personām, kuras tur aizdomās par saistību ar otru konfliktā iesaistīto pusi (kā ziņots, piemēram, Sīrijā vai Ukrainā ⁽²³⁾).

CRC atzīst, ka katram bērnam ir tiesības uz identitāti un valstspiederību.

CRC 7. panta 1. punkts

Ikvienu bērnu reģistrē tūlīt pēc dzimšanas, un viņam kopš piedzimšanas brīža ir tiesības uz vārdu, (..) pilsonību, kā arī, ciktāl iespējams, (..) zināt savus vecākus un būt viņu aizgādībā.

Ja persona zaudē identitāti nelikumīgi, valstij tā ir jāatjauno un jānodrošina šīs personas tiesību atzīšana. Saskaņā ar CRC 8. panta 2. punktu **personas identitātes saglabāšana un atjaunošana** ir pienākums, kas attiecas uz visām līgumslēdzējām valstīm, ne tikai uz konkrētās personas valsti.

Starptautiskās aizsardzības pieteikumos vecums var būt **būtisks faktors**, ja par vajāšanas veidu, kas īpaši attiecas uz bērniem, uzskata tādus notikumus kā bērnu laulības, piespiedu vervēšana, bērnu tirdzniecība vai citu veidu vardarbību un diskrimināciju. Saskaņā ar Kvalifikācijas regulu ⁽²⁴⁾ vajāšanas darbības var būt dzimumpecifiskas vai vērstas tieši pret bērnu ⁽²⁵⁾. Šajā sakarā dalībvalstīm, izvērtējot bērnu pieteikumus, būtu jāņem vērā tieši pret bērnu vērstas vajāšanas darbības, piemēram, nepilngadīgo vervēšana, dzimumorgānu kropļošana, piespiedu laulība, bērnu tirdzniecība, bērnu darbs un bērnu tirdzniecība seksuālas izmantošanas nolūkā ⁽²⁶⁾.

Konflikti un kari rada papildu šķēršļus dzimšanas reģistrācijai, piemēram, reģistri var tikt iznīcināti, vietējo iestāžu apmeklēšana var būt bīstama vai administratīvās sistēmas nedarbojas. Taču tieši konfliktu zonās vajadzība reģistrēt dzimšanu un saņemt civilstāvokļa dokumentus iegūst vēl lielāku nozīmību. Minētie dokumenti ir būtiski ģimeņu atkalapvienošanai un humānās palīdzības un pamatpakalpojumu, piemēram, izglītības un veselības aprūpes, saņemšanai.

Vecuma noteikšanai var būt svarīgi arī **kultūras faktori**. Dažās kultūrās pieaugušā statusu nosaka fiziskas pārmaiņas vai sociāli atskaites punkti, piemēram, laulība, dzemdības u. tml., nevis [hronoloģiskais vecums](#). Dažos gadījumos kopienas izpratni par bērna statusu ietekmē neformālas prakses, piemēram, iniciācijas rituāli, tradīcijas vai kopienas kultūrai nozīmīgi notikumi, kas iezīmē pāreju uz pieauguša cilvēka statusu. Piemēram, pēc noteiktiem pārejas rituāliem bērns var tikt uzskatīts par “nobriedušu” un pret viņu izturas kā pret pieaugušo.

⁽²³⁾ Hampton, K., *Born in the twilight zone: Birth registration in insurgent areas*, *International Review of the Red Cross*, 101(911), 2019, 507.–536. lpp.

⁽²⁴⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes [Regula \(ES\) 2024/1347](#) (2024. gada 14. maijs) par standartiem attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgo vai bezvalstnieku kvalificēšanu par starptautiskās aizsardzības saņēmējiem, vienotu statusu bēgļiem vai personām, kam ir tiesības uz alternatīvo aizsardzību, un piešķirtās aizsardzības saturu, ar ko groza Padomes Direktīvu 2003/109/EK un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2011/95/ES (OV L, 2024/1347, 22.5.2024.).

⁽²⁵⁾ Kvalifikācijas regulas 9. panta 2. punkta f) apakšpunkts.

⁽²⁶⁾ Kvalifikācijas regulas 37. apsvēruma.

Iznākumā bērni no tādiem reģioniem var nezināt savu precīzo vecumu un nesaprast tā nozīmi rietumu sabiedrībā, tāpēc sniedz neskaidras atbildes par savu dzimšanas datumu vai vecumu.

Citi **faktori**, piemēram, izcelsme no lauku teritorijas, kurā bērni bieži dzimst mājās un nav piekļuves dzimtsarakstu iestādēm, statuss, ko nosaka zemi ienākumi vai piederība minoritātei vai īpašai sociālai grupai (piemēram, ciltij vai kastai), var samazināt iespēju reģistrēt bērnu.

Turklāt dzimšanas reģistrācijas rādītājus var ietekmēt arī **nepietiekama informētība** par dzimšanas reģistrācijas nozīmi vai zināšanu trūkums par reģistrācijas kārtību un administratīvajām prasībām (maksas, termiņi utt.).

1. tabula. Dzimšanas reģistrāciju īpatsvars piecās valstīs, no kurām nāk vislielākais skaits nepavadītu bērnu, kuri 2023. gadā pieprasīja patvērumu ES+ valstīs

Valstis	Dzimšanas reģistrācijas (%)
Somālija	3 %
Pakistāna	42 %
Afganistāna	42 %
Gambija	59 %
Gvineja	62 %

Avots: [EUAA data analysis of unaccompanied minors in 2023, Fact Sheet No 29](#) (EUAA datu analīze par nepavadītiem nepilngadīgajiem 2023. gadā, faktu lapa Nr. 29) un [Birth registration – UNICEF DATA](#).

Turklāt **dzimumu diskriminācija, kas** iestrādāta dzimšanas reģistrācijas tiesību aktos dažādās valstīs, kavē sievietu spēju reģistrēt savu bērnu dzimšanu. Dažos gadījumos reģistrēt dzimšanu drīkst tikai tēvs vai cits ģimenes loceklis – vīrietis, bet māte to darīt nedrīkst vai tas ir atļauts tikai izņēmuma gadījumos, piemēram, ja tēvs ir miris vai prombūtnē. Dažās valstīs ir spēkā papildu nosacījumi par to, ka mātei, lai reģistrētu bērna dzimšanu, ir jāpierāda, ka viņa ir precējusies. Tas īpaši ietekmē ārvalstīs dzimušus bērnus, un iznākumā palielinās bezvalstniecības risks (piemēram, ja māte nevar nodot savu valstspiederību bērniem) un tiek ierobežota piekļuve tiesībām un pakalpojumiem.

2. Tiesības un procesuālās garantijas

Bērniem ir tiesības saņemt un izmantot papildu procesuālās garantijas un īpašus uzņemšanas nosacījumus, kas ir pielāgoti viņu vajadzībām nolūkā nodrošināt to tiesības un labklājību.

Ja iestādēm ir pamatotas šaubas par personas vecumu un tās uzskata, ka ir nepieciešams veikt vecuma noteikšanas procesu, ir jāievēro bērniem piemērota daudzdisciplīnu pieeja.

- Būtu jāizmanto **kaskādes pieeja** ⁽²⁷⁾, sākot ar daudzdisciplīnu novērtējumu, kas ietver dažādas nemedicīniskas metodes, piemēram, dokumentāro pierādījumu izskatīšanu, intervijas, psihosociālo novērtējumu un vizuālo novērtējumu, pamatojoties uz fizisko izskatu vai citiem rādītājiem. Tikai tad, ja minētie pasākumi nesniedz pārliecinošus rezultātus, būtu jāapsver medicīniskās pārbaudes, ievērojot to pašu loģiku, kas paredz secīgu **virzību no vismazāk aizskarošās procedūras uz visvairāk aizskarošo procedūru**. Šāda secīga metodika nodrošina vecuma noteikšanas procesa samērīgumu, personas cieņas un labklājības ievērošanu un pilnīgu atbilstību principam par bērna interešu ievērošanu, tādējādi stiprinot tiesību ievērošanu visā procesā ⁽²⁸⁾.
- **Daudzdisciplīnu novērtējums** apvieno vairākas nemedicīniskas vecuma noteikšanas metodes, ko piemēro dažādi speciālisti. Šādas metodes parasti ietver:
 - vecuma noteikšanas intervijas, pamatojoties uz zināmo notikumu atsaukšanu atmiņā un esošo pierādījumu izskatīšanu (plašāku informāciju sk. šeit: [1. pielikums. Vecuma noteikšanas intervija](#));
 - psihosociālo novērtējumu (bet ne vienmēr; plašāku informāciju sk. šeit: [2. pielikums. Psihosociālais novērtējums](#));
 - citas nemedicīniskas metodes.

Šāds novērtējums būtu jāveic profesionāļiem, kuriem ir speciālas zināšanas vecuma aplēšanā un bērnu attīstības jomā, piemēram, sociālajiem darbiniekiem, (etno) antropologiem, psihologiem vai pediatriem, lai tādējādi varētu novērtēt dažādus faktorus, piemēram, fiziskos, psiholoģiskos, attīstības, vides un kultūras faktorus ⁽²⁹⁾, un sīkāk analizēt pierādījumus. Novērtējums jāveic piemērotā vidē, izmantojot bērniem piemērotu pieeju, ar tulka/kultūrmediatora palīdzību un aizbildņa klātbūtnē.

- Ja pēc daudzdisciplīnu novērtējuma joprojām pastāv pamatotas šaubas par pieteikuma iesniedzēja vecumu, kā galēju līdzekli var izmantot **medicīniskās pārbaudes** ⁽³⁰⁾, taču ikviena šāda pārbaude “ir pēc iespējas mazāk aizskaroša” ⁽³¹⁾. Praksē tas nozīmē, ka medicīniskās pārbaudēm vajadzētu stingri aprobežoties tikai ar to, kas ir nepieciešams un samērīgs, un ka ir jāizmanto vismazāk aizskarošā no attiecīgajā laikā pieejamajām metodēm, turklāt pilnībā ievērojot personas cieņu.

⁽²⁷⁾ Termins “kaskāde” tiek lietots, jo konkrētā pieeja – atšķirībā no parastas divu pakāpju secības – paredz principu vienmēr sākumā izmantot vismazāk invazīvās metodes un pāriet uz invazīvākām metodēm tikai tad, ja tas ir absolūti nepieciešams. Šādu loģiku piemēro visā vecuma noteikšanas procesā, sākot ar dokumentāru pierādījumu izskatīšanu, kam seko intervijas un psihosociālie novērtējumi, un tikai pēc tam kā galēju līdzekli apsverot medicīniskās pārbaudes, turklāt vispirms ar tādām metodēm, kurās neizmanto starojumu, un tikai tad ar metodēm, kurās izmanto starojumu. Tāpēc “kaskādes pieeja” nav retoriska, bet atspoguļo tiesību aktā noteikto prasību izvēlēties prioritāri veicamās pārbaudes atkarībā no invazīvītes pakāpes un samērīguma (sk. PPR 37. apsvērumu).

⁽²⁸⁾ “Kaskādes pieejas” koncepciju jau sekmīgi izmanto praksē. Pirmo reizi šī koncepcija bija aprakstīta rokasgrāmatas par vecuma noteikšanu otrajā izdevumā, un pēc tam to plaši popularizēja EUAA materiālos; sk. [EUAA video par vecuma noteikšanu patvēruma lietu speciālistiem](#).

⁽²⁹⁾ PPR 37. apsvēruma.

⁽³⁰⁾ PPR 25. panta 2. punkts.

⁽³¹⁾ PPR 25. panta 3. punkts.

- Rezultāti jāizvērtē kopumā, veicot holistisku novērtējumu, kas ļauj nodrošināt iespējami ticamāko rezultātu ⁽³²⁾.
- Jānodrošina, ka **bērns ir informēts un saņem** atbilstošu atbalstu (savlaicīgi un bērnam piemērotā veidā ⁽³³⁾), tajā skaitā ir informēts arī par sekām, kādas radīsies, ja viņš atteiksies piekrist vecuma noteikšanai ⁽³⁴⁾. Ir jāsaņem gan bērna, gan viņa aizbildņa **piekrišana**.
- Jāuzsver, ka tiklīdz kādā no posmiem ir iegūti pietiekami pierādījumi, kas novērš vai apstiprina sākotnējās šaubas par pieteikuma iesniedzēja vecumu, **procedūra būtu jāpārtrauc** un rezultāti jāpaziņo, un vēl citi iespējamie pasākumi vecuma noteikšanai nav jāveic. Šāda rīcība **nodrošina ilgtspējīgu un efektīvu lietu pārvaldību**.
- Pieteikuma iesniedzējam vajadzētu būt iespējai apstrīdēt vecuma noteikšanas procesa rezultātus vai nu iekļaujot savus iebildumus pārsūdzībā pret pirmās instances lēmumu, vai atsevišķi atkarībā no piemērojamā valsts regulējuma.

Saistītā EUAA publikācija

EUAA, [Pierādījumu un risku izvērtēšanas praktiskā rokasgrāmata](#), 2024. gada janvāris.

Pieļaujot elastīgumu atkarībā no situācijas konkrētā valstī, PPR nosaka, ka pieņemt lēmumu sākt vecuma noteikšanas procesu ir atbildīgās iestādes pienākums. Bērni, kas nav pieprasījuši patvērumu, ir jānošķir no bērniem, kas jau ir pieprasījuši patvērumu. Atbildīgā iestāde atbild tikai par to bērnu vecuma noteikšanu, kuri ir iesnieguši patvēruma pieteikumu. Vecuma noteikšanas procesu var veikt kvalificēti speciālisti, kas nav atbildīgās iestādes darbinieki, bet lēmumu par vecumu pieņem atbildīgā iestāde, pamatojoties uz vecuma noteikšanas procesa rezultātiem un iesaistīto speciālistu konstatējumiem. PPR neliedz atbildīgajai iestādei vecuma noteikšanas procesa veikšanu uzticēt citām kvalificētām iestādēm ⁽³⁵⁾ ārpakalpojuma veidā, bet arī neliedz atbildīgajai iestādei, **kura uzņemas galīgo atbildību par lēmumu par vecumu**, pašai veikt vecuma noteikšanu tieši.

PPR nepiemēro, kamēr persona nav izteikusi nodomu pieprasīt patvērumu, tāpēc tādos gadījumos atbildīgās iestādes iesaistīšanās nav paredzēta. Tādos gadījumos par visām ar vecumu saistītām pārbaudēm vai lēmumiem ārpus patvēruma procedūras ir atbildīgas kompetentās valsts iestādes.

Attiecībā uz skrīninga procesu tas nozīmē, ka **skrīninga iestāde nevar sākt vecuma noteikšanu** personai, kas ir pieprasījusi patvērumu. Ja rodas šaubas par pieteikuma iesniedzēja apgalvoto vecumu, skrīninga iestādei ir **jānodod lieta izskatīšanai atbildīgajai iestādei**, kura izvērtēs šaubas un:

⁽³²⁾ Piekrišana ir nepieciešama tikai medicīniskajai pārbaudei, nevis visai vecuma noteikšanas procedūrai – PPR 25. panta 4. punkts. Ja tas ir piemēroti un atbilst valsts praksei, kā papildu aizsardzības pasākumu ir ieteicams lūgt apzinātu piekrišanu arī citiem vecuma noteikšanas procesa posmiem (piemēram, psihosociālā novērtējuma intervijām).

⁽³³⁾ Tajā skaitā izmantojot daudzvalodu rakstiskos materiālus, kas pielāgoti zemam lasītprasmes līmenim, kā arī kultūrmediatoru vai tulku palīdzību. Šādi pasākumi ir būtiski, lai nodrošinātu, ka pieteikuma iesniedzējs patiesi saprot vecuma noteikšanas procesa mērķi, procesa posmus un iespējamās sekas, ja viņš atteiksies piedalīties.

⁽³⁴⁾ PPR 25. panta 4. un 5. punkts.

⁽³⁵⁾ Piemēram, citām kompetentām iestādēm, tādām kā nepilngadīgo lietu tiesa, sociālie dienesti vai citi pakalpojumu sniedzēji.

- veiks vecuma noteikšanas procedūru; vai
- nolems uzticēt vecuma noteikšanas procesa veikšanu citai iestādei; vai
- secinās, ka vecuma noteikšana nav nepieciešama ⁽³⁶⁾.

Persona, kurai veic vecuma noteikšanu, ir uzskatāma par nepilngadīgu, ja vien nav noskaidrots, ka tā ir pilngadīga. Atbildīgā iestāde patiesi nevar nolemt, ka persona ir pilngadīga, ja nav pierādījumu, kas pamato šādu konstatējumu. Ļoti svarīgi ir tas, ka šādu lēmumu nevar pieņemt, pamatojoties tikai uz fizisko izskatu.

2.1. Bērna intereses

PPR par bērna interešu ievērošanu

37. apsvērums. *Visos gadījumos vecuma novērtēšana būtu jāveic tā, lai visas procedūras laikā prioritāri tiktu ņemtas vērā bērna labākās intereses.*

22. panta 1. punkts. *Piemērojot šo regulu, kompetentās iestādes prioritāri ņem vērā bērna labākās intereses.*

[PPR ir lietoti termini “vecuma novērtēšana” un “bērna labākās intereses”.]

Lai aizsargātu bērna intereses gadījumos, kad bērnam nav atbildīga pieaugušā vai vecāku, norīkotajam aizbildnim vai personai, kas uz laiku darbojas kā aizbildnis ⁽³⁷⁾, visā vecuma noteikšanas procesā ir jāatbalsta iespējamais bērns un jāpalīdz tam.

Nosakot vecuma noteikšanas procesa veikšanas laiku, metodes un nosacījumus **pirmām kārtām ir jāņem vērā** varbūtējā bērna tiesības, viņa cieņa un labklājība. Tas nozīmē, ka cita starpā ir jāņem vērā bērna īpašās vajadzības un viedoklis, nepieciešamības gadījumā ar tulka/ kultūrmediatora atbalstu, un jāizmanto vismazāk invazīvās no pieejamajām metodēm. Turklāt, ja vecuma noteikšanas procesa rezultāti joprojām ir nepārliecinoši vai noteiktais vecuma diapazons ietver arī vecumu, kas ir mazāks par 18 gadiem, dalībvalstīm ir jāpieņem, ka pieteikuma iesniedzējs ir nepilngadīgs ⁽³⁸⁾.

⁽³⁶⁾ PPR 25. panta 1. punkts un 36. apsvērums.

⁽³⁷⁾ PPR 23. panta 2. punkta a) apakšpunkts.

⁽³⁸⁾ PPR 25. panta 2. punkts.

Svarīgi atcerēties

Bērna interešu ievērošana ir nevis vienreizējs pasākums, bet gan **nepārtraukts process**, kas jāpiemēro ikreiz, kad lēmumus, kas ietekmē bērnu, pieņem bez viņa vecāku vai par viņu atbildīgā pieaugušā klātbūtnes. Plašāku informāciju sk. *EUAA* praktiskajā rokasgrāmatā par bērna interesēm ⁽³⁹⁾.

Tālāk minētie scenāriji sniedz praktiskus piemērus par bērna interešu ievērošanu saistībā ar viņa vecuma noteikšanu.

1. scenārijs	<p>Pieteikuma iesniedzējs ierodas skrīninga iestādē kopā ar vairākiem citiem pieteikuma iesniedzējiem. Lielā migrantu pieplūduma dēļ iestādes ir pārslogotas. Pieteikuma iesniedzējs apgalvo, ka ir pieaugušais, taču pēc novērošanas divi skrīninga iestādes darbinieki vienojas, ka pieteikuma iesniedzējs varētu būt bērns. Pieteikuma iesniedzējam ir arī pazīmes, kas liecina par cilvēku tirdzniecību, kas varētu būt tas iemesls, kāpēc viņš apgalvo, ka ir pieaugušais. Skrīninga iestādes darbinieki savus novērojumus (cilvēku tirdzniecības pazīmēm) un šaubas par vecumu (apgalvotā pilngadība) iekļauj skrīninga ziņojumā, kas jānosūta atbildīgās iestādes atbildīgajām amatpersonām.</p>
Apsvērumi saistībā ar bērna interešu ievērošanu	<p>Varbūtēja bērna aizsardzība ir pats svarīgākais apsvērums. Ir jāiesaista cilvēku tirdzniecības apkarošanas vienība/iestāde ⁽⁴⁰⁾. Jāveic riska novērtējums, lai pārliecinātos, vai pieteikuma iesniedzējs tiešām ir cilvēku tirdzniecības upuris. Iestādes ieceļ pagaidu aizbildni, lai tas informētu pieteikuma iesniedzēju par patvēruma procedūru un vecuma noteikšanas procedūru.</p>
Iespējamais iznākums	<p>Atbildīgā iestāde pieprasa veikt vecuma noteikšanu, ko izdarīs pēc skrīninga, tiklīdz pieteikuma iesniedzējs būs izmitināts piemērotā vietā (uzņemšanas centrā un/vai drošā patversmē atkarībā no riska novērtējuma, kas veikts saistībā ar cilvēku tirdzniecību).</p>
2. scenārijs	<p>Pieteikuma iesniedzēja uzrāda dzimšanas apliecību, kas liecina, ka viņai ir 16 gadi. Viņa arī iesniedz skolas dokumentus, bet ne personu apliecinošus dokumentus. Šā iemesla dēļ iestādes sākotnēji šaubās par apgalvoto vecumu.</p>
Apsvērumi saistībā ar bērna interešu ievērošanu	<p>Iestādes velta pietiekami daudz laika, lai uzklaušītu pieteikuma iesniedzēju un uzdotu atbilstošus jautājumus nolūkā pārbaudīt informāciju, ko sniegusi pati meitene un kas atrodama pieejamajos dokumentos, kuri šķiet īsti.</p>

⁽³⁹⁾ EASO, [Praktiskā rokasgrāmata par bērna interesēm patvēruma procedūrās](#), 2019. gada februāris. Saistībā ar pakta pieņemšanu patlaban izstrādā minētās rokasgrāmatas jauno izdevumu, kas būs pieejams 2026. gadā.

⁽⁴⁰⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes [Direktīva 2011/36/ES](#) (2011. gada 5. aprīlis) par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI (OV L 101, 15.4.2011.), 11. panta a) punkts.

Iespējamais iznākums	Atbildīgā iestāde pieņem vecumu, kuru pieteikuma iesniedzēja min savos apgalvojumos un kurš ir norādīts viņas dokumentos, un nolemj, ka vecuma noteikšanas procedūra nav nepieciešama.
3. scenārijs	Nepavadīts pieteikuma iesniedzējs apgalvo, ka viņam ir 17 gadi un 6 mēneši. Pieteikuma iesniedzējam nav dokumentu, un viņš ir acīmredzami pakļauts psiholoģiskam stresam. Veselības un neaizsargātības pārbaudēs ir konstatētas seksuālās vardarbības un izmantošanas pazīmes.
Apsvērumi saistībā ar bērna interešu ievērošanu	Pieteikuma iesniedzējam piešķir pagaidu aizbildni, un pieteikuma iesniedzēju nosūta uz padziļinātu medicīnisko novērtējumu (ar pieteikuma iesniedzēja piekrišanu); nepieciešamības gadījumā tiek nodrošināta psiholoģiskā palīdzība. Ņemot vērā augsto psiholoģiskā stresa līmeni, atbildīgā iestāde nolemj neveikt vecuma noteikšanas procedūru, jo pieteikuma iesniedzējs var nespēt piedalīties tajā pilnvērtīgi un jēgpilni. Atbildīgā iestāde pieņem apgalvoto vecumu.
Iespējamais iznākums	Pieteikuma iesniedzēju izmitina viņa vajadzībām piemērotā izmitināšanas vietā, kur viņš var saņemt turpmāku medicīnisku/ psiholoģisku palīdzību (ja tāda ir vajadzīga). Pagaidu aizbildņa vietā ieceļ pastāvīgu aizbildni. Tā kā pieteikuma iesniedzējs ir tuvu pilngadības vecumam, ir svarīgi savlaicīgi informēt viņu par izmaiņām viņa tiesībās un pienākumos attiecībā uz procesuālajām garantijām un uzņemšanas nosacījumiem, kad viņa emocionālais stāvoklis ir kļuvis stabilāks.
4. scenārijs	Pieteikuma iesniedzējs ierodas bez dokumentiem, kas apliecinātu viņa vecumu. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka viņam ir 17 gadi un 7 mēneši, bet skrīninga iestādes darbinieks uzskata, ka viņš ir vecāks. Sociālais darbinieks, kurš tikās ar pieteikuma iesniedzēju neaizsargātības pārbaudē, uzskata, ka norādītais vecums ir pilnīgi ticams, jo zēna tautībai ir raksturīgi, ka pusaudži nobriest agrāk. Pieteikuma iesniedzējs plāno pievienoties savai pamatģimenei citā valstī (piemērojot PMPR), un šādu rīcību atbalsta arī šajā sakarā veiktais bērna interešu izvērtējums.
Apsvērumi saistībā ar bērna interešu ievērošanu	Vecuma noteikšanas metodes diez vai spēs kliedēt šaubas, jo visām metodēm ir kļūdas robeža (± 1 gads). Vecuma noteikšanas procedūra aizkavētu ģimenes apvienošanās procesu, ko atbalsta bērna interešu izvērtējums.

Iespējamais iznākums

Atbildīgā iestāde ievēro kvalificētu speciālistu ieteikumus (neaizsargātības pārbaudes un bērna interešu izvērtējuma rezultātus) un pieņem, ka persona ir nepilngadīga. Tā nolemj, ka vecuma noteikšanas procedūra nebūtu lietderīga, jo tā aizkavētu ģimenes atkalapvienošanos, turklāt netiktu ņemta vērā bērna interešu izvērtējumā iegūtā informācija, kurā netika paustas bažas saistībā ar pieteikuma iesniedzēja vecumu.

Šis lēmums atspoguļo to, cik svarīgi ir arī turpmāk nodrošināt procedūru samērīgumu un pirmām kārtām ievērot pieteikuma iesniedzēja intereses, tajā skaitā savlaicīgu ģimenes atkalapvienošanos.

Saistītā EUAA publikācija

EUAA, [Praktiskā rokasgrāmata par bērna interesēm patvēruma procedūrās](#), 2019. gada februāris.

Saistībā ar pakta pieņemšanu patlaban izstrādā minētās rokasgrāmatas jauno izdevumu, kas būs pieejams 2026. gadā.

2.2. Nepilngadības prezumpcija

Ja nav pārliecības par pieteikuma iesniedzēja vecumu, nepilngadības prezumpcija nodrošina, ka iestādes **uzskata pieteikuma iesniedzēju par bērnu**, kamēr vēl nav apstiprināts, ka viņš ir bērns, bet to nevar arī noliegt. **Pieteikuma iesniedzēju ir jāuzskata par bērnu un attiecīgi jāizturas pret viņu** tik ilgi, kamēr pastāv šaubas par viņa vecumu, un ir jāīsteno tieši bērniem paredzētas procesuālās garantijas, kas nodrošina bērnu aizsardzību un labklājību un aizsargā bērna tiesības.

Ja personas teiktajā par savu vecumu vai dzīvesstāstu ir nesakrītības, šādu nesakrītību dēļ **nevajadzētu automātiski pieņemt, ka persona melo** par savu vecumu. Tā vietā būtu jāņem vērā tādi faktori kā trauma, stress, valodas barjeras vai kultūru daudzveidība, kas var ietekmēt personas izteikumu saskanību, un jālūdz sniegt paskaidrojumus. Turklāt vienlaikus jāievēro **princips “nekaitēt”**, kas paredz, ka iestādēm ir jāsamazina riski līdz minimumam un jāizvairās veikt darbības, kas varētu negatīvi ietekmēt pieteikuma iesniedzēja labklājību. Ja pret iespējamo bērnu izturas kā pret pieaugušo, persona var tikt pakļauta nepiemērotiem apstākļiem (piemēram, ievietota pieaugušo izmitināšanas vietā), tai netiek nodrošinātas nepieciešamās procesuālās garantijas (piemēram, tā nesaņem palīdzību no aizbildņa) un paaugstinās neaizsargātības līmenis (jo netiek apmierinātas personas īpašās vajadzības). Princips “nekaitēt” ir paredzēts šādu situāciju novēršanai. Vecuma noteikšanas procedūras mērķis ir kļīdēt šaubas un noteikt pieteikuma iesniedzēja vecumu. Kamēr tas nav noticis, ir konsekventi jāpiemēro nepilngadības prezumpcija, t. i., pret personu jāizturas kā pret bērnu, nodrošinot visas procesuālās garantijas un bērniem piemērotus uzņemšanas apstākļus. Praksē tas nozīmē, ka administrācija nevar vienkārši ignorēt pieteikuma iesniedzēja paziņojumu par savu vecumu identifikācijas brīdī. Pieteikuma iesniedzēja paziņotais dzimšanas datums ir pienācīgi jāreģistrē atbilstoši pieteikuma iesniedzēja teiktajam. Ja iestādēm ir pamatotas šaubas, tām būtu jāsaņem un jāīsteno vecuma noteikšanas procedūra, lai likumīgi noskaidrotu, vai reģistrētā informācija ir jāgroza; pretējā gadījumā tām ir jāpieņem personas teiktais. Tāpēc

visām izmaiņām oficiālajos reģistrācijas vai identifikācijas datos ir jābalstās uz vecuma noteikšanas procesa rezultātiem, tādējādi nodrošinot gan procesuālo taisnīgumu, gan juridisko noteiktību.

PPR 23. pantā ir noteikts, ka iestādēm ir arī **jānorīko aizbildnis** ikvienai nepavadītai personai, kura apgalvo, ka ir nepilngadīga, vai kuru ir pamats uzskatīt par nepilngadīgu. Aizbildnim ir jābūt pieejamam varbūtējam bērnam visa vecuma noteikšanas procesa laikā ⁽⁴¹⁾, un pēc tam aizbildnībai ir jāturpinās, ja tiek apstiprināts, ka pieteikuma iesniedzējs ir nepilngadīgs. Aizbildņa norīkošana būtu jāapsver arī gadījumos, kad ir pamats uzskatīt personu par nepilngadīgu, bet tā apgalvo, ka ir pilngadīga. ANO Bērna tiesību komiteja un Eiropas Padome arī iesaka plaši ievērot **nepilngadības prezumpciju**.

Valstīm būtu jānodrošina, ka personu, kurai veic vecuma noteikšanu, uzskata par bērnu, ja vien un kamēr nav noteikts citādi vecuma noteikšanas procesā ⁽⁴²⁾.

Ir svarīgi iegaumēt, ka **pierādīšanas pienākums** ir iestādēm.

Kamēr notiek vecuma noteikšanas process, personai ir jānodrošina tāda pati aprūpe, apstākļi un procesuālās garantijas kā citiem (nepavadītiem) bērniem ⁽⁴³⁾.

Lai gan, izmitinot (iespējamos) jauniešus, kuri apgalvo, ka ir bērni, kopā ar bērniem, **rada sarežģījumus bērnu aizsardzības nodrošināšanai**, šos riskus parasti var novērst, izmantojot **atbilstošu uzraudzību un kontroli**. Tas nozīmē, ka cita starpā ir jānodrošina tālāk minētais:

- pienācīgs skaits darbinieku salīdzinājumā ar izmitināto personu skaitu,
- bērnu aizsardzībā apmācīta personāla klātbūtne,
- iemītnieku savstarpējo attiecību regulāra novērošana,
- skaidri iekšējās kārtības noteikumi, kas jāievēro pieteikuma iesniedzējiem, un
- mehānismi ātrai ziņošanai par incidentiem un to novēršanai.

Papildu pasākumi var ietvert **atsevišķas guļamistabas** atbilstoši vecuma grupai un dzimumam, konkrētu dienas režīmu un regulāras individuālas pārrunas ar sociālajiem darbiniekiem vai aizbildņiem, kas ļaus laikus atklāt spriedzi vai neaizsargātību.

Tā kā pieteikuma iesniedzēji, kuriem veic vecuma noteikšanu, beigās var tikt atzīti par bērniem, **ir svarīgi šajā laikposmā nepakļaut viņus sankcijām**. Šā iemesla dēļ īpaši tiem paredzētu istabu iedalīšanu **nevajadzētu uzvert kā segregāciju** – personām, kurām veic vecuma noteikšanu, ir jābūt iespējai uzturēties koplietošanas telpās un iesaistīties kopīgās nodarbēs uzņemšanas centra personāla uzraudzībā, jo tas veicinās iekļaušanu un vienlaikus nodrošinās visiem drošu vidi. Ja vecuma noteikšanas procesā tiek konstatēts, ka persona ir pieaugušais, pieteikuma iesniedzēju vajadzētu informēt par izmitināšanas vietas maiņu un pēc iespējas ātrāk pārvietot uz atbilstošu objektu.

⁽⁴¹⁾ PPR 35. apsvērumš.

⁽⁴²⁾ Eiropas Padome, *Recommendation CM/Rec(2022)22 of the Committee of Ministers to member States on human rights principles and guidelines on age assessment in the context of migration* (Ieteikums CM/Rec(2022)22 dalībvalstīm par cilvēktiesību principiem un pamatnostādnēm attiecībā uz vecuma noteikšanu migrācijas kontekstā), 2. punkts, 2022, <https://rm.coe.int/0900001680a96350>.

⁽⁴³⁾ Kā noteikts 2024. gada UAD 27. panta 9. punkta c) un d) apakšpunktā.

Savukārt (iespējamo) bērnu izmitināšana pieaugušajiem paredzētos objektos rada daudz nopietnāku satraukumu par viņu aizsardzību, jo tādējādi tie tiek pakļauti paaugstinātam vardarbības, ļaunprātīgas izmantošanas, ekspluatācijas, nevērības un atkārtotas traumatizācijas riskam. Tāda rīcība neatbilstu starptautiskajiem bērnu aizsardzības standartiem un principam par bērna interešu ievērošanu. Tāpēc tā rīkoties noteikti nevajadzētu. Iestādēm ir jāapzinās, ka risks, kas rodas, izturoties pret bērniem kā pret pieaugušajiem, ir lielāks un bīstamāks par risku, kas rodas, ja jauniešus izmitina bērniem piemērotā vidē, nodrošinot attiecīgu uzraudzību.

Saistītā EUAA publikācija

Plašāku informāciju par nepavadītu bērnu uzņemšanas nosacījumiem sk. EASO [Vadlīnijās par nepavadītu bērnu uzņemšanas apstākļiem – praktiskie standarti un rādītāji](#), 2018. gada decembris.

Vecuma noteikšanas procedūrām piemērojamie standarti un tiesu prakse

Lai gan PPR tas nav nepārprotami noteikts kā princips, nepilngadības prezumpcija tiek bieži minēta starptautiskajos standartos un tiesu praksē, norādot, kādas procesuālās garantijas būtu jāpiemēro.

CRC. Jautājumā par rīcību attiecībā uz nepavadītiem un nošķirtiem bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts Bērna tiesību komiteja uzsver, ka bērni ir nekavējoties jāidentificē ierašanās brīdī un vecuma noteikšana būtu jāveic “zinātniski, droši, bērniem piemērotā un dzimumsensitīvā veidā, izvairoties jebkādā veidā pārkāpt bērna fizisko neaizskaramību, pienācīgi ievērojot cilvēka cieņu, un, ja tomēr nav gūta skaidrība, vajadzētu piemērot personai principu “šaubas par labu indivīdam”, pieļaujot iespējamību, ka persona ir bērns”.⁽⁴⁴⁾

Spriedums lietā *Darboe un Camara pret Itāliju*⁽⁴⁵⁾. Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) secināja, ka nepilngadības prezumpcija pēc būtības ietilpst aizsardzībā, kas pienākas nepavadītām personām, kuras apgalvo, ka ir nepilngadīgas, un nav nodalāma no šādas aizsardzības. **No šādas prezumpcijas izriet nepieciešamība nodrošināt procesuālās garantijas**, kuras jāievēro vecuma noteikšanas procedūrās, lai nepieļautu tiesību pārkāpumus, kas rastos, ja bērnu kļūdaini atzītu par pieaugušo.

Spriedums lietā *Hämäläinen pret Somiju*⁽⁴⁶⁾. ECT uzsvēra, ka ir svarīgi nodrošināt nepavadītiem bērniem procesuālās garantijas, un atzina, ka pieņemums par personas nepilngadību ir būtisks šādu garantiju nodrošināšanai.

⁽⁴⁴⁾ ANO Bērna tiesību komiteja, [General Comment No. 6 \(2005\) Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin](#), (Vispārīgais komentārs Nr. 6 (2005), Rīcība attiecībā uz nepavadītiem un nošķirtiem bērniem ārpus viņu izcelsmes valsts), 2005. Citas CRC komitejā izskatītās lietas ir šādas: J.A.B. pret Spāniju, ko CRC komitejā iesniedza pieci pusaudži migrantu un patvēruma meklētāji: A.L. no Alžīrijas (16/2017), M.T. no Kotdivuāras (17/2017), J.A.B. no Kamerūnas (22/2017) un M.A.B. un R.K., abi no Gvinejas (24 un 27/2017). Visi lēmumi, ko komiteja pieņēma laikposmā no 2019. gada jūlija līdz 2020. gada februārim, sākas, aplūkojot to pašu jautājumu, proti, vecuma noteikšanas procedūru. Katrā no minētajām lietām komiteja vispirms analizē, vai minētā procedūra pārkāpj kādu no konvencijas noteikumiem, un pēc tam vērtē, vai procedūra – un tās iznākums – nepārkāpj vēl citas bērnu tiesības.

⁽⁴⁵⁾ ECT 2022. gada 21. oktobra spriedums lietā [Darboe un Camara pret Itāliju](#), 5797/17, ECLI:CE:ECHR:2022:0721JUD000579717. Kopsavilkums pieejams [EUAA judikatūras datubāzē](#).

⁽⁴⁶⁾ ECT 2014. gada 16. jūlija spriedums lietā [Hämäläinen pret Somiju](#), 37359/09, ECLI:CE:ECHR:2022:0721JUD000579717.

Spriedums lietā *F.B. pret Beļģiju* ⁽⁴⁷⁾. Lieta attiecās uz lēmumu pēc vecuma noteikšanas izbeigt pieteikuma iesniedzējas tiesības saņemt atbalstu kā nepavadītam nepilngadīgajam. Neizsakot viedokli par kaulu pārbaužu ticamību vai pieteikuma iesniedzējas nepilngadīgas personas statusu, tiesa konstatēja, ka lēmuma pieņemšanas procesā, kurš noslēdzās ar lēmumu par to, ka ir jāizbeidz pieteikuma iesniedzējas tiesības saņemt atbalstu kā nepavadītai nepilngadīgajai, netika nodrošinātas pietiekamas garantijas ECTK 8. panta izpratnē, un tādējādi vienbalsīgi atzina minētā panta pārkāpumu. Konkrētāk, tiesa norādīja, ka lietas materiālos nav nekādu norāžu, ka pieteikuma iesniedzējai būtu paziņots, ka medicīniskās pārbaudes veikšanai ir nepieciešama viņas piekrišana. Tiesa arī uzsvēra, ka medicīniskās pārbaudes to invazīvās būtības dēļ būtu jāveic tikai kā galējais līdzeklis, kad alternatīvas metodes šaubu kļiedēšanai par attiecīgās personas vecumu nav sniegušas pārliecinošus rezultātus. Šajā saistībā tiesa norādīja, ka aizbildnības biroja darbinieks, kas bija īpaši apmācīts nepilngadīgo uzņemšanā, intervēja pieteikuma iesniedzēju tikai pēc tam, kad kaulu pārbaudes jau bija veiktas. Bet, ja intervija būtu sarīkota pirms tam, tā, iespējams, būtu ļāvusi noskaidrot, vai šaubas par pieteikuma iesniedzējas nepilngadību var kļiedēt, izmantojot mazāk aizskarošas metodes, un sniegusi personai visu nepieciešamo informāciju savu tiesību efektīvai aizstāvībai.

Lieta ***O.Y.K.A. pret Dāniju*** ⁽⁴⁸⁾. ANO Cilvēktiesību komiteja uzsvēra, ka gadījumos, kad personas sākotnēji reģistrējas kā pieaugušie, bet vēlāk apgalvo, ka ir nepilngadīgas, to vecums tomēr ir rūpīgi jānosaka atkārtoti, un šādu apgalvojumu nevajadzētu automātiski noraidīt, nenodrošinot atbilstošas garantijas un apgalvotā izvērtēšanu.

2.2.1. Dokumentāro pierādījumu novērtēšana

Ja rodas šaubas par to, vai pieteikuma iesniedzējs tiešām ir nepilngadīgs, kā viņš pats to apgalvo, iestādēm vispirms būtu jāņem vērā visi **apstiprinošie pierādījumi**, ko persona var iesniegt pašas apgalvotā vecuma pierādīšanai. Šādi pierādījumi ietver, piemēram, pasi, personas apliecību, uzturēšanās atļauju, ceļošanas dokumentus, piemēram, tādus, kādus izsniedz *UNHCR*, reliģisku vai civilu iestāžu izsniegtus dokumentus, kas apliecina civilstāvokli (laulības apliecības, dzimšanas apliecības, t. s. ģimenes grāmatiņas), skolas atestātus, pieteikuma iesniedzēja vai cita ģimenes locekļa vakcinācijas karti, kurā ir norādes par pieteikuma iesniedzēja vecumu.

Iesniegtos dokumentus nevajadzētu uzskatīt par nederīgiem, izņemot gadījumus, kad var pierādīt, ka tie ir iegūti krāpnieciskā veidā, sagrozīti vai viltoti.

PPR 25. panta 1. punkts

Lai novērtētu vecumu, pieejamos dokumentus uzskata par īstiem, ja vien nav pierādījumu par pretējo, un tiek ņemti vērā nepilngadīgo apgalvojumi.

⁽⁴⁷⁾ ECT 2025. gada 6. marta spriedums lietā *F.B. pret Beļģiju*, 47836/21, ECLI:CE:ECHR:2025:0306JUD004783621 (franču valodā). Kopsavilkums pieejams [EUAA judikatūras datubāzē](#).

⁽⁴⁸⁾ ANO Cilvēktiesību komiteja, [Views adopted by the Committee under article 5 \(4\) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2770/2016](#) (Komitejas pieņemtie viedokļi saskaņā ar Fakultatīvā protokola 5. panta 4. punktu attiecībā uz paziņojumu Nr. 2770/2016), CCPR/C/121/D/2770/2016, 2017. gada 7. novembris.

Ja valsts iestādes uzskata, ka dokuments ir viltots, tās var pieprasīt tā pārbaudi. Tomēr dokumentu autentiskuma apstiprinājuma pieprasīšana no izcelsmes valsts ir ne vien sarežģīta, bet var pat radīt apdraudējumu attiecīgajam pieteikuma iesniedzējam attiecībā uz tā aizsardzību. Šajā saistībā sk. PPR 7. panta 2. punkta b) apakšpunktu, kurā ir noteikts, ka “iestādes (..) negūst nekādu informāciju no iespējamiem vajātājiem vai personām, kas varētu būt nodarījušas smagu kaitējumu, tādā veidā, ka viņi tiktu informēti par faktu, ka attiecīgais pieteikuma iesniedzējs ir paudis pieteikumu”. Dokumentu pārbaudi izcelsmes valstī nevar pieprasīt, ja pieteikuma iesniedzējs ir izteicis vēlmi lūgt starptautisko aizsardzību, ja rodas iespējama nepieciešamība pēc starptautiskās aizsardzības vai ja pastāv vajāšanas risks.

Tā kā pieteikuma iesniedzēji var būt ieradušies no konflikta vai kara skartiem reģioniem, bieži vien viņiem ir tikai savu dokumentu fotogrāfijas, ko tie glabā mobilajos tālruņos vai e-pasta kontā.

Tādā gadījumā fotogrāfijas/skenētas kopijas ir jāizvērtē, pienācīgi ņemot vērā tiem piemītošo pierādījuma spēku. Lai gan ir jāatzīst, ka praksē pieteikuma iesniedzēji bieži vien paļaujas uz digitālajām kopijām, iestādēm vajadzētu saglabāt modrību attiecībā uz viltošanas vai sagrozīšanas risku. Tāpēc šādas kopijas vai skenētas kopijas būtu jāizvērtē kopā ar pieteikuma iesniedzēja paziņojumiem.

Praktisks piemērs

Pieteikuma iesniedzējs iesniedz šādus dokumentus:

- mobilajā tālrunī saglabāta **pases fotogrāfija**, jo oriģināls pa ceļam ir pazaudēts;
- **ieskenēta dzimšanas apliecība**, ko pa e-pastu atsūtījis ģimenes loceklis no ārvalstīm;
- **UNHCR reģistrācijas kartes** fotokopija;
- **t. s. ģimenes grāmatīņa**, kurai katra lapa nofotografēta atsevišķi;
- **skolas diploms vai vakcinācijas karte** digitālā formātā.

Šādu dokumentu ticamību var novērtēt, pārbaudot tādus aspektus kā personas datu atbilstība visos dokumentos, redzami oficiāli zīmogi vai paraksti, metadati (piemēram, fotoattēla uzņemšanas datums) vai dokumenta atbilstība jau zināmajai informācijai par pieteikuma iesniedzēju. Vienlaikus iestādēm vajadzētu saglabāt modrību attiecībā uz iespējamiem viltojumiem vai sagrozījumiem, piemēram, nogrieztiem zīmogiem, atšķirīgiem šriftiem vai redzamām digitālās rediģēšanas pazīmēm. Ja joprojām pastāv pamatotas šaubas, šādu kopiju ticamības pakāpi var izvērtēt salīdzinājumā ar citiem pierādījumiem (piemēram, intervijām, liecinieku liecībām vai atzītu organizāciju sniegtu informāciju). Pārbaudes pasākumi jāveic tikai tad, ja tie neapdraud pieteikuma iesniedzēju, un ir jāievēro konfidencialitātes princips ⁽⁴⁹⁾.

Tāpēc **autentiskuma apliecinājums nebūtu jāpieprasa** ⁽⁵⁰⁾, ja ir pieejami citi netieši pierādījumi, kas apstiprina pieteikuma iesniedzēja nepilngadību.

⁽⁴⁹⁾ PPR 7. panta 1. punkts.

⁽⁵⁰⁾ PPR 25. panta 1. punkts.

2.2.2. Vecuma noteikšanas pamatojums

Vecuma noteikšana nevar būt ikdienišķa prakse; vecuma noteikšanas process jāuzsāk tikai tad, ja **ir pamatotas šaubas** par personas apgalvoto vecumu. Šādas šaubas var rasties, ja nav iespējams gūt apstiprinājumu norādītajam vecumam vai tas ir pretrunā ar pieejamajiem pierādījumiem pēc pieteikuma iesniedzēja uzklauššanas, attiecīgo dokumentu un informācijas iegūšanas un citu rādītāju izvērtēšanas.

Kā noteikts PPR, ja informācija, kas iegūta pēc pieteikuma iesniedzēja uzklauššanas un pieejamo pierādījumu vai citu rādītāju apkopošanas, nespēj kļiedēt iestāžu šaubas (nekonsekvences vai pretrunu dēļ), “atbildīgā iestāde (..) **var** veikt starpdisciplināru novērtēšanu, tostarp psihosociālu novērtēšanu” ⁽⁵¹⁾, lai aplēstu pieteikuma iesniedzēja vecumu.

Kā “**iespējamības klauzula**” PPR 25. panta 1. punkts norāda, ka lēmums sākt vecuma noteikšanas procedūru **ir diskrecionārs, nevis obligāts**. Iestādes var nolemt piemērot principu “šaubas par labu indivīdam” un pieteikuma iesniedzēju **reģistrēt kā nepilngadīgo, neveicot vecuma noteikšanu** (skatīt sadaļu “[Scenāriji](#)” iepriekš).

Tomēr, ja iestādēm ir pamatotas šaubas par tāda pieteikuma iesniedzēja vecumu, uz kuru, ja tas būtu pilngadīgs, attiektos obligātā robežprocedūra, personai ir (uz laiku) jāpiemēro **patvēruma robežprocedūra** un jānodrošina uzņemšanas apstākļi, kas pielāgoti nepavadītiem bērniem; šādā gadījumā vecuma noteikšana ir obligāta ⁽⁵²⁾. Sīkāku informāciju sk. gaidāmajos Eiropas Komisijas norādījumos par patvēruma un atgriešanas robežprocedūrām.

Kopsavilkums

- Sākotnēji šaubas var radīt dokumentu neesība, nelielas neatbilstības vai subjektīvi iespaidi par personas vecumu. Šādas šaubas var (vai arī nevar) kļiedēt sākotnējā vecuma pārbaude. Ja tā kļiedē šaubas, vecuma noteikšanas process nav nepieciešams.
- Pamatotas šaubas var radīt pretrunas faktos un pieteikuma iesniedzēja paziņojumos, nesakritības oficiālos dokumentos vai pieteikuma iesniedzēja nespēja izskaidrot neatbilstības sākotnējā vecuma pārbaudē. Sakarā ar to var tikt pieprasīts veikt vecuma noteikšanas procedūru.

⁽⁵¹⁾ PPR 25. panta 1. punkts.

⁽⁵²⁾ PPR 53. panta 1. punkta otrais teikums.

2.3. Aizbildnība vai pārstāvība

Nepavadītiem bērniem pēc iespējas ātrāk jānorīko aizbildnis⁽⁵³⁾ vai [pagaidu aizbildnis](#)⁽⁵⁴⁾, ja pastāvīgu aizbildni nav iespējams norīkot ātri. Tas ir aizsardzības pasākums, kas ir nepieciešams bērna interešu ievērošanas nodrošināšanai visā patvēruma procedūras un vecuma noteikšanas procesa laikā (sk. [2.1. iedaļu](#) “[Bērna intereses](#)”). Organizācijas vai fiziskas personas, kuru intereses ir konfliktā vai iespējamā konfliktā ar nepavadītā nepilngadīgā interesēm, nedrīkst iecelt par aizbildņiem. Paktā arī uzsvērts, ka pēc skrīninga ir ļoti svarīgi cieši sadarboties ar valsts bērnu aizsardzības iestādēm, lai pēc iespējas ātrāk tiktu iecelta persona, kurai ir vajadzīgā lietpratība palīdzēt bērnam⁽⁵⁵⁾.

Aizbildnis ir jāieceļ **15 dienu laikā**⁽⁵⁶⁾ pēc pieteikuma paušanas. Izņēmuma situācijās, arī tad, ja pieteikumu skaits ir nesamērīgi liels, minēto termiņu var pagarināt par **10 darbdienu**⁽⁵⁷⁾.

Aizbildņa uzdevumi saistībā ar vecuma noteikšanu

Pirms sākt vecuma noteikšanas procesu, (pagaidu) aizbildnim ir jādod pietiekami daudz laika sagatavoties, informēt pieteikuma iesniedzēju un, ja nepieciešams, apspriesties ar juridisko konsultantu. Ieteicams sniegt iespēju aizbildnim un pieteikuma iesniedzējam ar juridiskā konsultanta atbalstu apspriest ar iestādēm konkrētās šaubas, kas radušās saistībā ar dokumentiem, paziņojumiem vai citām attiecīgām pazīmēm. Tas nodrošina pārredzamību un ļauj sniegt iespējamus paskaidrojumus vai iesniegt papildu pierādījumus, kas var atrisināt neskaidrības, un tādā gadījumā nebūs vajadzības turpināt procesu.

Aizbildnim (attiecīgā gadījumā kopā ar juridisko konsultantu) vajadzētu paskaidrot pieteikuma iesniedzējam, ko īsti nozīmē vecuma noteikšanas process, proti, pastāstīt:

- par metodēm, kas var tikt izmantotas;
- kā tas notiks un kā pasākumi sekos cits citam;
- par pieteikuma iesniedzēja pienākumu sadarboties un sekām, kādas radīs atteikšanās sadarboties (piemēram, atteikšanās piedalīties vecuma noteikšanas procedūrā – vai nu daudzdisciplīnu novērtējumā, vai medicīniskajās pārbaudēs – vien nav iemesls pieteikuma noraidīšanai, bet var likt iestādēm pieņemt, ka persona ir pieaugušais⁽⁵⁸⁾).

⁽⁵³⁾ PMPR 2. panta 12. punkts, Kvalifikācijas regulas 3. panta 18. punkts un 33. pants, Skrīninga regulas 11. panta 3. punkts, PPR 23. panta 2. punkts un 14. panta 1. punkts Eiropas Parlamenta un Padomes [Regulā \(ES\) Nr. 603/2013](#) (2013. gada 26. jūnijs) par pirkstu nospiedumu salīdzināšanas sistēmas *Eurodac* izveidi, lai efektīvi piemērotu Regulu (ES) Nr. 604/2013, ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm, un par dalībvalstu tiesībaizsardzības iestāžu un Eiropola pieprasījumiem veikt salīdzināšanu ar *Eurodac* datiem tiesībaizsardzības nolūkos, un ar kuru groza Regulu (ES) Nr. 1077/2011, ar ko izveido Eiropas Aģentūru lielapjoma IT sistēmu darbības pārvaldībai brīvības, drošības un tiesiskuma telpā (pārstrādāta versija) (OV L 180, 29.6.2013.).

⁽⁵⁴⁾ PPR 23. panta 2. punkta a) apakšpunkts.

⁽⁵⁵⁾ PPR 23. panta 2. punkts.

⁽⁵⁶⁾ PPR 23. panta 2. punkts.

⁽⁵⁷⁾ PPR 23. panta 3. punkts un PMPR 23. pants.

⁽⁵⁸⁾ PPR 25. panta 6. punktā ir teikts: “(..) Šādu atteikšanos var uzskatīt tikai par atspēkojamu prezumpciju, ka pieteikuma iesniedzējs nav nepilngadīgs”.

Šāda saruna ir ļoti svarīga, jo skaidra un bērniem piemērotā veidā izstāstīta informācija var veicināt uzticēšanos, mazināt bailes un sekmēt sadarbību, kā arī pamudināt pieteikuma iesniedzēju sniegt papildu informāciju vai dokumentus, kas apstiprina viņa norādīto vecumu.

Vecuma noteikšanas procesā aizbildnim vai atbildīgajam pieaugušajam ir tiesības uzdot jautājumus informācijas precizēšanai un/vai izteikt piezīmes, atbalstot pieteikuma iesniedzēju. Būtisks aizbildņa uzdevums ir arī rūpēties par pieteikuma iesniedzēja labklājību visa procesa gaitā - aizbildnim vajadzētu nodrošināt pieteikuma iesniedzēja labklājību, un viņš var pieprasīt pārtraukumu, ja pieteikuma iesniedzējs kļūst satraukts, pārāk emocionāls vai izskatās apjucis; aizbildnis / atbildīgais pieaugušais var arī nepieciešamības gadījumā iejaukties, lai nodrošinātu, ka process turpinās cieņpilni, sniedzot pieteikuma iesniedzējam atbalstu un pielāgojoties viņa vajadzībām. Lai pienācīgi pildītu savu uzdevumu sniegt atbalstu pieteikuma iesniedzējam, ir svarīgi, lai (pagaidu) aizbildnis un attiecīgā gadījumā arī juridiskais konsultants laicīgi saņemtu informāciju par vecuma noteikšanas procesa rezultātiem un lēmuma pamatojumu. Aizbildnim ir tiesības iepazīties ar attiecīgo dokumentu saturu pieteikuma iesniedzēja lietā (tajā jāiekļauj visi dokumenti, kas ir saistīti ar medicīnisko pārbaudi). Tādējādi tiek nodrošināts, ka aizbildnis spēj pienācīgi informēt pieteikuma iesniedzēju, lai tas varētu izmantot savas tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un pārsūdzēt lēmumu par vecuma noteikšanu saskaņā ar valsts tiesību aktiem – vai nu kā atsevišķu pārsūdzību, vai iekļaujot savus iebildumus pārsūdzībā pret pirmās instances lēmumu.

Saistītie EUAA rīki

EUAA/Eiropas Padome, [Bērniem par vecuma noteikšanu – YouTube](#) (pieejams 13 valodās).

EUAA, [Viss, kas jāzina par vecuma noteikšanu](#), 2022. gada janvāris. Tas ir bērniem piemērots informatīvs buklets par vecuma noteikšanu, kas papildina iepriekš minēto animācijas video.

EASO, [Bērniem par vecuma noteikšanu – YouTube](#) (pieejams 23 valodās). Šī ir praktiķiem paredzēta informatīva animācija, kurā izskaidrots, kāpēc jāveic vecuma noteikšana, kur tā notiek un kā tai ir jānotiek.

EASO, [Praktiskā rokasgrāmata par bērna interesēm patvēruma procedūrās](#), 2019. gads. Saistībā ar pakta pieņemšanu patlaban izstrādā minētās rokasgrāmatas jauno izdevumu, kas būs pieejams 2026. gadā.

EUAA/FRA, [Praktiskie rīki aizbildņiem. Ievads starptautiskajā aizsardzībā](#), 2023. gada oktobris.

EUAA/FRA, [Praktiskie rīki aizbildņiem. Patvēruma procedūra](#), 2023. gada oktobris.

EASO, [Age Assessment Practice in EU+ countries: Updated findings](#) (Vecuma noteikšanas prakse ES+ valstīs – atjaunināti konstatējumi), 2021. gada septembris.

2.4. Juridiskā konsultanta uzdevumi

PPR ir noteikts, ka pieteikuma iesniedzējiem vajadzētu būt tiesībām visos administratīvās procedūras posmos konsultēties ar juridisko konsultantu par jautājumiem, kas saistīti ar viņu pieteikumu ⁽⁵⁹⁾. Bezmaksas **juridiskās konsultācijas** var pieprasīt, tiklīdz ir reģistrēta vēlme pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, un to var darīt arī bērni ⁽⁶⁰⁾.

Ja valsts tiesību akti to atļauj, juridiskās konsultācijas un juridisko palīdzību var sniegt viena un tā pati persona. Juridiskās konsultācijas atšķiras no juridiskās palīdzības un ietver norādījumus, palīdzību un skaidrojumu par visu procedūru – tiesībām, pienākumiem, dažādu procedūru noteikumiem un informāciju par to, kā apstrīdēt negatīvu lēmumu. Juridiskās konsultācijas ir bez maksas, un pieteikuma iesniedzējs ir jāinformē par iespēju tās pieprasīt, vēlākais, reģistrācijas brīdī.

Viena persona var sniegt bezmaksas **juridiskās konsultācijas** vairākiem pieteikuma iesniedzējiem vienlaikus vai katram atsevišķi. Juridiskā konsultanta uzdevums ir sniegt vispārīgus norādījumus un palīdzību visā starptautiskās aizsardzības administratīvās procedūras gaitā ⁽⁶¹⁾, tajā skaitā vecuma noteikšanas procesā. Lai gan sanāksmes, kurā informāciju sniedz veselai grupai, var būt noderīgas sākotnējas informētības veicināšanai, tās nevar aizstāt individuālas konsultācijas, kas ir būtiskas, lai aizsargātu tā varbūtējā bērna intereses, kuram veic vecuma noteikšanas procedūru. Juridiskie konsultanti sniegs atbalstu aizbildnim vai (pavadīta bērna) vecākiem/aprūpētājiem saistībā ar informācijas un palīdzības sniegšanu varbūtējam bērnam arī attiecībā uz vecuma noteikšanas procesa rezultātu iespējamo ietekmi uz viņa pieteikumu un citiem saistītiem procesiem.

Lai atsevišķi juridiskie konsultanti vai pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kas sniedz šādu pakalpojumu, varētu pildīt savu uzdevumu, ir nepieciešams, lai tiem saskaņā ar valsts procedūru būtu pieļauts vai atļauts sniegt juridiskās konsultācijas, un ir jānodrošina juridiskajiem konsultantiem piekļuve pieteikuma iesniedzējam. Turklāt juridiskais konsultants, sniedzot konsultācijas pieteikuma iesniedzējam, nekad nedrīkst atrasties interešu konflikta situācijā.

Lai gan PPR neparedz tiesības pārsūdzēt lēmumu par vecuma noteikšanu neatkarīgi no lēmuma par starptautisko aizsardzību, tā neliedz dalībvalstīm atļaut šādu rīcību saskaņā ar valsts tiesību aktiem.

Ja valsts tiesību akti pieļauj pārsūdzēt lēmumu par vecuma noteikšanu atsevišķi, PPR un hartā noteiktās **tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību** joprojām ir spēkā. Visos gadījumos vajadzētu nodrošināt, ka pieteikuma iesniedzējiem, (pagaidu) aizbildņiem un juridiskajiem konsultantiem / padomdevējiem **tiek sniegta skaidra informācija par pieejamajām iespējām pārsūdzēt lēmumu**, par procedūrām un piemērojamiem termiņiem, kā arī par attiecīgo pamatojumu, ar kādu tika pieņemts lēmums par vecumu.

Bezmaksas juridiskajām konsultācijām un juridiskajai pārstāvībai vajadzētu būt pieejamai, ja pieteikuma iesniedzējs vēlas pārsūdzēt vai apstrīdēt lēmumu par vecumu vai nu iekļaujot

⁽⁵⁹⁾ PPR 15. panta 1. punkts.

⁽⁶⁰⁾ PPR 33. panta 1. punkta otrajā daļā ir teikts: “Šā punkta pirmo daļu piemēro, neskarot nepavadītu nepilngadīgo tiesības uz juridiskām konsultācijām un juridisko palīdzību un pārstāvību saskaņā ar 15. un 16. pantu.”

⁽⁶¹⁾ PPR 16. panta 2. punkts.

savus iebildumus pārsūdzībā pret pirmās instances lēmumu, vai iesniedzot atsevišķu pārsūdzību saskaņā ar valsts procedūru. Ja valsts tiesību akti paredz iespēju pārsūdzēt lēmumu par vecuma novērtējumu atsevišķi, uz bezmaksas juridisko konsultāciju nodrošināšanu attiecas valsts līmenī pieņemti noteikumi un procedūras, tajā skaitā noteikumi, kas reglamentē iespēju saņemt *pro bono* pārstāvību. Arī tādā gadījumā jānodrošina, ka aizbildnim vai vecākiem un pieteikuma iesniedzējam tiek sniegta nepieciešamā informācija par to, kā iesniegt pārsūdzību un ar kādiem termiņiem ir jārēķinās.

Saistītie EUAA rīki

- EUAA, [Practical Guide on Free Legal Counselling: Organisation of the provision of free legal counselling](#) (Praktiskā rokasgrāmata par bezmaksas juridiskajām konsultācijām. Bezmaksas juridisko konsultāciju sniegšanas organizēšana), 2025. gada oktobris.
- [Legal counselling and assistance | Let's Speak Asylum](#) (Juridiskās konsultācijas un palīdzība | Runāsim par patvērumu).

2.5. Tiesības uz informāciju, līdzdalību un piekrišanu

Pieteikuma iesniedzējiem, kurus lūdz piedalīties vecuma noteikšanas procesā, šāds lūgums var būt mulsinošs un biedējošs ⁽⁶²⁾, jo viņi var nesaprast, kāpēc šāda procedūra ir nepieciešama. Viņi arī var šķist, ka viņiem neuzticas, un daži pieteikuma iesniedzēji var to uztvert kā apsūdzību negodīgumā, nevis kā posmu standarta procedūrā. Lai aizsargātu pieteikuma iesniedzēju tiesības un labklājību visa procesa laikā, ir būtiski nodrošināt, ka pieteikuma iesniedzēji **ir pienācīgi informēti**, iesaistīti un saņem iespēju sniegt savu piekrišanu.

Informācija par vecuma noteikšanas procesa mērķi un tā norisi jāsniedz laicīgi – pirms procesa sākuma – un veidā, kas ir piemērots pieteikuma iesniedzēja vecumam, kultūrai un bērnu uztveres spējām ⁽⁶³⁾. Ir atkārtoti jāpārlicinās, ka informācija uzņēmēj saprasta, un ir jādod pieteikuma iesniedzējam iespēja uzdot jautājumus. Procesā var iesaistīties kultūrmediatori, tulkī, aizbildnis un/vai vecāki. Aizbildnis var atbalstīt pieteikuma iesniedzēju saistībā ar vecuma noteikšanas procesu, novēršot neskaidrības, proti, paskaidrojot pieteikuma iesniedzējam, kāpēc apgalvotais vecums netiek pieņemts vai kāpēc iesniegtie pierādījumi ir nepietiekami. Tas palīdz pieteikuma iesniedzējam labāk izprast procesu un veicina sadarbību, tajā papildu informācijas sniegšanu.

Ir svarīgi, lai pieteikuma iesniedzējiem būtu **iespēja paust savu viedokli** un domas par visiem vecuma noteikšanas procedūra gaitā apspriestajiem jautājumiem. Tādēļ ir svarīgi, lai viņu

⁽⁶²⁾ Argyriou, Dr. A., *The psychological impact of the age dispute process on unaccompanied children seeking asylum in the UK*, 2024.

⁽⁶³⁾ 2024. gada UAD 5. panta 2. punkts, PPR 23. panta 5. punkts, Skrīninga regulas 11. panta 3. punkts.

aktīva iesaistīšanās un līdzdalība ⁽⁶⁴⁾ būtu nodrošināta ⁽⁶⁵⁾. Iestādēm jānodrošina pieteikuma iesniedzēju un viņu vecāku mutiska uzklausišana, ja rodas šaubas par apgalvotos vecumu vai ir konstatētas neatbilstības. Vecāki bieži var sniegt svarīgu informāciju par pieteikuma iesniedzēja izcelsmi, audzināšanu un ģimenes apstākļiem, kas var palīdzēt izskaidrot neatbilstības un noderēt pieteikuma iesniedzēja vecuma noskaidrošanai. Šāda vecāku iesaistīšana nodrošina arī procedūras taisnīgumu, ievēro bērna tiesības tikt uzklausiņam līdztekus saviem aprūpētājiem un sekmē bērna interešu aizsardzību, ņemot vērā ģimenes viedokli.

Ir jādod pieteikuma iesniedzējam, aizbildnim vai vecākiem iespēja **sniegt piekrišanu** vai atteikties sniegt piekrišanu dalībai vecuma noteikšanas procesā, jo īpaši medicīnisko pārbaūžu posmā, ja tādas tiek veiktas (sk. [4. pielikums. Piekrišanas veidlapas paraugs dalībai vecuma noteikšanas procesā](#)). Piekrišanas sniegšanai jānotiek bez ārēja spiediena vai manipulācijas, jo īpaši gadījumos, kad personas iepriekš ir cietušas no ekspluatācijas, piespiešanas, ar dzimumu saistītas vardarbības vai ļaunprātīgas izmantošanas.

Saskaņā ar PPR ⁽⁶⁶⁾ **medicīnisku novērtējumu veikšanai ir jāsaņem piekrišana** gan no pieteikuma iesniedzēja, gan no viņa aizbildņa, un tas nozīmē, ka viņiem ir **tiesības atteikties**. Pieteikuma iesniedzēju un viņa vecākus vai aizbildni būtu jāinformē par to, ka šāda atteikšanās vien nevar būt par iemeslu **starptautiskās aizsardzības pieteikuma** noraidīšanai, un to var uzskatīt tikai par atspēkojamu prezumpciju, ka pieteikuma iesniedzējs nav nepilngadīgs ⁽⁶⁷⁾.

Tā kā minētajā tiesību aktā ir skaidri noteikts, ka piekrišana vecuma noteikšanas procesam ir vajadzīga **tikai attiecībā uz procesa medicīnisko posmu** ⁽⁶⁸⁾, nav oficiāla juridiskā pamata atteikties no piedalīšanās daudzdisciplīnu novērtējumā. Tomēr praksē pieteikuma iesniedzējs var faktiski atteikties piedalīties, piemēram, neapmeklējot psihosociālo novērtējumu vai klusējot intervijas laikā. Šādi gadījumi uzsver, cik svarīgi ir nodrošināt, ka pieteikuma iesniedzējs ir pienācīgi informēts un saprot visa vecuma noteikšanas procesa mērķi un tvērumu, arī tajā ietilpstošos daudzdisciplīnu elementus. Skaidra un pieejama komunikācija ir būtiska sadarbības veicināšanai un taisnīguma un pārredzamības nodrošināšanai procedūras gaitā.

Ja persona atsakās sniegt piekrišanu, **ir jānoskaidro šāda atteikuma iemesli**. Gūstot izpratni par atteikuma iemesliem un sniedzot informāciju labāk pielāgotā veidā, var izdoties novērst personas sākotnējās bažas un sekmēt sadarbību.

Jāuzsver, ka tad, ja vecuma noteikšanas procesa rezultāts neatbilst pieteikuma iesniedzēja gaidītajam, ir būtiski, lai viņš saprastu savas tiesības apstrīdēt rezultātu, izmantojot **pieejamos pārsūdzības vai pārskatīšanas mehānismus**. Ja valstu sistēmas paredz iespēju pārsūdzēt vecuma noteikšanas rezultātu atsevišķi, pieteikuma iesniedzējs ir skaidri jāinformē, ka šādas

⁽⁶⁴⁾ Saskaņā ar [KOMISIJAS 2024. gada 23. aprīļa IETEIKUMU par integrētu bērnu aizsardzības sistēmu izstrādi un stiprināšanu bērna interesēs](#) (C/2024/2680 final).

⁽⁶⁵⁾ Bērna tiesības tikt uzklausiņam ir atzītas vairākos tiesību instrumentos, piemēram, *UN Committee on the Rights of the Child, General comment No. 12 (2009): The right of the child to be heard* (ANO Bērna tiesību komiteja, Vispārīgais komentārs Nr. 12 (2009). Bērna tiesības tikt uzklausiņam), CRC/C/GC/12, 2009. gada 20. jūlijs, <https://www.refworld.org/legal/general/crc/2009/en/70207>; PPR 23. apsvēruma; PMPR 23. panta 3. punkts.

⁽⁶⁶⁾ PPR 25. panta 5. punkts.

⁽⁶⁷⁾ PPR 25. panta 6. punkts.

⁽⁶⁸⁾ Piekrišana ir jāsaņem tikai medicīniskajai pārbaudei – visai vecuma noteikšanas procedūrai tā nav nepieciešama (PPR 25. panta 4. punkts).

pārsūdzības iesniegšanai nebūs negatīvas ietekmes uz viņa starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu.

Minētā garantija vienādā mērā attiecas gan uz informācijas sniegšanu, gan uz piekrišanu un līdzdalību, nodrošinot, ka pieteikuma iesniedzēji var īstenot savas tiesības, nebaidoties no sekām. Pieteikuma iesniedzēja informēšanu par atteikuma juridiskajām sekām parasti ir atbildīgs lietas darbinieks. Tomēr bažas, kas saistās ar pašu pārbaudes procedūru, būtu jāklīdz medicīnas darbiniekam ar aizbildņa atbalstu, lai veidotu uzticību un sniegtu pieteikuma iesniedzējam drošības sajūtu.

2.6. Kvalificēti vecuma vērtētāji

Iestādēm ir jānodrošina, ka personām, kuras norīko veikt vecuma noteikšanu, ir **nepieciešamā lietpratība/specializācija**. PPR ir skaidra atsauce uz **kvalificētiem speciālistiem**, kuriem ir speciālas zināšanas vecuma aplēšanā un bērnu attīstības jomā, piemēram, sociālajiem darbiniekiem, psihologiem vai pediatriem, lai tādējādi varētu novērtēt dažādus faktorus, piemēram, fiziskos, psiholoģiskos, attīstības, vides un kultūras faktorus ⁽⁶⁹⁾.

Pats jēdziens “kvalificētie speciālisti”, kuru būtu jāiesaista vecuma novērtēšanā, PPR nav skaidri definēts. Tāpēc būtu jāatsaucas uz attiecīgajiem **valsts tiesību aktiem**, kuros var būt norādīta konkrēta kvalifikācija vai profesionālās prasības, kurām jāatbilst, lai speciālists tiktu atzīts par kompetentu **vecuma noteikšanas un bērnu attīstības** jomā.

Lai gan PPR nav noteikts vienots standarts, tajā ir ierosināts, ka daudzdisciplīnu komisijā vajadzētu iekļaut **sociālos darbiniekus, psihologus vai pediatrus**. Attiecīgi dalībvalstis var vēlēties **pārbaudīt valsts kvalifikācijas prasības** minētajām profesijām, lai nodrošinātu, ka vecuma noteikšanas procesā iesaistītajām personām ir atbilstoša lietpratība un kvalifikācijas apliecinājumi.

Atbilstoši daudzdisciplīnu pieejai vecuma noteikšanas procesam, dalībvalstis saglabā rīcības brīvību izvēlēties vecuma noteikšanā iesaistītos speciālistus, pamatojoties uz viņu konkrētajām prasmēm, kvalifikāciju un izglītību. Tiesiskais regulējums neizslēdz nevienas profesijas pārstāvjus, piemēram, medicīnas darbiniekus (medmāsas, pediatru, ārstu), psihosociālās jomas vai citu jomu speciālistus, piemēram, etnoantropologus vai kultūrmediatorus, ja vien to pienesums un profesionālā pieredze ir vecuma noteikšanas procesam būtiska un nozīmīga. Šāds elastīgums ļauj valstu iestādēm pielāgot daudzdisciplīnu komisijas sastāvu savām administratīvajām struktūrām un pieejamajai lietpratībai, vienlaikus nodrošinot vecuma noteikšanas procesa kvalitāti un ticamību.

Tomēr ir būtiski, lai speciālisti, kas piedalās vecuma noteikšanas procesa nemedicīniskajos posmos, rīkotos stingri savas kvalifikācijas un lietpratības robežās. Piemēram, medmāsa var piedalīties daudzdisciplīnu novērtējumā, sniedzot novērojumu par pieteikuma iesniedzēja vispārējo labklājību, higiēnu vai vispārējo attīstību, balstoties uz savu profesionālo pieredzi. Taču tas neattiecas uz medicīniskajām vai klīniskajām pārbaudēm, kuras ietilpst vecuma noteikšanas procesa medicīniskajā posmā, un šādas pārbaudes ir jāveic kvalificētam ārstam.

⁽⁶⁹⁾ PPR 25. panta 1. punkts un 37. apsvērums.

Vecuma vērtētājam nepieciešamā lietpratība nozīmē, ka šis speciālists **papildus** savā pamatprofesijā uzkrātajai pieredzei ir saņēmis arī **īpašu apmācību par vecuma noteikšanas metodiku un procedūrām**. Šādai apmācībai vajadzētu aptvert vecuma noteikšanas procesa juridiskos, attīstības, medicīniskos un procedūras aspektus saistībā ar patvēruma pieprasīšanu, tādējādi nodrošinot, ka vecuma noteikšanu veic bērniem piemērotā veidā, turklāt ņemot vērā kultūras īpatnības un ievērojot bērna tiesības.

Apmācību vajadzētu organizēt vai akreditēt kompetentajām valsts iestādēm (attiecīgā gadījumā) sadarbībā ar ES struktūrām, piemēram, *EUAA*. Apmācības nodrošināšanā var iesaistīt arī citas atzītas akadēmiskās vai profesionālās izglītības iestādes.

Apmācībai vajadzētu aptvert šādus tematus:

- PPR un saistītajos ES tiesību aktos noteiktās tiesiskās saistības;
- bērna attīstība;
- vecuma noteikšanas medicīniskie, psiholoģiskie un psihosociālie aspekti;
- bērniem pielāgotas intervēšanas metodes;
- aizsardzības pasākumi, lai novērstu atkārtotu traumatizāciju; un
- procedūras standarti, kas nodrošina vecuma noteikšanas procesu, kurā izmanto daudzdisciplīnu pieeju, kuru veic bērniem piemērotā veidā un kurā ievēro bērna tiesības.

Lai saglabātu un atjauninātu lietpratību, būtu jānodrošina arī kvalifikācijas celšanas kursi un nepārtraukta profesionālā pilnveide.

Būtu vēlams, lai vecuma vērtētājiem būtu arī pietiekama lietpratība bērnu aizsardzības jomā. Konkrētāk, tiem vajadzētu būt šādām prasmēm:

- pārzināt starptautiskos un valsts tiesiskos standartus, tajā skaitā *CRC* un procesuālās garantijas, kas attiecas uz vecuma noteikšanu ⁽⁷⁰⁾;
- spēt efektīvi un empātiskā veidā kontaktēties ar dažādās kultūrās augušiem pieteikuma iesniedzējiem nodrošinot, ka persona, kurai veic vecuma noteikšanu, var paust savu viedokli;
- būt ieguvušiem pamatizpratni par to, kā atpazīt psiholoģiskā stresa pazīmes un simptomus;
- būt apmācītiem, kā rīkoties situācijās, kad pieteikuma iesniedzējs stāsta par piedzīvoto vardarbību un ļaunprātīgu izmantošanu, un pārzināt kārtību, kādā pieteikuma iesniedzējs šādos gadījumos jānosūta citu pakalpojumu saņemšanai;
- būt objektīviem un neatrasties interešu konfliktā;

⁽⁷⁰⁾ *UNHCR, UNHCR observations on the use of age assessments in the identification of separated or unaccompanied children seeking asylum (UNHCR novērojumi par vecuma novērtējumu izmantošanu, lai atzītu par nošķirtiem vai nepavadītiem bērniem, kas meklē patvērumu)*, 2015. gada jūnijs <https://www.refworld.org/jurisprudence/amicus/unhcr/2015/en/93634>; Eiropas Padome, *Human rights principles and guidelines on age assessment in the context of migration: Recommendation CM/Rec(2022)22 and Explanatory Memorandum* (Cilvēktiesību principi un pamatnostādnes par vecuma noteikšanu migrācijas kontekstā. Ieteikums CM/Rec(2022)22 un paskaidrojuma raksts), Strasbūra, Eiropas Padome, 2023. gada aprīlis, <https://rm.coe.int/cm-rec-2022-22-and-explanatory-memorandum-on-human-rights-principles-a/1680ab501f> UNICEF *Technical note on age assessment, op. cit.*, 11. zemspītras piezīme.

- spēt nodrošināt konfidencialitāti, nediskrimināciju un personas cieņas ievērošanu visā vecuma noteikšanas procesā; un
- pārzināt attiecīgo pakalpojumu sniedzējus un nosūtīšanas sistēmu, lai varētu to izmantot, ja vecuma noteikšanas procesa laikā atklājas citas neatliekamās vajadzības (piemēram, saistībā ar fiziski veselību, vajadzību pēc aizsardzības u. tml.).

Vecuma vērtētājiem, kuri veic **vecuma noteikšanas interviju**, vajadzētu labi pārzināt ar konkrēto lietu saistītās izcelsmes valsts informāciju (IVI), kā arī attiecīgās valsts kultūru, normas un sabiedrības attīstību. Šīs zināšanas ir ļoti svarīgas ticamu rezultātu iegūšanai. Vērtētāji, kas pārzina [EUAA IVI portālu](#) un citas attiecīgās tīmekļa vietnes vai informācijas avotus, var sekmīgāk atrast precīzu un aktuālu informāciju.

Vecuma vērtētājiem, kuri veic **psihosociālo novērtējumu**, ir vajadzīgas prasmes novērtēt bērnu fiziskās, psiholoģiskas un emocionālās attīstības izpausmes un izvērtēt tās, ņemot vērā bērna sociālos apstākļus. Starpkultūru kompetences arī ir būtiskas darbā ar bērniem, kas nāk no migrantu ģimenēm. Psihosociālo novērtējumu parasti uztic veikt psihologiem vai sociālajiem darbiniekiem, kas ir specializējušies bērna kognitīvajā attīstībā un apmācīti vecuma noteikšanā.

Medicīniskās pārbaudes veic ārsti, kam ir lietpratība darbā ar bērniem un vecuma novērtēšanā. Pazīmes, kas liecina par bērna attīstības stadiju, un skeleta kaulu attēlus parasti vērtē pediatri un radiologi. Šiem medicīnas ekspertiem vajadzētu būt zināšanām arī jomās, kas ir saistītas ar vecuma noteikšanu, tajā skaitā tiem vajadzētu pārzināt konkrētajai izcelsmes valstij raksturīgos augšanas rādītājus (piemēram, konkrētajai etniskajai grupai paredzētās pediatrijas atsauces tabulas) un būt informētiem par kultūras faktoriem, kas var ietekmēt pieteikuma iesniedzēja fizisko izskatu, brieduma pakāpi un saskarsmes stilu.

Iepriekš aprakstītais ir vecuma vērtētāju ideālais profils, taču jāatzīst, ka praksē dalībvalstis var saskarties ar grūtībām atrast pietiekamu skaitu speciālistu, kuri atbilst visām prasībām. Lai pārvarētu šādu iespējamo problēmu un nodrošinātu kvalitāti un atbilstību, iestādes var ieguldīt tālāk norādītajos aspektos.

- **Pakāpeniska spēju veidošana.** Sākotnēji speciālisti var atbilst pamatprasībām (tiesību normas, objektivitāte, bērniem piemērotas saskarsmes prasmes), bet turpmāk stiprina papildu prasmes (piemēram, kā rīkoties, uzklusot stāstus par piedzīvotu vardarbību, kā atpazīt psiholoģiskas ciešanas), īstenojot nepārtrauktu profesionālo pilnveidi.
- **Mērķtiecīga specializēta apmācība.** Valsts iestādes var izstrādāt īsus apmācības moduljus, kas ir vērsti uz zināšanu pielietojumu praksē (piemēram, par traumas apzinātības pieeju, kultūrmediāciju vai procesuālajām garantijām). **EUAA apmācības katalogā** ⁽⁷⁾ var iepazīties ar piedāvātajām apmācības programmām.
- **Akreditācijas un sertifikācijas sistēmas.** Pieejamību un kvalitāti var palīdzēt garantēt tāda valsts reģistra izveide, kurā ir iekļauti apmācīti vecuma vērtētāji, kas ir pabeiguši obligāto apmācību.
- **Ārējo ekspertu izmantošana.** Tajās jomās, kurās speciālistu joprojām trūkst, dalībvalstis var slēgt līgumus vai izveidot sadarbību ar specializētām NVO, bērnu aizsardzības iestādēm vai neatkarīgiem ekspertiem, kas palīdzēs veikt konkrētus vecuma noteikšanas procesa aspektus.

⁽⁷⁾ EUAA, [Apmācības katalogs](#), 2022. gada augusts.

- **Mācīšanās no līdzbiedriem un pieredzes apmaiņa.** Mudinot vērtētājus dalīties pieredzē un pārrunāt dilemmas, regulāri apspriežot lietas vai īstenojot uzraudzību, tiek nodrošināta lietpratības pilnveide pat tad, ja resursi ir ierobežoti.

Pietiekama skaita kvalificētu speciālistu pieejamības nodrošināšanai var izveidot sadarbības kanālus starp dažādām iestādēm un ārējām organizācijām.

Paraugprakses piemēri vecuma noteikšanas procedūru kvalitātes uzlabošanai

- Organizējiet regulāras līdzbiedru tikšanās un pieredzes apmaiņu starp vecuma vērtētājiem, lai apspriestu iespējamās kopīgās problēmas un risinājumus.
- Attiecīgā gadījumā nodrošiniet, ka pieteikuma iesniedzējs var izvēlēties, kāda dzimuma praktiķis veiks vecuma noteikšanu. Tas ir īpaši svarīgi gadījumos, kas pieteikuma iesniedzējam ir vairākas īpašas vajadzības (piemēram, ja pieteikuma iesniedzējs var būt cietis no seksuālas vai ar dzimumu saistītas vardarbības, ļaunprātīgas izmantošanas vai cilvēku tirdzniecības). Šādas iespējas sniegšana var palīdzēt radīt drošāku un labvēlīgāku vidi, tādējādi veicinot uzticēšanos un atvērtību procesa laikā.
- Izveidojiet uzraudzības sistēmu, kas nodrošinās kvalitāti un mācīšanos no pieredzes.

Vecuma noteikšanas procedūru paraugprakse ES+ valstīs

- Itālijas Nacionālais veselības, migrācijas un nabadzības apkarošanas institūts (*INMP*) ir izveidojis sekmīgu sistēmu, kas ļauj uzraudzīt un novērtēt, kā tiek īstenots valsts protokols par nepavadītu bērnu vecuma noteikšanu ⁽⁷²⁾.
- Vācijas Tiesu medicīnas biedrības Vecuma diagnostikas kriminālistikas pētījumu grupa organizēja ikgadējus prasmju pārbaudes testus pastāvīgas kvalitātes kontroles nodrošināšanai ⁽⁷³⁾.

⁽⁷²⁾ Nacionālais veselības, migrācijas un nabadzības apkarošanas institūts (*INMP*), [Primo rapporto sull'attuazione del protocollo per la determinazione dell'età dei minori stranieri non accompagnati](https://www.inmp.it/index.php/ita/Pubblicazioni/Libri/Primo-rapporto-sull-attuazione-del-protocollo-per-la-determinazione-dell'età-dei-minori-stranieri-non-accompagnati) (Pirmais ziņojums par protokola īstenošanu nepilngadīgu āvalstnieku vecuma noteikšanai), 2022. gada septembris, <https://www.inmp.it/index.php/ita/Pubblicazioni/Libri/Primo-rapporto-sull-attuazione-del-protocollo-per-la-determinazione-dell-età-dei-minori-stranieri-non-accompagnati>.

⁽⁷³⁾ Vācijas Tiesu medicīnas biedrības Vecuma diagnostikas kriminālistikas pētījumu grupa, [Criteria for age estimation in living individuals](https://www.medin.uni-muenster.de/fileadmin/einrichtung/agfad/empfehlungen/empfehlung_strafverfahren_eng.pdf) (Kritēriji dzīvu personu vecuma novērtēšanai), 2008, https://www.medin.uni-muenster.de/fileadmin/einrichtung/agfad/empfehlungen/empfehlung_strafverfahren_eng.pdf.

2.7. Objektivitāte un nediskriminācija vecuma noteikšanas procesā

Ikvienai personai, kurai veic vecuma noteikšanu, ir tiesības uz objektīvu novērtējumu, ko neietekmē uz valstspiederību, etnisko piederību vai citiem faktoriem balstīti aizspriedumi. Veicot vecuma noteikšanu, vērtētājiem ir jāpievērš uzmanība situācijām, kurās tiem ir nosliece sniegt subjektīvu vērtējumu.

Neobjektivitāte var izpausties, kā aprakstīts tālāk (šis saraksts nav pilnīgs).

- Noliece izdarīt vispārīgus secinājumus, pamatojoties uz agrāk izskatītajām lietām. Ja iepriekš tika konstatēts, ka pieteikuma iesniedzēji no noteiktas valsts vai kopienas ir melojuši par savu vecumu, vērtētāji var neapzināti izdarīt pieņēmumus par jauniem pieteikuma iesniedzējiem ar tādu pašu izcelsmi.
- Apstiprināšanas nosliece. Uzmanības koncentrēšana uz pierādījumiem, kas apstiprina iepriekš izveidojušos priekšstatu (vērtētājs sāk vecuma noteikšanu, jau domādams, ka persona ir pieaugušais/nepilngadīgais). Iznākumā pārāk liela uzmanība tiek pievērsta novērotajām īpašībām vai uzvedībai, kas varētu apstiprināt konkrēto priekšstatu (piemēram, runasveidam vai fiziskajam izskatam, kas liecina par personas briedumu), vienlaikus ignorējot faktorus, kas liktu domāt par pretējo (piemēram, pieteikuma iesniedzēja atbildes uz jautājumiem vai dokumentēts dzīvesstāsts).
- Nervozitāte, vilcināšanās, fragmentāras informācijas sniegšana vai vienaldzība intervijas laikā var tikt interpretēta kā pazīme, kas liecina par maldināšanu vai pieaugušu personu, nevis kā dabiska reakcija uz personai ļoti nozīmīgu procesu, daudzām intervijām vai pagātnē piedzīvotu traumu.
- Vērtētāji var pievērst pārlietu uzmanību fiziskām īpašībām, piemēram, auguma garumam, sejas vaibstiem vai muskuļu apjomam, uztverot tās kā pieauguša cilvēka pazīmes, bet tai pat laikā ignorēt pierādījumus par to, ka etniskā piederība, apkārtējo apstākļu radīts stress vai ģenētika var būtiski ietekmēt fizisko attīstību.

Sniedzot vērtētājiem norādījumus par to, kā **atpazīt un mazināt šādas noslieces uz neobjektivitāti**, izmantojot **daudzdisciplīnu pieeju** un iesaistot dažādus kvalificētus speciālistus, tiek uzlabots vecuma noteikšanas procesa taisnīgums un precizitāte un nodrošināts, ka pret pieteikuma iesniedzējiem izturas ar cieņu un ievērību.

Šajā nolūkā agrāk ir veikti un par noderīgiem atzīti šādi pasākumi:

- dažādu veikto novērtējumu rezultātu pārskatīšana;
- viedokļu apmaiņa starp vecuma noteikšanas procesā iesaistītajiem speciālistiem;
- vairāki vecuma vērtētāji kopīgi vērtē vienu vecuma noteikšanas lietu.

Šāds **kopdarbs** var arī palīdzēt mazināt spiedienu uz vērtētājiem, kuri veic tādu daudzpusīgu uzdevumu kā vecuma noteikšana, jo tādējādi tie uzņemas kopīgu atbildību par lēmumu, kuras sekas ir pieteikuma iesniedzējam būtiskas.

Praktiski apsvērumi

Vecuma noteikšanas procesa pastāvīgas objektivitātes nodrošināšanai ir būtiski, lai vērtētāji vai vecuma noteikšanas komisijas **darbotos neatkarīgi** no tām amatpersonām, kuras ir atbildīgas par starptautiskās aizsardzības pieteikumu izskatīšanu vai uzņemšanas apstākļu pārvaldību. Šāda institucionāla nošķiršana palīdz nodrošināt objektivitāti un mazināt iespējamus interešu konfliktus, kas varētu apdraudēt bērna intereses.

Dažos gadījumos uzņemšanas sistēmā strādājošie speciālisti var savā darbā saskarties ar faktoriem, kas rada netiešu spiedienu, piemēram, ierobežotu izmitināšanas kapacitāti vai resursu nepietiekamību, kas var neapzināti ietekmēt vecuma noteikšanas procesa rezultātu. Arī finansiāli apsvērumi, kas ir saistīti ar uzņemšanas apstākļu nodrošināšanu bērniem pretstatā izdevumiem pieauguši uzņemšanai, var radīt institucionālu spiedienu. Minētie aspekti ir vienlīdz svarīgi arī tad, ja uzņemšanas pārvaldību veic privātas struktūras, jo tām var būt finansiālas intereses, kas ir saistītas ar uzņemto bērnu/pieaugušo skaitu. Situācijās, kad vecuma noteikšanu veic speciālisti, kuri strādā atbildīgajā iestādē vai uzņemšanas iestādē, ieteicams ieviest **garantijas**, kas nodrošinās, ka viņu vērtējums ir pilnīgi neatkarīgs. Tas ļautu izvairīties no iespējama interešu konflikta (piemēram, vecuma noteikšanā iesaistītie vērtētāji nedrīkstētu piedalīties pieteikuma izskatīšanā).

Līdzīgi apsvērumi attiecas uz aizbildņiem, t. i., personai, kas rīkojas kā aizbildnis, nevajadzētu iesaistīties vecuma noteikšanas procesa īstenošanā.

Praktiski apsvērumi par vecuma noteikšanu lietās, kurās iesaistīti vecāki, radnieki vai pavadošie pieaugušie

Vecuma noteikšanas process ir jāpieprasa un jāveic tikai tad, ja tas ir patiesi nepieciešams, proti, ja ir pamatotas šaubas par pieteikuma iesniedzēja norādīto vecumu. Tomēr var rasties situācijas, kad bērni ierodas tādu pieaugušo pavadībā, kuri apgalvo, ka ir bērna radnieki vai vecāki, taču vai nu ierašanās brīdī, vai pēc bērna interešu izvērtējuma pabeigšanas tiek konstatētas pazīmes, kas liecina par cilvēku tirdzniecību, bērnu laulību vai citām problēmām, kuru dēļ ir vajadzīga aizsardzība. Šādos gadījumos papildus drošības pasākumiem, ko veic saistībā ar minētajām pazīmēm, var sākt vecuma noteikšanas procesu, lai labāk noskaidrotu situāciju un iestādes varētu laicīgi veikt atbilstošus aizsardzības pasākumus.

- **Aizdomas par cilvēku tirdzniecību.** Patvēruma meklētājus var pavadīt pieaugušie, kuri nepatiesi apgalvo, ka viņi ir vecāki vai citi ģimenes locekļi un kuri var būt ieinteresēti tajā, lai pieteikuma iesniedzēju atzītu vai nu par nepilngadīgo, vai par pieaugušo (atkarībā no šādu personu nodomiem). Piemēram, cilvēku tirgotāji var izlikties par vecākiem vai tuviem radniekiem, lai iegūtu likumīgu kontroli pār bērnu, vai arī otrādi – viņi var likt bērnam apgalvot, ka viņš ir pilngadīgs, lai izvairītos no aizsardzības pasākumiem vai turpmākām pārbaudēm.

- **Bērnu laulība.** Tie ir gadījumi, kad laulātais apgalvo, ka ir pavadošais pieaugušais, jo attiecības var netikt juridiski atzītas un tāpēc pieaugušais ir ieinteresēts paziņot, ka bērns ir sasniedzis pilngadību. Tā var notikt arī tad, ja vecāki (vai radnieki) mēģina sarunāt vai jau ir sarunājuši (piespiedu) laulības uzņēmējā valstī un nolūkā slēpt šādu nodomu paziņo, ka viņu bērns ir pilngadīgs.
- **Bažas par drošību vai aizsardzības nepieciešamību.** Tie ir gadījumi, kad rodas aizdomas, ka pieaugušais, kurš pavada bērnu, iespējams, nerīkojas bērna interesēs. Piemēram, abas personas var paziņot, ka ir pieaugušie, bet iestādēm ir aizdomas, ka viens no viņiem patiesībā ir bērns. Tādos gadījumos vecuma noteikšanas process var sniegt skaidrību un dot dalībvalstij iespēju nošķirt abas personas un veikt aizsardzības pasākumus, tādējādi novēršot iespējamu ekspluatāciju vai ļaunprātīgu izmantošanu. Ja rodas bažas par drošību vai aizsardzības nepieciešamību, pieaugušais, kurš pavada bērnu, un bērns ir jāintervē katrs atsevišķi, radot apstākļus, kuros bērns var brīvi runāt un var tikt konstatēta iespējama ekspluatācija, ļaunprātīga izmantošana vai pārmērīga kontrole. Šādos gadījumos ir jāieceļ (pagaidu) aizbildnis, kas aizsargās bērna intereses un nodrošinās viņam pienācīgu atbalstu vecuma noteikšanas procedūras laikā. Šī procesuālā garantija ir būtiska, lai varētu noteikt apgalvoto savstarpējo attiecību patiesumu un novērtēt, vai pieaugušais, kas pavada bērnu, rīkojas bērna interesēs.

Ja ir radušās šaubas par ģimenes saišu autentiskumu vai bažas par cilvēku tirdzniecību, ekspluatāciju vai aizsardzības nepieciešamību, vispirms jācenšas risināt situāciju, izmantojot atbilstošus aizsardzības kanālus un drošības procedūras. Tajā skaitā var nosūtīt lietu bērnu aizsardzības iestādēm vai par cilvēku tirdzniecības apkarošanu atbildīgajai valsts iestādei, tiesībaizsardzības iestādēm vai citām kompetentām iestādēm. **Vecuma noteikšanas procesu** nevajadzētu uzskatīt par standarta risinājumu situācijās, kad pastāv minētās šaubas – tā vietā tas jāuztver **kā elements, kas ietilpst plašākā pieejā bērnu aizsardzībai un lietu pārvaldībai un jāizmanto tikai tad, kad tas ir absolūti nepieciešams** un pilnībā ievērojot piemērojamās procesuālās garantijas.

Vecuma noteikšanas procesu arī turpmāk vajadzētu izmantot tikai **izņēmuma kārtā un ņemt vērā katra gadījuma individuālās īpatnības**; tas nekad nedrīkst kļūt par ikdienišķu praksi, un to jāizmanto atbilstīgi tiesību aktos noteiktajām procesuālajām garantijām un ierobežojumiem. Iepriekš minētajos piemēros vecuma noteikšanas process var kalpot kā papildu instruments bērna aizsardzībai.

Parasti bērniem, kuri ierodas kopā ar vecākiem vai ģimenes locekļiem, vecuma noteikšanu veic retāk, jo ģimenes locekļu liecības bieži palīdz apstiprināt vai precizēt bērna norādīto vecumu.

2.8. Princips “šaubas par labu indivīdam”

Ja vecuma noteikšanas procesa rezultāti ir nepārliecinoši, jāpiemēro princips “šaubas par labu indivīdam” ⁽⁷⁴⁾. Praksē tas nozīmē, ka pieteikuma iesniedzēja norādīto vecumu pieņem par patiesu.

⁽⁷⁴⁾ PPR 25. panta 2. punkts.

PPR 25. panta 2. punkta otrais teikums

Ja šajā punktā minētā vecuma novērtējuma rezultāts nav pārliecinošs attiecībā uz pieteikuma iesniedzēja vecumu vai ietver vecuma diapazonu zem 18 gadu vecuma, dalībvalstis pieņem, ka pieteikuma iesniedzējs ir nepilngadīgs.

Šī procesuālā garantija atbilst principam par bērna interešu ievērošanu un nodrošina, ka neviens pieteikuma iesniedzējs netiek nepamatoti uzskatīts par pieaugušo un līdz ar to saglabā piekļuvi bērniem piešķirtajām tiesībām un aizsardzības pasākumiem.

3. Vecuma noteikšanas procesa praktiskā īstenošana

Šajā nodaļā ir sniegti norādījumi par to, kā īstenot PPR un saistītajos instrumentos noteiktās tiesiskās saistības, un aplūkota galvenokārt īpašu vajadzību agrīna konstatēšana, lēmuma pieņemšana par vecuma noteikšanas procesa sākšanu, daudzdisciplīnu metodes izmantošana un procesuālo garantiju piemērošana dažādās procedūrās, tajā skaitā pie robežas.

3.1. Īpašo vajadzību konstatēšana

Lai konstatētu īpašās vajadzības, vajadzētu ņemt vērā acīmredzamās pazīmes, neaizsargātības rādītājus, pieteikuma iesniedzēja paziņojumus un uzvedību, kā arī visus attiecīgos dokumentus. Papildus var ņemt vērā informāciju, ko sniedzis pieteikuma iesniedzēja aprūpētājs(-i), ģimenes loceklis(-ļi) vai aizbildnis(-ņi), jo īpaši, ja tā attiecas uz bērna vispārējo labklājību un īpašām aizsardzības vajadzībām. Sākotnēji konstatētās īpašās vajadzības, kā arī vecuma noteikšanas procesā konstatētās savstarpēji saistītās neaizsargātības un vajadzības (piemēram, veselības traucējumi, vajadzības pēc aizsardzības) ir jāreģistrē. Attiecīgā gadījumā būtu jāsapagatavo nosūtījums uz iestādi, kas ir atbildīga par neaizsargātības novērtēšanu, lai būtu iespējams apsvērt pienācīgas īpašās procesuālās garantijas un uzņemšanas apstākļus. Tā kā bērna statuss vien netiek uzskatīts par neaizsargātību, vecuma noteikšanas process ir jāuztver kā neaizsargātības novērtēšana (tās daļa). Tas nozīmē, ka neaizsargātības novērtēšanas pabeigšanai noteiktais termiņš – 30 dienas pēc pieteikuma iesniegšanas ⁽⁷⁵⁾ – attiecas arī uz vecuma noteikšanas procesu ⁽⁷⁶⁾. Turklāt **ir jānodrošina palīdzība, ko sniedz apmācīti un kvalificēti darbinieki**, cieši sadarbojoties ar valsts bērnu aizsardzības iestādēm. Neaizsargātības novērtējums ir jāpārskata, ja ir būtiski mainījušies pieteikuma iesniedzēja apstākļi vai ja pēc novērtējuma pabeigšanas kļūst skaidrs, ka ir vajadzīgas īpašas procesuālās garantijas.

PPR, 20. pants

1. *Kompetentās iestādes individuāli novērtē, vai pieteikuma iesniedzējam ir vajadzīgas īpašas procesuālās garantijas, vajadzības gadījumā ar tulka palīdzību. **Minēto novērtējumu var iekļaut esošajās valsts procedūrās vai Direktīvas (ES) 2024/1346 25. pantā minētajā novērtējumā, un tas nav jāveic kā administratīva procedūra. Ja to paredz valsts tiesību akti, ar pieteikuma iesniedzēja piekrišanu novērtējumu var darīt pieejamu un novērtējuma rezultātus var nosūtīt atbildīgajai iestādei.***
2. *Šā panta 1. punktā minēto novērtējumu uzsāk pēc iespējas ātrāk pēc pieteikuma paušanas ar to, ka tiek apzināts vai ir pirmās pazīmes, kas liecina, ka pieteikuma iesniedzējam varētu būt vajadzīgas īpašas procesuālās garantijas. [...]*
3. *[...]*
(..) Šā panta 1. punktā minēto novērtējumu pabeidz pēc iespējas drīz un jebkurā gadījumā 30 dienu laikā. To pārskata, ja notiek jebkādas izmaiņas pieteikuma iesniedzēja attiecīgajos apstākļos vai ja pēc novērtējuma pabeigšanas kļūst acīmredzama vajadzība pēc īpašām procesuālajām garantijām.

⁽⁷⁵⁾ 2024. gada UAD 25. pants.

⁽⁷⁶⁾ PPR 36. apsvērumā ir teikts: "(..) Ņemot vērā to nepavadītu nepilngadīgo īpašo neaizsargātību, kuriem, iespējams, varētu nebūt identifikācijas vai citu dokumentu, ir īpaši svarīgi sniegt stingras garantijas, lai nodrošinātu, ka šādi pieteikuma iesniedzēji nav pakļauti nepareizām vai nesaprātīgām vecuma novērtēšanas procedūrām."

3.2. Lēmums sākt vai nesākt vecuma noteikšanas procesu

Ja personas sniegtajā informācijā par savu vecumu vai dzīvesstāstu ir neatbilstības vai nepilnības, **var rasties sākotnējās šaubas**. Tomēr to dēļ nedrīkst automātiski izdarīt **pieņēmumu**, ka persona melo par savu vecumu. Ja ir radušās šaubas, vispirms par neatbilstībām jāinformē attiecīgā persona, tās aizbildnis un juridiskais konsultants, piedāvājot iespēju sniegt paskaidrojumus un iegūt papildu informāciju vai pierādījumus, ja tas ir iespējams, ņemot vērā termiņus.

Pirms personas nosūtīšanas vecuma noteikšanas procesa veikšanai iestādes var un tām vajadzētu izpētīt papildu informācijas avotus, kas varētu būt noderīgi sākotnējo šaubu kļiedēšanai.

Tā kā vecums ir personas identitātes elements, kompetentās iestādes veic **sākotnējo vecuma pārbaudi**, kas ietilpst vispārējā identitātes pārbaudē. Sākotnējās vecuma pārbaudes mērķis ir saņemt paskaidrojumus vai papildu informāciju no pieteikuma iesniedzēja un iegūt papildu pierādījumus un citas būtiskas norādes par pieteikuma iesniedzēja vecumu (piemēram, ģimenes locekļu liecības vai informāciju no datubāzēm vai citiem avotiem). Iespējams, ka ar šādu informāciju pietiks, un vecuma noteikšanas process nebūs nepieciešams.

Kvalifikācijas regulas 4. panta 5. punkts attiecas uz starptautiskās aizsardzības pieteikumu izvērtēšanu kopumā, nevis konkrēti uz vecuma noteikšanu. Pieteikuma iesniedzēja vecums tiešām var būt viens no to paņiņojumu kopuma, uz kuriem attiecas šis noteikums. Taču šis noteikums var uztvert arī kā atsauces punktu, **lemjot par to, vai ir vai nav nepieciešams iegūt papildu pierādījumus vecuma noteikšanas procesā**. Ja pieteikuma iesniedzēja apgalvojums par savu vecumu atbilst ticamības un saskanības kritērijiem, kas līdzinās minētajā pantā aprakstītajiem, un ja ir sniegts apmierinošs paskaidrojums par dokumentu trūkumu, **iestādes var pamatoti nolemt, ka nav nepieciešami papildu pierādījumi**, kas apstiprinātu pieteikuma iesniedzēja norādīto vecumu.

Kvalifikācijas regula, 4. panta 5. punkts

Ja viens vai vairāki konkrēti pieteikuma iesniedzēja paņiņojumu aspekti netiek apliecināti dokumentāri vai ar citiem pierādījumiem, par šādiem konkrētiem aspektiem netiek pieprasīti papildu pierādījumi, ja ir izpildīti šādi nosacījumi:

- a) pieteikuma iesniedzējs pielicis patiesas pūles, lai pamatotu savu starptautiskās aizsardzības pieteikumu;
- b) ir iesniegti visi attiecīgie elementi, kas ir pieteikuma iesniedzēja rīcībā, un ir sniegts pietiekams paskaidrojums attiecībā uz jebkādu citu attiecīgu elementu neesamību;
- c) pieteikuma iesniedzēja paņiņojumi uzskatāmi par saskanīgiem un ticamiem un nav pretrunā ar specifisku un vispārēju informāciju, kas pieejama saistībā ar pieteikuma iesniedzēja lietu;
- d) konstatēts, ka pieteikuma iesniedzējam kopumā var uzticēties, cita starpā ņemot vērā laiku, kad pieteikuma iesniedzējs pieteicies uz starptautisko aizsardzību.

Vecuma pārbaudes rezultāti var būt **neapmierinoši**. Piemēram, pieteikuma iesniedzēja paziņojumi, pieejamie dokumentārie pierādījumi vai citas ar vecumu saistītas norādes var būt nepietiekamas, lai kliedētu šaubas, vai ir pretrunā ar zināmiem faktiem par pieteikuma iesniedzēja dzīvi. Šādā gadījumā **iestādēm var būt pamatotas šaubas** par pieteikuma iesniedzēja apgalvoto vecumu, un var būt nepieciešams daudzdisciplinārs vecuma noteikšanas process.

Saskaņā ar PPR 25. panta 1. punktu, ja persona, kuras vecumu apstrīd, ir iesniegusi starptautiskās aizsardzības pieteikumu, **atbildīgā iestāde** ir kompetenta pieņemt lēmumu par vecuma noteikšanas procesa sākšanu. Ja ir konstatētas pazīmes, kas izraisa pamatotas šaubas par pieteikuma iesniedzēja vecumu, citas iestādes, piemēram, skrīninga vai uzņemšanas iestādes, var nodot lietu atbildīgajai iestādei, kuras pienākums ir izlemt, vai sākt vecuma noteikšanas procesu ⁽⁷⁾.

Ja skrīninga laikā rodas **šaubas** par pieteikuma iesniedzēja vecumu, **kuru dēļ var būt nepieciešams veikt vecuma noteikšanas procesu**, ir jāveic tālāk minētie **sākotnējie pasākumi**.

1. **Reģistrēt pieteikuma iesniedzēja apgalvojumu par savu vecumu.** Pieteikuma iesniedzējs apgalvo, ka ir nepilngadīgs vai pilngadīgs, un **šis apgalvojums rada šaubas**.
2. **Iecelt aizbildni** vai personu, kas uz laiku pildīs aizbildņa pienākumus.
3. **Nodrošināt bezmaksas juridisko konsultāciju pieejamību.**
4. **Iegūt un pārbaudīt apstiprinošos dokumentus.** Šaubas var izraisīt tas, ka trūkst dokumentu, kuri apliecinātu pieteikuma iesniedzēja apgalvoto vecumu, un/vai pierādījumi, kas liecina, ka dokumenti var būt viltoti vai iegūti/izmantoti krāpnieciskā veidā. Šaubas var rasties arī tad, ja pieteikuma iesniedzēja paziņojumi un/vai pieejamie pierādījumi neapstiprina apgalvoto vecumu vai šķiet pretrunīgi.
5. **Veikt vecuma pārbaudi, iekļaujot to neaizsargātības pārbaudē, ko veic skrīninga laikā.** Pārbaudes mērķis ir **noteikt, vai apgalvoto vecumu var pieņemt** vai par to tomēr saglabājas pamatotas šaubas. Šāda pārbaude ietver tālāk minētās darbības:
 - a) lūgt pieteikuma iesniedzēju un aizbildni sniegt skaidrojumu, kas varētu kliedēt šaubas;
 - b) iegūt un analizēt papildu dokumentārus pierādījumus, piemēram, personas dokumentus, informāciju par ģimenes locekļiem (piemēram, brāļu un māsu vecums, vakcinācijas kartes un skolas dokumenti), ja tāda ir pieejama;
 - c) pārlūkot attiecīgās datubāzes vai informācijas avotus (VIS, Eurodac, SiS u. c.).Ja šaubas tiek kliedētas, **vecuma noteikšanas process nav nepieciešams**. Ja šaubas joprojām pastāv, ir jā sagatavo **nosūtījums**, ko iesniedz **atbildīgajai iestādei, lai tā pieņemtu lēmumu** par to, vai ir nepieciešams veikt vecuma noteikšanas procesu. Nosūtījuma process ietver tālāk minēto:
6. **Pamatoto šaubu reģistrēšana.** Ja šaubas joprojām pastāv, tās uzskata par pamatotām šaubām, un tās ir pienācīgi jāreģistrē lietas materiālos.

⁽⁷⁾ Atbildīgā iestāde ir atbildīga par vecuma noteikšanas procesu īstenošanu, taču tā var šo uzdevumu deleģēt kādai specializētai iestādei. Atkarībā no valsts administratīvās struktūras šāda specializētā iestāde var darboties atbildīgās iestādes pakļautībā vai kā neatkarīgs subjekts. Šajā ziņā PPP pieļauj elastīgumu – atbildīgā iestāde var vai nu veikt novērtējumu pati, vai uzticēt to citām kvalificētām struktūrām, vienlaikus saglabājot galīgo atbildību par vecuma noteikšanu.

7. **Atbildīgās iestādes informēšana par pamatotām šaubām.** Skrīninga vai uzņemšanas iestāde nekavējoties paziņo atbildīgajai iestādei par pamatotām šaubām, informējot to par vecuma pārbaudes rezultātiem un par apsvērumiem, kas ir saistīti ar bērna interešu ievērošanu.
8. **Atbildīgās iestādes lēmuma pieņemšana.** Atbildīgā iestāde bez liekas kavēšanās pieņem lēmumu par to, vai vecuma noteikšanas process varētu būt lietderīgs un ieteicams konkrētajā lietā. Lēmumu vajadzētu pieņemt, balstoties uz apsvērumiem par bērna interešu ievērošanu. Vecuma noteikšanas procedūru sāk, ja ir nolemts, ka to būtu ieteicams veikt.

Praktiski apsvērumi par sākotnējo pārbaūžu sasaistīšanu ar vecuma noteikšanas procedūru

Veselības, drošības un identitātes pārbaudes nav tieši saistītas ar vecuma noteikšanu. Tomēr šīs sākotnējās pārbaudes var **sniegt noderīgu informāciju** vai **norādes** par to, vai vajadzētu (vai nevajadzētu) veikt vecuma noteikšanas procesu. Sākotnējo pārbaūžu **sasaistīšana** ar neaizsargātības pārbaudi ir paraugprakse, kas ļauj izvairīties no nepieciešamības vēlreiz uzdot jautājumus, ko iepriekš jau ir uzdevušas citas amatpersonas. Veselības, drošības un identitātes pārbaudēs iegūtie attiecīgie novērojumi vai elementi var **sniegt informāciju, kas noderēs vecuma pārbaudē** un daļēji kalpos par pamatojumu lēmuma pieņemšanai par to, vai gatavot nosūtījumu un/vai uzsākt vecuma noteikšanas procesu. Tādā veidā procedūras tiks racionalizētas, vienlaikus saglabājot efektivitāti un ievērojot datu aizsardzības noteikumus.

3.2.1. Procesuālo garantiju nodrošināšana, vienlaikus novēršot sistēmas ļaunprātīgu izmantošanu

Ir iespējami gadījumi, kad personas nepatiesi apgalvo, ka ir nepilngadīgas, lai tādējādi izvairītos no robežkontroles procedūras vai varētu saņemt specializētus pakalpojumus. Šādi gadījumi ir jārisina, vienlaikus ievērojot tādas tiesības un procesuālās garantijas, kādas pienākas bērniem.

(a) Patiesas nespējas sadarboties nošķiršana no sistēmas ļaunprātīgas izmantošanas

Atšķirt tīšu maldināšanu no patiesa apjukuma vai nespējas sadarboties ne vienmēr ir vienkārši. Personas kultūras izcelsme, personiskais dzīvesstāsts vai oficiālu dokumentu trūkums tiešām var radīt patiesu nenoteiktību par pieteikuma iesniedzēja hronoloģisko vecumu. Turklāt atšķirības lietvedības praksē dažās izcelsmes valstīs var izraisīt neatbilstības oficiālajos dokumentos, kas vēl vairāk apgrūtina vecuma noteikšanu. Piemēram,

- oficiālu dokumentu trūkums,
- kultūras normas vai personiskā pieredze, kas var ietekmēt izpratni vai atmiņas par vecumu, vai
- neskaidrības attiecībā uz dzimšanas dokumentiem

var radīt **patiesu nepārlicinātību** par savu hronoloģisko vecumu. Tikai konstatējums, ka persona ir vecāka par 18 gadiem, lai gan sākotnēji tā paziņoja, ka ir nepilngadīga, **vēl nav pierādījums tam, ka persona apzināti centās maldināt iestādes.**

Turklāt **psihosociālie faktori**, piemēram, pagātnes traumas, bailes no ietekmīgām personām vai ierobežota izpratne par patvēruma procedūrām, var ietekmēt pieteikuma iesniedzēja paziņojumu par savu vecumu, un dažkārt tas var izraisīt **netišas** neatbilstības.

Savukārt par tīši ļaunprātīgu izmantošanu liecina **skaidri pierādījumi par maldināšanas nodomu**, piemēram, ja persona ir **apzināti uzrādījusi viltotus dokumentus** vai **apzināti slēpj vai iznīcina pierādījumus par savu vecumu**. Tikai vienkārša neatbilstība dokumentos vai nepareizs pieņēmums par savu vecumu nav uzskatāms par ļaunprātīgu izmantošanu.

(b) Vecuma pārbaude acīmredzamas ļaunprātīgas izmantošanas gadījumos

Ja ir skaidri **pierādījumi** tam, ka pieteikuma iesniedzējs savu vecumu ir apzināti norādījis nepareizi, dalībvalstīm vajadzētu veikt **tūlītēju vecuma pārbaudi**. Ja dalībvalsts, pamatojoties uz šādiem pārliecinošiem pierādījumiem ⁽⁷⁸⁾, var secināt, ka pieteikuma iesniedzējs “neapšaubāmi” ir vecāks par 18 gadiem, nav nepieciešams veikt vecuma noteikšanas procesu pilnā apjomā ⁽⁷⁹⁾ vai iecelt aizbildni ⁽⁸⁰⁾.

Tā tas varētu būt, piemēram, gadījumos, kad dalībvalstis var iegūt vai pārbaudīt informāciju no šādiem avotiem:

- **VĪZU pieteikumi**, kas agrāk iesniegti, izmantojot **VIS sistēmu**;
- **Eurodac vai valsts patvēruma informācijas datubāzes**, kurās redzams, ka konkrētā persona iepriekš reģistrēta kā pieaugušais;
- **oficiāli personu apliecinoši vai ceļošanas dokumenti** (pase, ID karte, vadītāja apliecība), kuri atrasti jau pēc pieteikuma iesniedzēja paziņojuma par savu vecumu vai kurus iesnieguši radnieki/ģimenes locekļi;
- **agrāki ieraksti administratīvo vai tiesu iestāžu uzskaites dokumentācijā**, kas ir pieejama iestādēm.

Minētajos gadījumos dzimšanas datums, kas reģistrēts administratīvām un procesuālām vajadzībām, var būt **iegūts tieši no pārbaudītiem dokumentiem vai apkopotās informācijas**, ja vien lēmums ir izdots rakstveidā, tas ir pienācīgi pamatots un dokumentēts, un pieteikuma iesniedzējs tika par to informēts saskaņā ar labas pārvaldības principiem un tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību ⁽⁸¹⁾.

⁽⁷⁸⁾ Jēdzienu “pārliecinoši pierādījumi” var saprast kā ticamu un pārbaudāmu informāciju, kas ļauj objektīvi noteikt personas vecumu. Tie var būt, piemēram, oficiāli dokumenti, kuru autentiskums ir apstiprināts un kuros ir norādīts dzimšanas datums, piemēram, personu apliecinoši dokumenti, apstiprinātas biometriskās atbildmes Eurodac, trāpījumi VIS vai citās oficiālās datubāzēs vai citas dalībvalsts iepriekš veikts vecuma noteikšanas process, kurā gūti pārliecinoši rezultāti. Turpretim tādi aspekti kā fiziskais izskats, iespaids vai nepārbaudīti apgalvojumi vien nav pietiekami kā pierādījumi, kaut gan tie var kalpot kā norādes par nepieciešamību turpināt vecuma noteikšanas procesu.

⁽⁷⁹⁾ 2024. gada UAD 27. panta 1. punktā ir teikts: “(..) Ja dalībvalsts ir konstatējusi, ka pieteikuma iesniedzējs, kas apgalvo, ka ir nepilngadīgs, neapšaubāmi ir vecāks par 18 gadiem, minētajai dalībvalstij nav jāieceļ pārstāvis vai persona, kas ir piemērota, lai uz laiku darbotos kā pārstāvis attiecīgi saskaņā ar pirmo vai otro daļu. (..)”

⁽⁸⁰⁾ PPR 23. panta 2. punkts.

⁽⁸¹⁾ Saskaņā ar principiem, kas nostiprināti hartas 41. pantā “Tiesības uz labu pārvaldību” un 47. pantā “Tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu”.

Turpretim gadījumos, kad par pieteikuma iesniedzēja vecumu spriež tikai pēc fiziskā izskata, piemēram, tā sauktajās **“baltās bārdas” lietās**, ir jārikojas citādi, jo pieteikuma iesniedzēja dzimšanas datuma noskaidrošanai joprojām var būt nepieciešams veikt vecuma noteikšanas procesu. Lai gan PPR atļauj kompetentajai iestādei nenorīkot aizbildni, ja tā ir “neapšaubāmi” konstatējusi, ka pieteikuma iesniedzējs ir vecāks par 18 gadiem ⁽⁸²⁾, **fiziskais izskats vien nesasniedz minēto pierādījumu sliekšni**, taču tas var kalpot kā norāde par nepieciešamību turpināt vecuma noteikšanas procesu. Ir **virksne faktoru**, tajā skaitā **agrāk pārdzīvotās grūtības, stress, nepietiekams uzturs vai veselības stāvoklis**, kuri var ietekmēt tādas fiziskās iezīmes kā sirmi mati, sejas vaibsti vai izskats kopumā, tāpēc **tos nevar uzskatīt par pārliecinošu pierādījumu personas pilngadībai**. Dalībvalstīm vajadzētu spēt pamatot secinājumu par to, ka pieteikuma iesniedzējs ir pieaugušais, balstoties uz pārbaudāmiem pierādījumiem un skaidriem argumentiem, **nevis tikai uz izskatu**.

Turklāt **no praktiskā viedokļa** dalībvalstīm ir administratīvs pienākums precizēt vai labot pieteikuma iesniedzēja dzimšanas datumu, ja tas ir reģistrēts nepareizi. Šim nolūkam ir jāizdod **oficiāls pamatots rakstveida lēmums**, kurā norādīts **noteiktais dzimšanas datums**. Tas ir nepieciešams, lai varētu **izdot administratīvos dokumentus**, piemēram, uzturēšanās atļauju vai veselības karti, un pareizi reģistrēt pieteikuma iesniedzēja informāciju attiecīgajās datubāzēs (piemēram, *Eurodac*, *SIS* un valstu sistēmās).

Lai noteiktu vai atjaunotu dzimšanas datumu administratīvām vajadzībām, ir jāveic **vecuma noteikšanas procedūra**, lai nodrošinātu, ka pieteikuma iesniedzēja vecums ir noteikts **pārredzamā, dokumentētā un uzticamā procesā**. Līdz ar to pat gadījumos, kad tiek pieņemts, ka persona ir pieaugušais tās fiziskā izskata dēļ, iestādes **nevar vienkārši ignorēt pieteikuma iesniedzēja apgalvojumu par savu nepilngadību**. Tām ir jāpieņem pamatots rakstveida lēmums, ar kuru tiek apstrīdēts pieteikuma iesniedzēja norādītais vecums, pilnībā ievērojot tiesības uz labu pārvaldību un tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un nodrošinot pieteikuma iesniedzējam iespēju pārsūdzēt lēmumu ⁽⁸³⁾. Tā kā vecuma noteikšanas procedūrās var noskaidrot tikai aptuvenu vecumu, nevis precīzu hronoloģisko vecumu, procedūru rezultātā nenosaka konkrētu dzimšanas datumu. Tomēr administratīviem un dokumentācijas nolūkiem atbildīgajām iestādēm vecuma noteikšanas procesa beigās ir jāreģistrē precīzs dzimšanas datums, lai būtu iespējams izsniegt personu apliecinošus dokumentus vai uzturēšanās dokumentus un nodrošināt datu saskanību visās sistēmās ⁽⁸⁴⁾.

⁽⁸²⁾ PPR 23. panta 2. punkta b) apakšpunkts.

⁽⁸³⁾ Saskaņā ar principiem, kas nostiprināti hartas 41. pantā “Tiesības uz labu pārvaldību” un 47. pantā “Tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu”.

⁽⁸⁴⁾ Tādos gadījumos dažas iestādes situācijā, kad precīzu dzimšanas dienu un mēnesi nav iespējams noskaidrot, reģistrē vecuma noteikšanas procesā noteiktā dzimšanas gada 1. janvārī kā dzimšanas datumu, lai nenorādītu datumu, kas būtu vēlāks par faktisko dzimšanas datumu.

Vecuma noteikšana robežprocedūrā

Saskaņā ar PPR 53. panta 1. punktu nepavadīti nepilngadīgie ir atbrīvoti no robežprocedūras, izņemot gadījumus, kad pastāv nopietnas bažas par valsts drošības vai sabiedriskās kārtības apdraudējumu (PPR 42. panta 3. punkta b) apakšpunkts), un tāpēc viņiem piemēro parasto patvēruma procedūru. Minētais atbrīvojums attiecas gan uz fakultatīvajām, gan uz obligātajām robežprocedūrām.

Taču gadījumos, kad pieteikuma iesniedzējs atbilst nosacījumiem par **obligātās robežprocedūras** piemērošanu, bet apgalvo, ka viņš ir jaunāks par 18 gadiem, un rodas **pamatots šaubas** par viņa vecumu, PPR 53. pantā ir noteikts, ka nekavējoties jāsāk vecuma noteikšanas process. Tādos gadījumos pieteikuma iesniedzējam provizoriski piemēro robežprocedūru līdz brīdim, kad kļūs zināms vecuma noteikšanas procesa rezultāts.

Kamēr vecuma noteikšanas process nav pabeigts, turpina piemērot nepilngadības prezumpciju, un **pieteikuma iesniedzējam ir tiesības uz visiem aizsardzības pasākumiem un garantijām, kuras attiecas uz bērniem** (tajā skaitā attiecībā uz uzņemšanas apstākļiem, aizbildniecību un procesuālajām garantijām). Tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad ir izpildīti tālāk norādītie obligātās robežprocedūras nosacījumi ⁽⁸⁵⁾:

- pieteikuma iesniedzējs ir **maldinājis iestādes vai iznīcinājis/slēpis dokumentus** (PPR 42. panta 1. punkta c) apakšpunkts);
- pieteikuma iesniedzējs **rada draudus valsts drošībai vai sabiedriskajai kārtībai** (42. panta 1. punkta f) apakšpunkts); saskaņā ar PPR 42. panta 3. punkta b) apakšpunktu tas attiecas arī uz nepavadītiem nepilngadīgajiem;
- pieteikuma iesniedzējs ir **tādas valsts valstspiederīgais, kurai ir zems patvēruma atzišanas rādītājs** (PPR 42. panta 1. punkta j) apakšpunkts).

Tādējādi tiek novērsta sistēmas apiešana, izmantojot nepārbaudītus apgalvojumus par nepilngadību.

Savukārt, ja **robežprocedūra nav obligāta** (PPR 43. panta 1. punkts), dalībvalstij nav tiesiska pienākuma sākt vecuma noteikšanas procesu un tā **var** vai nu **nolemt turpināt parasto patvēruma procedūru** un vajadzības gadījumā veikt vecuma noteikšanas procesu, vai arī uz laiku piemērot pieteikuma iesniedzējam robežprocedūru un pēc iespējas ātrāk veikt vecuma noteikšanas procesu.

Sīkāku informāciju sk. gaidāmajos Eiropas Komisijas norādījumos par patvēruma un atgriešanas robežprocedūrām.

⁽⁸⁵⁾ PPR 45. pants.

PPR 62. apsvēruma

(..) Tāpat, ņemot vērā bērna tiesību nozīmīgumu un nepieciešamību ņemt vērā bērna labākās intereses, **nepavadīti nepilngadīgie parasti nebūtu jāpakļauj robežprocedūrai**, ja vien nav pamatots iemesls uzskatīt, ka nepilngadīgais rada apdraudējumu dalībvalsts valsts drošībai vai sabiedriskajai kārtībai, vai pieteikuma iesniedzējs ir ticis piespiedu kārtā izraidīts nopietnu valsts drošības vai sabiedriskās kārtības iemeslu dēļ saskaņā ar valsts tiesību aktiem.

Procesuālo garantiju ievērošana

Nepilngadības prezumpcija ⁽⁸⁶⁾, paredz, ka vecuma noteikšanas procedūrās jāievēro **pienācīgas procesuālās garantijas**, lai nepieļautu pamattiesību pārkāpumus.

Lai gan robežprocedūras piemērošana uz laiku var būt tiesiski pieļaujama, tālāk minētie nosacījumi **vienmēr ir jāizpilda**, lai nodrošinātu atbilstību pienākumam ievērot pamattiesības.

- Ir jāievēro PPR 16., 17., 21., 22. un 23. pantā noteiktās **procesuālās garantijas**, tajā skaitā laicīga aizbildņa iecelšana, bezmaksas juridiskās konsultācijas, bezmaksas juridiskā palīdzība un juridiskā pārstāvība pārsūdzības procedūrā un ģimenes vienotības saglabāšana ⁽⁸⁷⁾.
Tas cita starpā nozīmē, ka aizbildni iecel nekavējoties un tas spēj pienācīgi pārstāvēt bērnu; brāļi, māsa vai citi tuvi ģimenes locekļi netiek nošķirti, ja vien tas nav bērna interesēs; bērnam ir piekļuve informācijai un iespēja tikt uzklausītam atbilstoši viņa vecumam un brieduma pakāpei; procedūru prioritizē, t. i., lietu izskata bez liekas kavēšanās un piešķir tai prioritāti salīdzinājumā ar citiem pieteikumiem, lai bērna aizsardzības vajadzības tiktu noteiktas ātri, nepieļaujot ilgstošu nenoteiktību.
- **Vecuma noteikšanas procesu** veic saskaņā ar PPR 25. pantu un pabeidz 30 dienu laikā, kā norādīts arī PPR 23. panta 3. punktā un 2024. gada UAD 25. panta 1. punktā. Tas cita starpā nozīmē, ka vecuma noteikšanai izmanto daudzdisciplīnu pieeju, to veic apmācīti speciālisti, izmantojot vismazāk invazīvās metodes; pieteikuma iesniedzējs un aizbildnis tiek informēti un sniedz savu viedokli; nepilngadības prezumpciju piemēro līdz galīgā lēmuma pieņemšanai.
- **Bērniem piemēroti uzņemšanas apstākļi** ir pieejami robežprocedūras vietā saskaņā ar 2024. gada UAD standartiem.
Tas cita starpā nozīmē, ka izmitināšana ir droša, piemērota bērniem un atrodas atsevišķi no pieaugušajiem, kas nav radnieki; tiek nodrošināta piekļuve izglītībai, brīvā laika nodarbēm un psihosociālajam atbalstam; darbinieki ir apmācīti bērnu aizsardzībā; ir ieviesti sūdzību izskatīšanas mehānismi un notiek uzraudzība.

⁽⁸⁶⁾ Atbilstoši ECT interpretācijai lietā *Darboe un Camara pret Itāliju*, op. cit., [45.](#) zemsvītras piezīme.

⁽⁸⁷⁾ PPR 45. panta 2. punkts.

PPR 36. apsvēruma

Lai nodrošinātu, ka starptautiskās aizsardzības pieteikumu apstrāde tiek veikta, pienācīgi ņemot vērā bērna tiesības, nepilngadīgajiem ir jānodrošina konkrētas bērniem piemērotas procesuālās garantijas un īpaši uzņemšanas nosacījumi. Ja pēc pieteikuma iesniedzēja paziņojumiem ir pamats šaubām par to, vai pieteikuma iesniedzējs ir nepilngadīgs, atbildīgajai iestādei vajadzētu būt iespējai veikt attiecīgās personas vecuma novērtēšanu. Šaubas par pieteikuma iesniedzēja vecumu var rasties, ja pieteikuma iesniedzējs apgalvo, ka ir nepilngadīgs, kā arī tad, ja pieteikuma iesniedzējs apgalvo, ka ir pieaugušais. Ņemot vērā to nepavadītu nepilngadīgo īpašo neaizsargātību, kuriem, iespējams, varētu nebūt identifikācijas vai citu dokumentu, ir īpaši svarīgi sniegt stingras garantijas, lai nodrošinātu, ka šādi pieteikuma iesniedzēji nav pakļauti nepareizām vai nesaprātīgām vecuma novērtēšanas procedūrām.

Turklāt, kā izklāstīts PPR 53. panta 2. punktā, **dalībvalstis nedrīkst piemērot robežprocedūru tālāk norādītajos apstākļos.**

- Atbildīgā iestāde uzskata, ka imesli, kas pamato pieteikuma noraidīšanu kā nepieņemamu vai kas pamato paātrinātās izskatīšanas procedūras piemērošanu, nav piemērojami vai vairs nav piemērojami.
- Pieteikuma iesniedzējiem ar īpašām uzņemšanas vajadzībām, tajā skaitā bērniem, nevar nodrošināt viņiem nepieciešamo atbalstu noteiktajā objektā pie robežas (kā noteikts 2024. gada UAD IV nodaļā un PPR 54. pantā).
- Pieteikuma iesniedzējiem, kuriem ir vajadzīgas īpašas procesuālās garantijas, nevar nodrošināt viņiem nepieciešamo atbalstu objektā pie robežas.
- Pastāv medicīniski imesli robežprocedūras nepiemērošanai, tajā skaitā ar psihoemocionālo veselību saistīti imesli.
- Netiek nodrošināti vai vairs netiek nodrošināti aizturēšanas nosacījumi (2024. gada UAD 10.–13. pants), bet robežprocedūras piemērošanai ir nepieciešama aizturēšana, un tādējādi tiktu pārkāpti minētie nosacījumi.

Ja šādas garantijas nevar nodrošināt, kā minēts PPR 53. pantā, **pieteikuma iesniedzēju, kuram tāpēc nevar piemērot patvēruma robežprocedūru, tā vietā nekavējoties pārsūta parastās patvēruma procedūras piemērošanai**, lai nodrošinātu viņa tiesību un procesuālo garantiju pilnīgu ievērošanu.

Minēto garantiju neievērošana, piemēram, ilgstoša izmitināšana pieaugušajiem paredzētos objektos bez pienācīgas aizsardzības, var būt Eiropas Cilvēktiesību konvencijas ⁽⁸⁸⁾ 8. panta

⁽⁸⁸⁾ Eiropas Padome, [European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols Nos. 11 and 14](#) (Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, kas grozīta ar 11. un 14. protokolu), 1950. gada 4. novembris, ETS 5.

pārkāpums, kā apstiprināts lietā *Darboe un Camara pret Itāliju* ⁽⁸⁹⁾ un saistītajā judikatūrā – *A.C. pret Franciju* ⁽⁹⁰⁾ un *F.B. pret Beļģiju* ⁽⁹¹⁾.

Tas var attiekties arī uz ārkārtas situācijām, piemēram, ka ir liels ieceļotāju pieplūdums izkāpšanas punktos, kuros pieejamie resursi nevar pilnībā nodrošināt nepieciešamās garantijas.

Patvēruma robežprocedūra, sākot no pieteikuma reģistrācijas brīža un līdz lēmuma pieņemšanai (ieskaitot pārsūdzību), ir jāpabeidz 12 nedēļu laikā. Pēc minētā laikposma pieteikuma iesniedzējam ir jāatļauj ieceļot dalībvalsts teritorijā ⁽⁹²⁾.

3.3. Kaskādes un daudzdisciplīnu pieeja vecuma noteikšanai

Vecuma noteikšanas process būtu jāveic tā, lai visas procedūras laikā prioritāri tiktu ņemtas vērā bērna intereses ⁽⁹³⁾. PPR veicina vecuma noteikšanas procesa secīgu īstenošanu, ko dēvē par kaskādes vai secīgo pieeju. Kaskādes pieejas mērķis ir mazināt invazitātes risku, kas ir raksturīgs vecuma noteikšanas medicīniskajām metodēm.

Saskaņā ar minēto secīgo pieeju vispirms izmanto nemedicīniskas metodes. Tikai tad, ja iegūtie rezultāti nav pārliecinoši, iestādes var kā galēju līdzekli izmantot medicīniskas metodes.

Ja medicīniskās pārbaudes varētu būt lietderīgas vecuma noteikšanai, vispirms ir jāpiemēro **metodes, kurās neizmanto starojumu**. Metodes, kurās izmanto starojumu, piemēram, rentgenstarus, jāpiemēro, stingri ievērojot **principu “tik maz, cik vien saprātīgi iespējams” (ALARA)**, un tikai tad, kad iepriekšējās secīgās metodes jau ir izmantotas.

Attiecībā uz meitenēm un jaunām sievietēm ir jāpiemēro īpaši aizsardzības pasākumi, jo rentgenstari var kaitēt auglim. Pirms pakļaut pieteikuma iesniedzēju starojumam, speciālistiem ir jāveic visi saprātīgie pasākumi, lai noskaidrotu, vai pieteikuma iesniedzēja varētu būt stāvoklī, ņemot vērā, ka meitene pati varētu to nezināt vai nevēlēties atklāt kultūras īpatnību, stigmas vai piedzīvotas vardarbības vai ļaunprātīgas izmantošanas dēļ.

Seksuālā brieduma (kailuma) novērošanu nekad nedrīkst izmantot vecuma noteikšanas nolūkiem, jo tā ir ļoti invazīva metode un neder hronoloģiskā vecuma novērtēšanai.

⁽⁸⁹⁾ ECT spriedums lietā *Darboe un Camara pret Itāliju*, 2022, *op.cit.*, 45. zemsvītras piezīme.

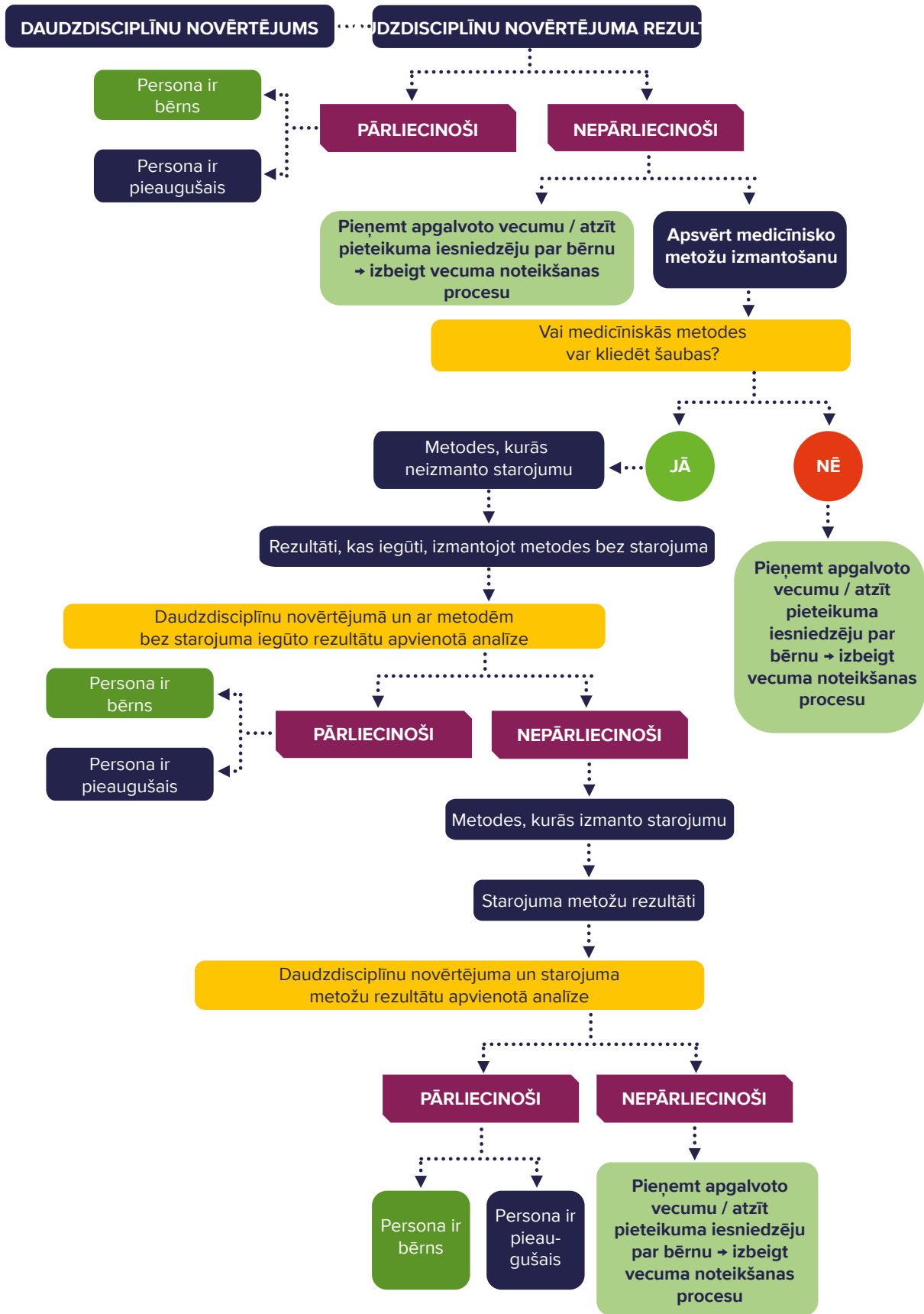
⁽⁹⁰⁾ ECT 2025. gada 16. janvāra spriedums lietā *A.C. pret Franciju*, 15457/20, ECLI:CE:ECHR:2025:0116JUD001545720 (franču valodā).

⁽⁹¹⁾ ECT 2025. gada 6. marta spriedums, *F.B. pret Beļģiju*, 47836/21, ECLI:CE:ECHR:2025:0306JUD004783621 (franču valodā). Kopsavilkums pieejams [EUAA judikatūras datubāzē](#).

⁽⁹²⁾ PPR 51. panta 2. punkts.

⁽⁹³⁾ PPR 37. apsvēruma un 25. panta 3. punkts.

2. attēls. Plūsmas diagramma, kas ilustrē kaskādes un daudzdisciplīnu pieeju

3.3.1. Vecuma noteikšanas nemedicīniskās metodes

Tā kā ar pašreizējām metodēm nav iespējams pārliecinoši noteikt personas hronoloģisko vecumu, ir ieteicams izmantot vairākas metodes kopā. **Kaskādes pieejas mērķis ir līdz minimumam samazināt personas aizskaršanu**, vispirms izmantojot vismazāk invazīvās metodes. Turpretim **daudzdisciplīnu pieejas mērķis ir uzlabot novērtējuma precizitāti**, iesaistot dažādu jomu speciālistus, piemēram, sociālos darbiniekus, psiholoģijas un pediatrijas speciālistus, kuri vērtē pieteikuma iesniedzēja vecumu no dažādiem skatpunktiem. Šāda metode palīdz sašaurināt novērtējumā noteikto vecuma diapazonu, lai iegūtais rezultāts būtu ticamāks. Daudzdisciplīnu pieeja ⁽⁹⁴⁾ parasti aptver vecuma noteikšanas nemedicīniskās metodes, ko piemēro sadarbīgā veidā, lai iegūtu vispusīgu izpratni par pieteikuma iesniedzēja vecumu, kā aprakstīts tālāk (saraksts nav izsmelošs).

- **Papildu pierādījumu analīze.** Ja sākotnēji savāktie dokumenti vai pieejamā informācija nesniedz nekādas norādes par pieteikuma iesniedzēja, ir proaktīvi jāsāk veikt citu dokumentu papildu pārbaudi/analīzi. Informāciju par pieteikuma iesniedzēja vecumu var iegūt, izskatot skolas dokumentus, reliģiskos dokumentus, ģimenes vakcinācijas kartes vai citus medicīniskos dokumentus un arī aplūkojot fotogrāfijas ar laika zīmogu, sociālo tīklu ierakstus, kam ir zināmi precīzi datumi, un visus citus elementus, kas var noderēt un ko uzskata par autentiskiem. Kā minēts [2.2.1. sadaļā “Dokumentāro pierādījumu novērtēšana”](#), vērtējot apstiprinošos pierādījumus, dokumentu autentiskuma apliecinājums nav nepieciešama, ja ir pieejami citi netieši pierādījumi, kas apstiprina pieteikuma iesniedzēja nepilngadību. Ja valsts iestādes uzskata, ka dokuments ir viltots, tās var pieprasīt tā pārbaudi. Tomēr jāatceras, ka pieteikuma iesniedzēju rīcībā var būt tikai dokumentu kopijas un/vai fotogrāfijas, ko tie saglabājuši savos mobilajos tālruņos. Ja ar minēto papildu dokumentu analīzi pietiek, lai objektīvi pieņemtu pieteikuma iesniedzēja apgalvoto vecumu, ar to vecuma noteikšanas procesam būtu jābeidzas.
- **Vecuma noteikšanas intervija.** Intervijas mērķis ir rekonstruēt dzīves notikumu hronoloģisko secību, lai atvieglotu vecuma noteikšanu. Ja vecuma noteikšanas intervija ir pietiekami informatīva un izdodas iegūt pārliecinošus rezultātus, turpināt psihosociālo novērtējumu nav nepieciešams. Ja konstatējumi nav pietiekami un joprojām pastāv šaubas par apgalvoto vecumu, psihosociālais novērtējums būtu jāveic. Plašāku informāciju sk. [1. pielikums. Vecuma noteikšanas intervija](#).
- **Psihosociālais novērtējums.** Tajā pēta personas dzīves jomas, personas psiholoģisko un emocionālo briedums, attīstību un uzvedību. Šajā kontekstā attīstība nozīmē ne tikai kognitīvo un emocionālo izaugsmi, bet arī novērojamo uzvedību, piemēram, spēju iesaistīties savam vecumam atbilstošās nodarbēs, spēju uzņemties atbildību par ikdienas uzdevumiem, patstāvības izpausmes veidu, emociju kontroli un mijiedarbību ar vienaudžiem un pieaugušajiem.

Vērtētāji veic intervijas, izmantojot atvērtus jautājumus, t. i., tādus, kas prasa sniegt izvērstu atbildi, un attiecīgā gadījumā arī rīkus, piemēram, zīmējumus, lai palīdzētu personai pašizpausties. Vērtētājiem jāņem vērā kultūras atšķirības, iespējamās traumas un personas emocionālais stāvoklis ⁽⁹⁵⁾. Šāds novērtējums būtu jāveic profesionāļiem, kuriem ir speciālas zināšanas vecuma aplēšanā un bērnu attīstības jomā, piemēram, sociālajiem darbiniekiem,

⁽⁹⁴⁾ Sk. PPR 25. panta 1. punktu un 37. apsvērumu.

⁽⁹⁵⁾ Pamatojoties uz *UNICEF Technical note on age assessment*, op. cit., [11.](#) zemsvītras piezīme.

psihologiem vai pediatriem, lai tādējādi varētu novērtēt dažādus faktorus, piemēram, fiziskos, psiholoģiskos, attīstības, vides un kultūras faktorus⁽⁹⁶⁾, un sīkāk analizēt pierādījumus. Plašāku informāciju sk. šeit: [2. pielikums. Psihosociālais novērtējums](#).

Kā paskaidrots [izcēlumā “Praktiski apsvērumi”](#), lai izvairītos no dublēšanās un atkārtotu jautājumu uzdošanas, vajadzētu koordinēt informācijas apmaiņu, lai vecuma noteikšanas daudzdisciplīnu komisijas speciālisti saņemtu daļu skrīninga laikā iegūtās informācijas, kas ir nozīmīga vecuma noteikšanas procesam.

Savukārt daudzdisciplīnu novērtējumā iegūto informāciju attiecīgā un piemērotā gadījumā var nodot attiecīgajām iestādēm (piemēram, ja ir novēroti interseksionāli neaizsargātības rādītāji, kas noderēs neaizsargātības novērtējumam, vai ja pieteikuma iesniedzēju nosūta uz attiecīgo iestādi). Šāda savstarpēja informācijas apmaiņa palīdz racionalizēt procedūras, stiprināt daudzdisciplīnu pieejas holistisko būtību un nodrošināt procesa piemērotību bērniem.

Galīgais lēmums par pieteikuma iesniedzēja vecumu būtu jāpieņem, pamatojoties uz minēto novērtējumu rezultātiem un speciālistu izdarītiem secinājumiem.

2. tabula. Galvenās atšķirības starp psihosociālo novērtējumu un vecuma noteikšanas interviju

	VECUMA NOTEIKŠANAS INTERVIJA	PSIHOSOCIĀLAIS NOVĒRTĒJUMS
Uzdevums	Plašāk zināmu notikumu atsauksana atmiņā un personiskais dzīvesstāsts.	Brieduma, kognitīvās un fiziskās attīstības, sociālās mijiedarbības un vides plašāks novērtējums.
Metodika	Daļēji strukturētas ⁽⁹⁷⁾ intervijas formāts.	Novērojoša ⁽⁹⁸⁾ , piesaistīta kontekstam un sadarbīga.
Vērtētāji	Apmācīti speciālisti (piemēram, sociālie darbinieki vai citi speciālisti, kas ir neatkarīgi un nepiedalās pieteikuma iesniedzēja patvēruma intervijā).	Daudzdisciplīnu komisija (piemēram, psihologi, sociālie darbinieki, pediatri, izmantojot informāciju, ko sniedz uzņemšanas speciālisti, skolotāji un citi speciālisti, kuri kontaktējas ar pieteikuma iesniedzēju).

⁽⁹⁶⁾ PPR 37. apsvērumus.

⁽⁹⁷⁾ Daļēji strukturēta intervija ir kvalitatīva datu vākšanas metode, kas apvieno gan strukturētas, gan nestrukturētas intervijas elementus. Šāda veida intervijā izmanto iepriekš sagatavotus atvērtus jautājumus, bet vienlaikus pieļauj arī elastīgumu, lai intervētājs varētu pievērsties arī jauniem tematiem, kas var parādīties sarunas laikā.

⁽⁹⁸⁾ Objektīvi novērojumi (“es redzu”, “es dzirdu”); novērojumiem jāattiecas tikai uz aspektiem, kas ir saistīti ar hronoloģisko vecumu.

Mērķis	Pārbaudīt apgalvoto vecumu vai noskaidrot aptuveno vecumu, izmantojot atmiņas, kas saistītas ar konkrētiem datumiem un notikumiem (valsts svētki, tādi vēsturiski notikumi kā vēlēšanas, dabas katastrofas, sporta sacensības utt.).	Novērtēt personas emocionālo un sociālo briedumu, kā arī kognitīvo un fizisko attīstību.
---------------	--	--

Praktisks padoms — daudzdisciplīnu vecuma novērtējuma koordinācijas modeļi

Ja vecuma noteikšanā ir iesaistīti vairāki eksperti, kuri katrs veic atsevišķu novērtējumu, **koordinācijai starp dažādiem speciālistiem** konstatējumu apkopošanai ir izšķiroša nozīme. Šāda koordinācija dod iespēju dalīties ar atziņām, un speciālisti var izskaidrot attiecīgo rezultātu kļūdas robežu un racionalizēt procesu.

Praksē šī koordinācija var izpausties kā speciālistu viedokļu apmaiņa par rezultātiem, kad tie ir pabeiguši katrs savu atsevišķo novērtējumu. Parasti šādu koordināciju organizē vienā no diviem visbiežāk izmantotajiem veidiem, kā aprakstīts tālāk.

- **Daudzdisciplīnu komisija.** Ja tas ir iespējams, vecuma noteikšanas procesu var koordinēt, organizējot vienu novērtēšanas sanākumi, kurā vairāki speciālisti kopīgi tiek ar pieteikuma iesniedzēju. Jautājumus uzdod atkarībā no novērtējumā iesaistīto speciālistu lietpratības jomas.
- Šādas pieejas, t. i., vērtētāju komisijas izveides, priekšrocība ir tā, ka dažādi cilvēki kopīgi vērtē pieteikuma iesniedzēju tikai vienu reizi, nevis vairākas reizes katrs atsevišķi, kas ļauj izdarīt secinājumus raitāk, jo procesu nekavē nepieciešamība sarīkot vairākas tikšanās. Pretstatā metodei, kas paredz, ka vērtētāji tiek ar pieteikuma iesniedzēju katrs atsevišķi, vērtētāju komisijas izmantošanas metode novērš arī dublēšanos, jo pieteikuma iesniedzējam nav jāatkārto savs stāsts vairākas reizes, tiekoties ar dažādiem speciālistiem. Ja šo metodi īsteno ar ierobežotību, daudzdisciplīnu komisija var piedāvāt holistiskāku, raitāku un bērniem piemērotāku alternatīvu vairākiem atsevišķiem novērtējumiem vai medicīniskām pārbaudēm. Vērtētāji var arī sīkāk paskaidrot savus viedokļus un apspriest tos savā starpā tūlīt pēc novērtējuma, lai vienotos par iespējamo secinājumu (apstiprināt vecumu vai turpināt vecuma noteikšanas procesu).
- Uz speciālistu komisijas izmantošanu varētu attiekties tāds trūkums, kā tas, ka pieteikuma iesniedzējs var apjukt, ja viņu iztaujā vairāki cilvēki vienlaikus.
- **Daudzdisciplīnu novērtējums, ko katrs speciālists veic atsevišķi.** Speciālisti (piemēram, psihologs, sociālais darbinieks, pediatrs) veic savu novērtējumu katrs atsevišķi un pēc tam tiek, lai apspriestu individuāli izdarītos secinājumus. Jautājumus uzdod atkarībā no novērtējumā iesaistīto speciālistu lietpratības jomas. Šis formāts ļauj ekspertiem triangulēt rezultātus, izskaidrot kļūdas robežas un vienoties par kopēju viedokli, nepakļaujot pieteikuma iesniedzēju vairākām intervijām vienlaikus.

- Šīs metodes priekšrocība ir tā, ka pieteikuma iesniedzējs tiek ar katru speciālistu atsevišķi, un apjukuma risks ir mazāks nekā tad, ja pieteikuma iesniedzējam būtu jātiekas ar visiem vērtētāju komisijas locekļiem vienlaikus. Katrs eksperts var pilnībā pievērsties savai konkrētajai lietpratības jomai un izveidot labāku kontaktu ar pieteikuma iesniedzēju, kas savukārt sekmēs precīzāku un detalizētāku rezultātu iegūšanu. Šī metode arī ļauj elastīgi plānot grafiku un nodrošina, ka līdz kopīgajai diskusijai katrs speciālists nonāk pie sava viedokļa patstāvīgi, un tas var uzlabot kopīgā secinājuma objektivitāti.
- Savukārt trūkums ir tas, ka process kopumā var aizņemt vairāk laika, jo ir jāorganizē vairākas atsevišķas tikšanās, un tāpēc novērtējuma secinājuma pieņemšana var aizkavēties. Pieteikuma iesniedzējs var būt spiests noteiktu informāciju atkārtot dažādās tikšanās reizēs, un tas var būt nogurdinoši vai emocionāli smagi. Ja koordinācija vai komunikācija pēc individuālajiem novērtējumiem ir nepietiekama, pastāv arī risks, ka ekspertu interpretācijas atšķirsies. 933

Par to, kādā veidā vecuma noteikšanas procesā iesaistīs vairākus speciālistus, aizbildni ir jāinformē iepriekš – sagatavošanās sanāksmes laikā. Pieteikuma iesniedzējam tiekoties ar speciālistiem, ir svarīgi nodrošināt gaisotni, kas veicina savstarpēju uzticēšanos un labvēlīgu attieksmi, iepazīstinot personu ar speciālistiem un saprotami paskaidrojot to uzdevumus un atbildību. Šāda rīcība palīdz radīt apstākļus, kas mazina spriedzi. Ir **ārkārtīgi svarīgi ievērot novērtējuma laikā sniegtās informācijas vai pierādījumu konfidencialitāti. Kļūdas robeža**, jo īpaši saistībā ar medicīniskajām metodēm, ir **jāizskaidro pārredzami**, jo īpaši tad, ja rezultāti nav pārlicinoši (noteiktais vecuma diapazons aptver gan nepilngadību, gan pilngadību).

Ja vecuma noteikšanu vienā sanāksmē veic daudzdisciplīnu komisija, kurā ir vairāki speciālisti, ir svarīgi, lai sanāksmes dalībnieku skaits nebūtu pārmērīgi liels un neradītu pieteikuma iesniedzējam satraukumu un apmulsumu.

Kad komisija savu darbu ir beigusi, lēmumu pieņem atbildīgā iestāde ⁽⁹⁹⁾, pamatojoties uz komisijas sniegto atzinumu un ieteikumiem.

Ja daudzdisciplīnu vecuma novērtējuma rezultāti nav pārlicinoši, iestādēm ir divi rīcības varianti.

Variants Nr. 1. Iestādes var izbeigt vecuma noteikšanas procesu un piemērot principu “šaubas par labu indivīdam”, atzīstot personu par bērnu. Kā norādīts PPR 37. apsvērumā un 25. panta 2. punktā, ja novērtējuma rezultāts nav pārlicinošs, dalībvalstīm nav pienākuma pieprasīt medicīnisko pārbaudi vai turpināt vecuma noteikšanas procesu, ja tāda pārbaude nelikvidētu atlikušās šaubas.

⁽⁹⁹⁾ PPR nosaka standartus un procesuālās garantijas, kas jāievēro vecuma noteikšanas procedūrā, taču neizslēdz iespēju iesaistīt procedūrā valsts iestādes, tajā skaitā tiesas. Šā iemesla dēļ dalībvalstis saglabā rīcības brīvību un var uzticēt vecuma noteikšanas procesa veikšanu ārpalpojumu sniedzējiem un nolemt, ka atzinumu sniegs kāda cita iestāde. Pēc tam atbildīgā iestāde, kas uzņemas galīgo atbildību par lēmumu par pieteikuma iesniedzēja vecumu, var pieņemt lēmumu, pamatojoties uz vecuma noteikšanas procesa rezultātiem un ievērojot iekšzemes praksi un procesuālās garantijas.

Variants Nr. 2. Iestādes nolēm j turpināt vecuma noteikšanas procesu un pieprasa veikt medicīnisko pārbaudi, ievērojot stingrus nosacījumus. Ja tiek veikta medicīniskā pārbaude, tai jābūt pēc iespējas mazāk invazīvai un jānotiek, pilnībā ievērojot personas cieņu.

3.3.2. Medicīniskais novērtējums – vispirms veic vismazāk invazīvo pārbaudi

Medicīniskās pārbaudes vecuma noteikšanai ir pārbaudes, kas ietver medicīniskas procedūras (piemēram, izmantojot ultraskaņu vai starojumu). Tādu metožu izmantošana jāapsver tikai tad, ja visi pārējie paņēmieni vecuma noteikšanai jau ir izmantoti, bet nav snieguši pārliecinošu rezultātu. Ja medicīniskās pārbaudes var izkliegt šaubas par vecumu, vispirms ir jāveic **neinvazīvas pārbaudes, kurās neizmanto starojumu.**

Metodes, kas ir saistītas ar starojumu, piemēram, rentgens, jāizmanto tikai kā galējs līdzeklis⁽¹⁰⁰⁾, ievērojot principu “nekaitēt” un principu “tik maz, cik vien saprātīgi iespējams” (ALARA), lai līdz minimumam samazinātu starojuma iedarbību.

Izvēloties izmantojamo metodi, ir jāņem vērā arī tas, kā notiek pārbaude.

- Ikvienai metodei ir **kļūdas robeža**, un to vajadzētu dokumentēt, jo īpaši gadījumos, kad rezultāti nav pārliecinoši un tos izskaidro par labu pieteikuma iesniedzējam atbilstīgi bērna interešu ievērošanas principam un principam “šaubas par labu indivīdam”. Turklāt metodes būtu jāizvēlas atkarībā no attiecīgā vecuma diapazona un vērtējamās personas dzimuma, jo tas var ietekmēt precizitāti.
- Nevajadzētu ziņojumā norādīt tikai vidējo vecumu (piemēram, 17,4 gadi). Tā vietā **jānorāda viss vecuma diapazons** vai visticamākais minimālais un maksimālais vecums konkrētajā diapazonā. Daudzas metodes parāda nevis precīzu vecumu, bet gan vecuma diapazonu, tāpēc, izvēloties noteikt vecumu atbilstoši vidējam vecumam (piemēram, paziņojot, ka personai ir 18 gadi, ja noteiktais vecuma diapazons ir no 16 līdz 20 gadiem), netiek pilnā mērā atspoguļota šāda vērtējuma nenoteiktība. Ja nav zināms, cik liela ir katra iespējamā vecuma varbūtība konkrētajā diapazonā (varbūtības sadalījums), vecuma novērtējums, kas iegūts, nosakot vidējo vecumu, var būt maldinoša. Piemēram, ja diapazons aptver 18 gadus (piemēram, 16,4–22,3 gadi) un vidējais no minimālā un maksimālā vecuma šajā diapazonā pārsniedz 18 gadus, tad persona var tikt kļūdaini atzīta par pieaugušo. Ja kļūdas robežu neņem vērā, iznākums var būt vērtējamajai personai nelabvēlīgs⁽¹⁰¹⁾.

⁽¹⁰⁰⁾ Visu migrējošu darba ņēmēju un viņu ģimenes locekļu tiesību aizsardzības komiteja, *Joint general comment No. 4 (2017) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and No. 23 (2017) of the Committee on the Rights of the Child on State obligations regarding the human rights of children in the context of international migration in countries of origin, transit, destination and return* (Kopīgais vispārīgais komentārs par valsts saistībām attiecībā uz bērnu cilvēktiesībām starptautiskās migrācijas apstākļos izcelsmes, tranzīta, galamērķa un atgriešanas valstīs, ko pieņēmusi Visu migrējošo darba ņēmēju un ģimeņu tiesību aizsardzības komiteja (Nr. 4, 2017) un Bērna tiesību komiteja (Nr. 23, 2017), 2017, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g17/343/65/pdf/g1734365.pdf>: “Valstīm būtu jāatturas no tādu medicīnisku metožu izmantošanas, kuru pamatā cita starpā ir kaulu un zobu pārbaudes analīze, kas var būt neprecīza, ar plašām kļūdas robežām un var arī būt traumatiska un kļūt par iemeslu nevajadzīgas tiesvedības ierosināšanai.”

⁽¹⁰¹⁾ Schmelting, A., Schumacher, G. un Rudolf, E., *Medical age assessment of juvenils migrants*, 2018, <https://data.europa.eu/doi/10.2760/47096>.

- Ja ar vecuma noteikšanas medicīniskajām metodēm iegūst vecuma diapazonu kopā ar **aplēsto varbūtību**, ir skaidri jānorāda arī varbūtība, ka novērtējuma rezultātā noteiktais vecums būs mazāks par vai lielāks par 18 gadiem. Vecuma noteikšanā ir jāņem vērā varbūtības pakāpe, kuru atspoguļo ar medicīniskām metodēm veiktajā novērtējumā iegūtais rezultāts, un jāatzīst, ka šāds rezultāts drīzāk parāda varbūtību, nevis sniedz noteiktību.
- Pārbaudes nekad nedrīkst veikt piespiedu kārtā, un izmantotās metodes nedrīkst būt kultūras ziņā nepiemērotas. Speciālistiem ir jābūt informētiem par sensitivitāti saistībā ar dzimumu un kultūru un vecuma novērtēšanā jārikojas atbilstoši savai lietpratībai. Pieteikuma iesniedzēja vecuma noteikšanai nedrīkst izmantot metodes, kas ir saistītas ar kailumu vai intīmo ķermeņa daļu pārbaudi.

Svarīgi atcerēties

Pārbaudes, **kas ir saistītas ar kailumu** vai intīmo ķermeņa daļu apskati seksuālā brieduma novērošanai, **nekādā gadījumā nedrīkst veikt**. Tas ir būtiski personas cieņas ievērošanai un jo īpaši svarīgi attiecībā uz pieteikuma iesniedzējiem, kuri, iespējams, ir cietuši no seksuālas un fiziskas vardarbības un ekspluatācijas ⁽¹⁰²⁾. Visbeidzot, fizisko pazīmju novērtēšanai, ko veic personas vecuma noteikšanai, ir liela kļūdas robeža ⁽¹⁰³⁾, ja to izmanto kā metodi, lai noskaidrotu, vai persona ir pusaudzis vai pieaugušais.

Ja tiek veiktas medicīniskās pārbaudes, medicīnas speciālisti, kas vērtēja pieteikuma iesniedzēja vecumu, savā ziņojumā iekļaus iepriekšējā speciālista(-u) konstatējumus un sniegs paskaidrojumus par savu atzinumu, iegūtajiem rezultātiem, izmantoto metodi, tās nepilnībām un kļūdas robežu, šādi nodrošinot iespējami ticamāko rezultātu. Kā noteikts PPR 25. panta 3. punktā, **medicīnisko pārbažu rezultāti jāanalizē, vērtējot** tos holistiski **kopā ar citiem konstatējumiem**, piemēram, citu speciālistu veikto novērtējumu rezultātiem (daudzdisciplīnu pieeja), lai nodrošinātu visticamāko rezultātu.

⁽¹⁰²⁾ ANO Bērna tiesību komiteja, [R.Y.S. pret Spāniju](#), 2021. Kopsavilkums pieejams [EUAA judikatūras datubāzē](#). Bērna tiesību komiteja norādīja, ka “pārbaudes, kas ir saistītas ar kailumu vai dzimumorgānu vai citu intīmu ķermeņa daļu pārbaudi, pārkāpj bērna cieņu, privātumu un fizisko neaizskaramību, tāpēc tās būtu jāaizliedz”.

⁽¹⁰³⁾ Bērna tiesību komiteja izklāstīja savu viedokli sūdzībā par tiesību pārkāpumiem lietā [R.Y.S. pret Spāniju](#), ANO Bērnu tiesību komiteja, 2021. gada 4. februāris. Komiteja norādīja, ka “bērnu pārbaudes, kas ir saistītas ar kailumu vai dzimumorgānu vai citu intīmu ķermeņa daļu pārbaudi, pārkāpj bērna cieņu, privātumu un fizisko neaizskaramību, tāpēc vajadzētu liegt tās izmantot vecuma noteikšanas nolūkiem”. Kopsavilkums pieejams [EUAA judikatūras datubāzē](#).

Vecuma noteikšanas medicīnisko metožu ierobežojumi un ētiskie apsvērumi

Invazīvas medicīniskās pārbaudes, piemēram, kaulu vai zobu pārbaudes, var tikt uztvertas kā aizskarošas, tās var būt dārgas, un to veikšanai ir nepieciešamas tādas medicīniskas ierīces un/vai speciālistu iesaistīšana, kuru pieejamība ir ierobežota. Tās var arī vēl vairāk traumēt pieteikuma iesniedzēju, jo īpaši personas, kas ir cietušas no vardarbības un ar dzimumu saistītas vardarbības. Turklāt šādām metodēm ir liela kļūdas robeža, un noteiktais vecuma diapazons bieži ir pārāk plašs. Rezultātus var ietekmēt etniskās, sociālekonomiskās un dzimuma atšķirības, un tie nav ticamāki par rezultātiem, kas iegūti ar nemedicīniskām metodēm.

Arī medicīnas speciālisti ir izteikuši iebildumus pret medicīnisko pārbažu izmantošanu administratīvām vajadzībām, jo tāda novērtējumi var būt pretrunā ar viņu galveno pienākumu, proti, rūpēties par bērnu veselību. Bioloģiskā vecuma noteikšanas metožu ⁽¹⁰⁴⁾ izmantošanu hronoloģiskā vecuma noteikšanai ir apšaubīta virknē pētījumu, jo ar šādām metodēm var iegūt tikai plaša diapazona vecuma novērtējumu ⁽¹⁰⁵⁾.

Visbeidzot, kā noteikts PPR 37. apsvērumā, ja vecuma noteikšanas proces rezultāts ir nepārlicieošs vai vecuma diapazons aptver arī vecumu līdz 18 gadiem, dalībvalstīm **būtu jāpieņem, ka pieteikuma iesniedzējs ir bērns**, tādējādi sekmējot bērna interešu ievērošanas principa un principa “šaubas par labu indivīdam” piemērošanu visā procesā. Minētais princips ir piemērojams pat gadījumos, kad persona apgalvo, ka ir pilngadīga, bet pastāv pamatotas šaubas, ka tā varētu būt nepilngadīga.

3.4. Lēmums

PPR nosaka, ka vecuma noteikšanas procesu ierosina **atbildīgā iestāde**, un lēmumu sākt vecuma noteikšanu ⁽¹⁰⁶⁾ un lēmumu, kura pamatā ir vecuma noteikšanas procesā iegūtie rezultāti, vienmēr vajadzētu pieņemt atbildīgajai iestādei. Taču regula nav precīzi noteikta, tieši kuras iestādes/struktūras kompetencē ir **pieņemt lēmumu par vecumu**, kad vecuma noteikšanas process ir pabeigts. Šo aspektu var reglamentēt valsts tiesību aktos.

Kad vecuma noteikšanas process ir pabeigts, lēmumu par pieteikuma iesniedzēja vecumu pieņemt, pamatojoties uz **vienotu analīzi, kas aptver** gan daudzdisciplīnu novērtējumā iegūtos rezultātus, gan – attiecīgā gadījumā – arī medicīniskās pārbaudes rezultātus. Lēmumu par pieteikuma iesniedzēja vecumu pieņemt, ņemot vērā visu iesaistīto speciālistu atzinumus, lai lēmuma pamatā būtu iespējami ticamākais rezultāts.

⁽¹⁰⁴⁾ Proti, medicīniskās metodes, ar kurām nosaka personas bioloģisko vecumu, kas ne vienmēr sakrīt ar hronoloģisko vecumu.

⁽¹⁰⁵⁾ Lielbritānijas Bērnu endokrinoloģijas un diabēta speciālistu biedrības (*BSPED*) publicētajos nostājas paziņojumos <https://www.bsped.org.uk/clinical-resources/position-statements/#link6>, [Lielbritānijas Zobārstu asociācija \(BDA\)](#) ir norādījusi, ka zobu rentgenuzņēmumu izmantošana “vecuma noteikšanai ir neprecīza metode”. *BDA* arī uzskata, ka nav lietderīgi un ētiski uzņemt cilvēku rentgenogrammas, ja tas netiek darīts ar mērķi uzlabot viņu veselību.

⁽¹⁰⁶⁾ PPR 25. panta 1. punkts.

Atbildīgā iestāde ir atbildīga par pieejamo pierādījumu izvērtēšanu un galīgā secinājuma izdarīšanu arī tad, ja atšķiras daudzdisciplīnu komisijas speciālistu secinājumi vai nesaskan daudzdisciplīnu novērtējuma un medicīniskās pārbaudes konstatējumi. Iestādei ir rūpīgi jādokumentē, kā tika ņemti vērā atšķirīgie viedokļi, tajā skaitā jāpamato, kāpēc tā izvēlējās piekrist vienam konstatējumam un noraidīt otru. Iestādei ir pārredzami jānorāda kļūdas robeža, ja tāda vēl ir, un jāveic holistisks novērtējums. Ja pēc visas pieejamās informācijas izvērtēšanas joprojām pastāv neskaidrības, jāpiemēro princips “šaubas par labu indivīdam” un tātad nepilngadības prezumpcija.

Galīgo lēmumu par vecumu, kāds pieteikuma iesniedzējam noteikts vecuma noteikšanas procesā, **ir jādokumentē rakstveidā un jāizsniedz attiecīgajai personai un tās aizbildnim**. Tas, vai galīgo lēmumu par vecumu ir jāpieņem administratīva lēmuma veidā, galvenokārt ir atkarīgs no valsts procedūras. PPR un 2024. gada UAD ir noteikts, ka visiem lēmumiem par pieteikuma iesniedzēja statusu, tajā skaitā tiem, kas attiecas uz procesuālo garantiju nodrošināšanu (piemēram, aizbildņa iecelšanu), ir jābūt pamatotiem un pieņemtiem, ievērojot pieteikuma iesniedzēja tiesības tikt uzklautam un nodrošinot viņam efektīvu tiesību aizsardzību. Praksē tas nozīmē, ka tad, ja vecuma noteikšanas procesa vai vecuma pārbaudes rezultāti rada tiesiskas sekas, kas attiecas uz patvēruma vai uzņemšanas procedūras piemērošanu pieteikuma iesniedzējam, šādus rezultātus parasti atzīst par oficiāliem administratīvā aktā vai lēmumā.

Lēmuma vēstulē ir skaidri jānorāda vecuma noteikšanas procesā iesaistīto speciālistu ekspertu **kvalifikācija**, kā arī viņu **atzinums un tā pamatojums** par pieteikuma iesniedzēja vecumu. . Ja izmantoja tikai daudzdisciplīnu pieeju, būtu jānorāda arī **noteiktais** vecuma **diapazons**. Savukārt gadījumos, kad izmantoja medicīniskās metodes, ir jānorāda attiecīgās metodes **kļūdas robeža**.

Ja medicīniskajā novērtējumā vai apvienotajā novērtējumā kopā ar vecuma diapazonu ir noteikta **aplēstā varbūtība**, vajadzētu skaidri norādīt, cik liela ir varbūtība, ka persona ir jaunāka vai vecāka par 18 gadiem, un galīgajā lēmumā būtu jāatzīst, ka šāda veida novērtējumos iegūtie rezultāti drīzāk parāda varbūtību, nevis sniedz noteiktību.

Lēmuma vēstulē ir arī jāpamato **atbildīgās iestādes pieņemtais lēmums**. Turklāt šī informācija ir jāizskaidro pieteikuma iesniedzējam mutiski ⁽¹⁰⁷⁾, **pielāgojot to pieteikuma iesniedzēja uztveres līmenim**. Skaidrojumam jābūt pietiekami precīzam, pilnīgam un viegli uztveramam, lai pieteikuma iesniedzējs varētu **pilnībā saprast lēmuma pamatojumu**. Vajadzētu sniegt pieteikuma iesniedzējam visu nepieciešamo informāciju, lai viņš varētu izmantot savas tiesības uz **efektīvu tiesību aizsardzību** un juridisko palīdzību un pārsūdzēt lēmumu par savu vecumu ⁽¹⁰⁸⁾.

Saskaņā ar CRC 8. pantu ir jāizdod personu apliecinošs dokuments, kurā ir norādīts galīgais vecums, lai nekavējoties nodrošinātu pieteikuma iesniedzēja **identitātes pilnīgu**

⁽¹⁰⁷⁾ Izskatot lietu [A.C. pret Franciju](#) (op. cit., 90. zemsvītras piezīme), ECT uzsvēra, ka pēc vecuma noteikšanas procesa pabeigšanas dalībvalstīm ir jānodrošina procesuālās garantijas, tajā skaitā jāizsniedz pieteikuma iesniedzējam dažādu pārbaūžu rezultātus un jāinformē viņu par iespējam saņemt efektīvu tiesību aizsardzību.

⁽¹⁰⁸⁾ Ja lēmumos, kas ir saistīti ar vecuma noteikšanas procesa rezultātiem, nav nodrošināta pienācīga precizitāte un pareizība, tas var tikt atzīts procesuālo pienākumu un pienācīgas rūpības pārkāpumu, kas var izrietēt no ECTK 8. panta, ņemot vērā bērnu neaizsargātību.

atjaunošanu ⁽¹⁰⁹⁾. Jāprecizē, ka vecuma noteikšanas procesā ne vienmēr tiek noteikts precīzs hronoloģiskais vecums – drīzāk tiek noteikts tas, vai pieteikuma iesniedzējs procedūras nolūkos ir uzskatāms par nepilngadīgu vai pilngadīgu personu. Ja rezultāti sniedz tikai vecuma diapazonu vai nav pārliecinoši, **jāpiemēro princips “šaubas par labu indivīdam”**, un pieteikuma iesniedzējs jāuzskata **par nepilngadīgu personu** ⁽¹¹⁰⁾.

Tajā pašā laikā šāds lēmums nedrīkst liegt pieteikuma iesniedzējam vēlāk pierādīt savu precīzo dzimšanas datumu. Ja pieteikuma iesniedzējam vēlāk izdodas iegūt oficiālus dokumentus no izcelsmes valsts vai citiem uzticamiem avotiem un uzrādīt šādus dokumentus, ir attiecīgi jālabo viņa vecums, kas ir ierakstīts oficiālajos reģistros.

Svarīgi atcerēties – vecuma noteikšana un PMPR

PPR 25. panta 7. punktā ir noteikts, ka dalībvalstis var **atzīt citu dalībvalstu pieņemtos lēmumus par vecuma novērtējumu**, ja tas tika veikts saskaņā ar Savienības tiesību aktiem. Lēmuma atzīšanas nolūkiem pārsūtītajos vecuma noteikšanas procesa rezultātos var iekļaut atsauci uz izmantotajām metodēm un lēmuma pieņemšanas pamatojumu atbilstoši principam par labu sadarbību starp dalībvalstīm. Informācijas pārsūtīšanai var izmantot, piemēram, *DubliNet*.

3.5. Lēmuma par vecuma noteikšanu apstrīdēšana

Atkarībā no piemērojamā valsts regulējuma pieteikuma iesniedzējam vajadzētu būt iespējai apstrīdēt vecuma noteikšanas procesa rezultātus, vai nu iesniedzot atsevišķu pārsūdzību, vai iekļaujot savus iebildumus pārsūdzībā pret pirmās instances lēmumu.

Svarīgi ir tas, ka pārsūdzības tiesībām vajadzētu būtu pieejamām **neatkarīgi no patvēruma procedūras iznākuma**. Bērniem, kuri ir kļūdaini atzīti par pieaugušajiem un kuriem ir piešķirta starptautiskā aizsardzība, joprojām vajadzētu būt iespējai apstrīdēt lēmumu par vecuma noteikšanu. Kļūdaina statusa piešķiršanas dēļ pieteikuma iesniedzējs procedūras laikā var nesaņemt bērniem paredzētās procesuālās garantijas, piemēram, atbilstošus uzņemšanas apstākļus vai aizbildņa atbalstu. Šāda kļūda var ietekmēt arī patvēruma pieteikuma izskatīšanu attiecībā uz apsvērumiem, ko piemēro bērniem, piemēram, tieši pret bērniem vērstas vajāšanas darbības, kā arī piekļuvi tiesībām pēc lēmuma pieņemšanas par statusu, piemēram, tiesībām uz pastāvīgu atbalstu, izglītību un ģimenes atkalapvienošanos.

Lai novērstu **neatgriezenisku kaitējumu**, pārsūdzības procedūras būtu jāsāk nekavējoties, jo ilgstoša nenoteiktība var liegt izmantot bērniem paredzētās tiesības, piemēram, tiesības uz laicīgu ģimenes atkalapvienošanos ES un valstu tiesību aktos noteiktajos procedūru termiņos. Lai gan PPR nenosaka tiesisku pienākumu nodrošināt tiesības pārsūdzēt lēmumu par vecuma

⁽¹⁰⁹⁾ Saskaņā ar CRC 8. pantu ir jāizdod personu apliecinošs dokuments, kurā ir norādīts galīgais vecums, lai nekavējoties nodrošinātu pieteikuma iesniedzēja **identitātes pilnīgu atjaunošanu**. Tajā pašā nolūkā ir paredzēts, ka tad, ja pieteikuma iesniedzējs var sniegt derīgus un pietiekamus pierādījumus par savu apgalvoto vecumu, kaut arī tas netika apstiprināts vecuma noteikšanas procesā, šāds vecums ir jāpieņem un nekavējoties jāveic labojumi oficiālajos reģistros.

⁽¹¹⁰⁾ PPR 25. panta 2. punkts.

novērtējumu atsevišķi, regula arī neliedz to. Šāda pieeja saskan ar principiem, kas ir noteikti ES hartā, jo īpaši 41. pantā, kurš garantē tiesības uz labu pārvaldību, un 47. pantā, kas nodrošina tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu. Tas nozīmē piekļuvi lietas materiāliem un laicīgai informācijai par iespēju pārsūdzēt vai apstrīdēt lēmumu, kā arī juridiskajai palīdzībai un pārstāvībai pārsūdzības gaitā un turpmākajās procedūrās⁽¹¹¹⁾.

3.5.1. Lēmuma par vecuma noteikšanu pārskatīšana, ņemot vērā jaunus pierādījumus

Atbildīgās iestādes pieņemtajā lēmumā noteiktā vecuma *ex officio* pārskatīšana ir jāatļauj visos gadījumos, kad vēlāk parādās jauni pierādījumi vai informācija. Ja izrādās, ka vecums ir noteikts nepareizi, nekavējoties jāveic pasākumi **informācijas labošanai** attiecīgajās datu bāzēs un personas pareizās identitātes atjaunošanai. Tas var notikt, piemēram, tādā gadījumā, ja pieteikuma iesniedzējs savas identitātes pierādīšanai iesniedz *ex post* derīgu identitātes dokumentu jau pēc lēmuma pieņemšanas par viņa vecumu.

⁽¹¹¹⁾ PPR 23. panta 6. punkta b) apakšpunkts, skatot to saistībā ar PPR 67. panta 8. punktu.

4. Topošās un jaunās tehnoloģijas

Dažas valstis jau ir veikušas izmēģinājumus par **ģenētisko testu izmantošanu bioloģiskā vecuma noteikšanai**. Ar šiem testiem mēra DNS ķīmisko modifikāciju, ko sauc par metilāciju. DNS metilācija ir bioloģisks process, kas ir saistīts ar novecošanu un ko var ietekmēt tādi faktori kā smēķēšana, stress un slimības. DNS var ekstrahēt no daudziem avotiem, tajā skaitā no asinīm un siekalām. Recenzijās par pētījumiem ⁽¹¹²⁾, kuros DNS metilāciju izmanto vecuma noteikšanai visu vecumu cilvēkiem, ir minēta vidējā kļūdas robeža 2–5 gadi ⁽¹¹³⁾. Vairums pētījumu attiecas uz ierobežotu apakškopu baltādainu Rietumeiropas iedzīvotāju populācijā. Ir vajadzīgi turpmāki pētījumi, lai izprastu, kā etniskā piederība un citi faktori ietekmē DNS metilāciju. Ir pietiekami pierādījumi, ka trauma un nelabvēlīgi apstākļi palielina epiģenētisko vecumu. DNS izmantošana administratīvām vajadzībām rada ētiskus jautājumus par samērīgumu un piekrišanu, kā arī sarežģījumus attiecībā uz privātuma aizsardzību, paraugu glabāšanu un piekļuvi tiem.

Pētījumi par **topšo tehnoloģiju** piemēram, mākslīgā intelekta (MI), pielietojumu migrācijas un patvēruma pārvaldībā, ir jauna tendence, kas sola gan iespējamās priekšrocības, gan arī ievērojamas problēmas un nozīmīgus ētiskos riskus. Līdz ar to MI izmantošana migrācijas un patvēruma procesos, kā arī biometriskajai identifikācijai ir atzīta par jomu, kurā MI izmantošana rada augstu risku ⁽¹¹⁴⁾. Daži pētījumi liecina, ka mašīnmācīšanās varētu palīdzēt noteikt vecumu ar lielāku precizitāti, taču rezultāti ir atkarīgi no izmantoto datu kvalitātes un to precīza sadalījuma kategorijās sistēmas apmācības laikā. Turklāt joprojām ir svarīgi atzīt jauno tehnoloģiju kļūdas robežu un iespējamo neobjektivitāti.

Katrā ziņā PPR ir skaidri noteikts, ka vecuma **novērtēšana jāveic “kvalificētiem speciālistiem”**. Šis termins attiecas uz personām, kuras ir ieguvušas lietpratību un saņēmumu apmācību, kas ir nepieciešama, lai varētu veikt vecuma noteikšanu saskaņā ar vispārpieņemtām metodēm un procesuālajām garantijām. **Mākslīgais intelekts neatbilst šai definīcijai.**

Bez pienācīgas izpratnes par MI sistēmu izmantošanas iespējamajām sekām nav iespējams garantēt **cilvēka uzraudzību un cilvēka autonomiju**. Vienlīdz svarīgas bažas, kas saistās ar šo sistēmu ieviešanu, attiecas uz iespējami **neobjektīviem un diskriminējošiem rezultātiem un privātuma, pārredzamības un pārskatatbildības nodrošināšanu.**

Tāpēc no šādu tehnoloģiju izmantošanas vecuma noteikšanas nolūkiem būtu jāizvairās, kamēr tās nav zinātniski validētas un nav pierādīts, ka tās ir pietiekami uzticamas un sekmīgi darbojas dažādās vidēs, ievērojot saistītos ētikas noteikumus, ja tas vispār uzņēmēj iespējams. Patlaban šādu tehnoloģiju izmantošana **nav paredzētas tiesību aktos, tāpēc to nevar uzskatīt par likumīgu vecuma noteikšanas metodi.**

⁽¹¹²⁾ Maulani, C. u. c., *Age estimation using DNA methylation technique in forensics: a systematic review*, 2020, Ēģipte, J. Forensic Sci., 10. sēj., 38.

⁽¹¹³⁾ Aliferi, A. u. c., *Combining current knowledge on DNA methylation-based age estimation towards the development of a superior forensic DNA intelligence tool*, 2022, Forensic Sci. Int. Genet., 57. sēj., 102637.

⁽¹¹⁴⁾ Sk. Eiropas Padomes ziņojumu “*Artificial Intelligence and Migration: Report of the Committee on Migration, Refugees and Displaced Persons* (Mākslīgais intelekts un migrācija. Migrācijas, bēgļu un pārvietoto personu komitejas ziņojums), ziņotājs Petri Honkonen (pagaidu versija, 2025), 5.

5. Papildu resursi

- [UNICEF Technical Note on age assessment.](#)
- [Council of Europe Recommendation CM/Rec\(2022\)22 of the Committee of Ministers and Explanatory Memorandum: Human rights principles and guidelines on age assessment in the context of migration.](#)
- [Separated Children in Europe Programme \(SCEP\) Position Paper on Age Assessment in the Context of Separated Children in Europe.](#)
- [UNHCR Technical guidance: Child Friendly Procedures.](#)
- [FRA, Age assessment and fingerprinting of children in asylum procedures – Minimum age requirements concerning children’s rights in the EU, 2018.](#)
- [European Council on Refugees and Exiles \(ECRE\) Legal Note on Age assessment in Europe.](#)
- [UNHCR observations on the use of age assessments in the identification of separated or unaccompanied children seeking asylum.](#)
- [2021 UNHCR Best Interests Procedure Guidelines.](#)
- [UNHCR/UNICEF, The Way Forward to Strengthened Policies and Practices for Unaccompanied and Separated Children in Europe.](#)
- [UNHCR Policy on Child Protection.](#)
- [UNHCR, Guidelines on International Protection No. 8: Child Asylum Claims under Articles 1\(A\)2 and 1\(F\) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, HCR/GIP/09/08, 22 December 2009.](#)

Pielikumi

Turpmāko pielikumu mērķis ir **palīdzēt vērtētājiem ar ieteikumiem** par aspektiem, kuriem pievērst uzmanību vecuma noteikšanas procesā. Minētie jautājumi ir sniegti kā piemēri. Tie **nav obligāti jāizmanto**, un tos **nevajadzētu nolasīt skaļi vai piemērot mehāniski**. Īstenojot sniegtos ieteikumus, vērtētājiem ir **pašiem jāizdara profesionāli spriedumi un jāizmanto sava lietpratība**. Šeit sniegtie jautājumu piemēri ir jāpielāgo dalībvalstu vajadzībām. Ne visās situācijās tie būs piemēroti, katrā atsevišķā gadījumā ir jāizvēlas un jāizmanto tie jautājumi, kas būs būtiski.

1. pielikums. Vecuma noteikšanas intervija

Vecuma noteikšanas intervija ir daļēji strukturēta intervija⁽¹¹⁵⁾, kurā izmanto atvērtus jautājumus un tādējādi rosina diskusiju, un īsteno uz bērnu orientētu pieeju, kas sniedz iespēju izteikties un iesaistīties reālā komunikācijā atbilstoši personas psiholoģiskajai un fiziskajai attīstībai. Intervija jāveic šim nolūkam paredzētā vietā, kas nodrošina privātumu un konfidencialitāti. Intervijai jānorit bērniem piemērotā gaisotnē, vienmēr klātesot kultūrmediatoram un tulkam. Jautājumi būtu jāuzdod veidā, kas sekmē atklātu sarunu, atturoties no kategoriskiem spriedumiem un saglabājot neitralitāti. Pēc katra jautājuma jādod personai pietiekami daudz laika atbildes noformulēšanai, un iztaujāšanai nevajadzētu atgādināt nopratināšanu. Turpmākos jautājumus vajadzētu uzdot atkarībā no virziena, kādu intervijai piešķir personas iesaistīšanās sarunā. Tas ir svarīgi, lai kopā ar pieteikuma iesniedzēju būtu iespējams izveidot hronoloģisko skalu, atzīmējot tajā nozīmīgus notikumus personas dzīvē, kas ļautu noteikt tās vecumu.

Intervijā var izmantot tālāk aprakstītos paņēmienus.

- Metodes, kuru pamatā ir “pirms” un “pēc” jautājumi – tos sauc arī par “sendviča jautājumiem”, jo to mērķis ir identificēt divus zināmus notikumus – vienu, kas notika pirms pieteikuma iesniedzēja dzimšanas datuma, un otru, kas notika pēc tā, jo tas atvieglo triangulācijas procesu.
- Intervijas ar ģimenes locekļiem vai (ja tas ir iespējams) ar kopienas locekļiem, kuri pazīst pieteikuma iesniedzēju, lai aptuveni noteiktu dzimšanas datumu, pamatojoties uz hronoloģiskajā skalā iekļautajiem notikumiem. Šajā gadījumā ir svarīgi ievērot piesardzību, jo varat saņemt arī nepatiesu vai maldinošu informāciju, un šādai rīcībai var būt dažādi motīvi – kā nodoms pārliecināt iestādi, ka attiecīgā persona ir nepilngadīga, pat ja tā ir pilngadīga⁽¹¹⁶⁾, tā vēlme potenciāli kaitēt bērna interesēm. Ir jāsaņem piekrišana no attiecīgās personas. Ir svarīgi arī uzmanīties, lai sociālu kontaktu laikā neizpaustu informāciju par personu.
- “Vietējo” pasākumu kalendāru (tie ir īpaši šim nolūkam sagatavoti kalendāri, kuros atzīmēti nozīmīgu notikumu datumi konkrētā ģeogrāfiskā teritorijā) izveidošana un izmantošana, kas atvieglo vērtētāja darbu un palīdz pieteikuma iesniedzējam atsaukt atmiņā notikumus. Tāpēc ir svarīgi, lai vecuma vērtētāji būtu informēti par pieteikuma iesniedzēja izcelsmi un dažāda veida kalendāriem, ko izmanto reģionā, kur persona dzīvoja (piemēram, [hinduistu](#), [islāma \(Hijri\)](#), [budistu](#), [Irānas \(Jalali\)](#), [Etiopijas \(Ge'ez\)](#) un [igbo](#) kalendāri).

⁽¹¹⁵⁾ Daļēji strukturēta intervija ir kvalitatīva datu vākšanas metode, kas apvieno gan strukturētas, gan nestrukturētas intervijas elementus. Šāda veida intervijā izmanto iepriekš sagatavotus atvērtus jautājumus, bet vienlaikus pieļauj arī elastīgumu, lai intervētājs varētu pievērsties arī jauniem tematiem, kas parādās sarunas laikā.

⁽¹¹⁶⁾ Skat. arī [izcēlumu “Praktiski apsvērumi”](#), kurā aplūkota galvenokārt cilvēku tirdzniecība un bērnu laulības.

Ticamāku rezultātu izdosies iegūt, ja intervijā piedalīsies divi vērtētāji (ja tas ir iespējams) un salīdzinās rezultātus, kas iegūti, balstoties uz hronoloģisko skalu vai pieteikuma iesniedzēja atmiņām. Rezultātu precizitāte ir atkarīga no vērtētāju pieredzes, kultūras kompetences un prasmēm.

Intervēšanas procesa integritāti pastiprinās tādu vērtētāju izraudzīšana, kuri ir neatkarīgi no atbildīgās iestādes, kas ir atbildīga par lēmumu pieņemšanu par pieteikuma iesniedzējiem.

Novērojumi par fizisko izskatu (piemēram, auguma garums, fiziskā attīstība, ādas krāsa) var būt papildu faktors, ko ņem vērā vecuma noteikšanas procesā. Tomēr fiziskajam izskatam nevajadzētu piešķirt pārāk lielu nozīmi un analizēt to kā parastu rādītāju, jo tas ir neuzticams un juridiski apšaubāms.

Noskaidrojamie jautājumi	Jautājumu piemēri (saraksts nav izsmeļošs – jautājumi jāpielāgo kontekstam un pieteikuma iesniedzēja personiskajai situācijai)
<p>Ģimenes sastāvs un vēsture, tajā skaitā</p> <ul style="list-style-type: none"> • brāļu vai māsu piedzimšanas secība un vecums, • vecāku vecums, • nozīmīgi dzīves notikumi. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Vai vari man nosaukt savu dzimšanas datumu vai dzimšanas dienu un gadu? Ja tev tas ir grūti, vai vari pastāstīt, ko esi dzirdējis no citiem par laiku, gadalaiku vai gadu, kurā tu piedzimi?</i> • <i>Kas ir tavi tuvākie radnieki, proti, tie, ar kuriem tu agrāk dzīvoji kopā (piemēram, vecāki, brāļi un māsas, vecvecāki vai citi radnieki)?</i> • <i>Cik tev ir māsu vai brāļu? Vai viņi ir vecāki vai jaunāki par tevi? Vai vari pastāstīt par vecuma starpību starp tevi un tavu māsu?</i> • <i>Vai zini, cik gadu bija taviem vecākiem, kad tu piedzimi? Cik gadu viņiem būtu šobrīd?</i> • <i>Vai atceries kādas ģimenes svinības/pasākumus, piemēram, brāļu vai māsu vai tuvu brālēnu/māsīcu piedzimšanu, kāda tuva ģimenes locekļa kāzas vai nāvi? Cik tev bija gadu šo notikumu laikā? Kurš gads tas bija?</i> • <i>Vai tava ģimene tev kādreiz ir stāstījusi par laiku, kad tu biji mazs, piemēram, kad tu sāki staigāt, kad pateici pirmo vārdu, kad sāki iet pirmsskolā un pamatskolā, kad tev izkrita pirmais piena zobs utt.? Paskaidro/pastāsti, ko tu atceries ⁽¹⁷⁾!</i> • <i>Vai vari paskaidrot, kāpēc tik labi zini/atceries precīzu gadu/mēnesi/datumu, kad notika (daži no iepriekš minētajiem notikumiem/atskaites punktiem)? Vai tajā laikā notika kas tāds, kas palīdz tev to atcerēties?</i>

⁽¹⁷⁾ Uzdotot šo jautājumu, vajadzētu būt piesardzīgam, jo tas var atklāt personas neaizsargātību vai izraisīt īpašu emocionālo satraukumu.

Citi personiskie notikumi.
Pirmie pienākumi mājās,
arī algots darbs.
Nozīmīgas pārmaiņas
dzīvē vai pārcelšanās uz
citvietu.
Jautājumi par veselību

- *Cik tev bija gadu, kad tu pirmo reizi strādāt algotu darbu? Vai līdz tam biji strādājis citur, piemēram, ģimenes saimniecībā utt.?*
- *Vai tu kopā ar ģimeni kādreiz tiki pārcēlies uz citu māju, reģionu vai valsti? Vai atceries, cik tev tad bija gadu?*
- *Vai atceraties gadu un mēnesi, kurā pameti izcelsmes valsti? Cik sen tas bija un cik vecs tu tad biji?*
- *Vai tu uzturējies kādā no valstīm, kuras šķērsoji, pirms ieradies šeit? Vai vari atcerēties, cik ilgi tu tur paliki?*
- *Vai kopā ar tevi ceļoja kādi pieaugušie, vecāki brāļi vai māsas, citi ģimenes locekļi vai draugi, kuri varētu palīdzēt noskaidrot tavu vecumu? Vai ar viņiem var sazināties?*
- *Vai tev kādreiz iepriekš ir bijušas veselības problēmas, piemēram, operācijas vai citas slimības? Vai atceries, ar ko slimoji un kurā gadā tas bija vai cik tev toreiz bija gadu?*
- *Vai vari paskaidrot, kāpēc tik labi zini/atceries precīzu gadu/mēnesi/datumu? Vai tajā laikā notika vēl kas cits, kas palīdz tev to atcerēties (piemēram, kāda veselības problēma, pēdējais Covid-19 pandēmijas gads, futbola spēle Pasaules kausa izcīņā utt.)?*
- *Vai esi vakcinēts? Vai tev ir kādi veselības dokumenti, piemēram, vakcinācijas karte vai medicīniskā kartīte?*
- *Tu teici, ka šķērsoji citas valstis un dažās no tām kādu laiku uzturējies. Vai atceries, cik ilgi paliki bēgļu nometnē / valstī X, pirms devies tālāk?*

Izglītība.
Vecums, kad sāka
apmeklēt skolu.
Pārcelšana nākamajā
klasē.
Atmiņā palikuši notikumi
skolā.

- *Vai tev kādreiz ir bijusi iespēja apmeklēt skolu?*
- *Cik tev bija gadu, kad tu sāki iet skolā?*
- *Vai vari atcerēties, kurā gadā tu pirmo reizi sāki apmeklēt skolu?*
- *Kad tu sāki strādāt, lai palīdzētu ģimenei, vai tu varēji turpināt iet uz skolu? Kurā klasē tu tolaik mācījies?*
- *Cik pilnus gadus tu mācījies skolā? Vai skolas laikā tevi kādreiz atstāja tajā pašā klasē uz otru gadu? Ja tā notika, kuras klases tās bija?*
- *Vai tu kādreiz pārtrauci apmeklēt skolu, un, ja jā, tad kāpēc?*
- *Kuru klasi tu esi pabeidzis līdz šim?*
- *Vai atceries, kurā gadā pabeidzi to klasi vai cik sen tas bija?*
- *Vai vari paskaidrot, kāpēc tik precīzi zini/atceries tieši šo konkrēto gadu/mēnesi/datumu? Vai tajā laikā notika kas tāds, kas palīdz tev to atcerēties?*

Kultūras un reliģiskie atskaites punkti.
Pilngadības ceremonijas.
Reliģiskie un tradicionālie rituāli.

Vēsturiski notikumi.
Valsts svētki, neatkarības dienas, politiskās pārmaiņas, sporta vai kultūras pasākumi.
Dabas katastrofas, plūdi, zemestrīces, bads vai pārtikas trūkums.
Konflikti, bēgļu pārvietošanās vai pārvietošana, miera līgumu vai pamiera noslēgšana.

- *Kādā vecumā jaunieši parasti sāk uzņemties pieaugušo pienākumus tavā valstī/kultūrā? Kad tu sasniedzi šo vecumu, vai tu vēl dzīvoji savā kopienā ⁽¹¹⁸⁾?*
 - *Vai tava kopiena organizē iniciācijas rituālus, lai izziņotu/nosvinētu kāda ieešanu pieaugušo kārtā? Tās var būt izmaiņas matu sakārtojumā, apģērbā utt. Vai esi piedalījies šādā ceremonijā vai rituālā, un vai atceries, cik sen tas bija?*
 - *Cik tev bija gadu, kad tu sāki aktīvi praktizēt savu ticību (piemēram, gavēni)?*
 - *Kad tu sāki patstāvīgi apmeklēt reliģiskās ceremonijas? Cik tev tad bija gadu?*
 - *Vai vari paskaidrot, kāpēc tik precīzi zini/atceries tieši šo konkrēto gadu/mēnesi/datumu? Vai tajā laikā notika kas tāds, kas palīdz tev to atcerēties?*
- *Vai tavā izcelsmes valstī ir kādi nozīmīgi svētki/valsts svētki, kurus svinēji tu un tava kopiena? Vai atceries, cik gadu tev bija, kad pēdējo reizi piedalījies šādos svētkos?*
 - *Tu teici, ka esi no X valsts. Vai atceries kādas vēlēšanas vai valdības maiņu, kas notika, kad tu tur dzīvoji? Cik tev toreiz bija gadu? Vai varbūt atceries, kurā gadā tas notika?*
 - *Vai atceries kādus lielus sporta pasākumus, piemēram, slavenu futbola spēli vai turnīru, ko svinēja cilvēki? Cik tev toreiz bija gadu? Kurā gadā tas notika?*
 - *Vai tu, tava kopiena vai reģions kādreiz ir pieredzējis dabas katastrofu, piemēram, plūdus, sausumu, zemestrīci utt.? Cik tev toreiz bija gadu? Vai varbūt atceries, kurā gadā tas notika?*
 - *Vai tavā reģionā vai valstī ir bijis karš vai konflikts, kuru tu atceries vai par kuru tev ir stāstījuši citi? Cik tev tad bija gadu?*
 - *Kad beidzās kaujas vai tika pasludināts miers, vai tavā kopienā notika kādas svinības vai sanāksšanas? Cik tev toreiz bija gadu?*

⁽¹¹⁸⁾ Uzdodot šo jautājumu, vajadzētu būt piesardzīgam, jo tas var atklāt personas neaizsargātību vai izraisīt īpašu emocionālo satraukumu.

Gatavošanās intervijai – padomi vērtētājiem ⁽¹¹⁹⁾

- Pirms intervijas iepazīstieties ar datiem par konkrēto valsti un IVI ⁽¹²⁰⁾. Vērtētājiem ir vajadzīgas labas zināšanas par kultūras atšķirībām fiziskās attīstības, izglītības, dzīves pieredzes un tradīciju ievērošanas jomā pieteikuma iesniedzēja reģionā/izcelsmes valstī, lai tie varētu apspriest konkrētus jautājumus, kas parādīsies intervijas gaitā.
- **Jau iepriekš sagatavojiet** jautājumu kopumus, kas pielāgoti konkrētajai lietai un attiecas uz nozīmīgiem kultūras un reliģijas atskaites punktiem un vēsturiskiem notikumiem pieteikuma iesniedzēja valstī, ņemot vērā vietējos apstākļus, paražas un reliģiskās tradīcijas, kā arī citas īpašās vajadzības, kādas varētu būt pieteikuma iesniedzējam.
- Tiklīdz atbildīgās iestādes ir pieprasījušas veikt vecuma noteikšanas procesu, atrodiert tulku, kas runā pieteikuma iesniedzēja valodā vai dialektā, un, ja iespējams, kultūrmediatoru, kas ir apmācīts piedalīties šāda veida intervijās, – intervijas laikā tie jums palīdzēs labāk izprast kontekstu un izvairīties no pārpratumiem.
- Izveidojiet vispusīgu [notikumu kalendāru](#) par personas valsti un reģionu.
- Organizējiet ērtu vidi (ar ēdienu, ūdeni, piekļuvi tualetei un regulāriem pārtraukumiem, kas jāsarīko ne retāk kā ik pēc pusotras stundas vai tad, kad tas ir nepieciešams pieteikuma iesniedzējam, ņemot vērā viņa īpašās vajadzības).
- Ieplānojiet tikšanos, ņemot vērā aizbildņa un juridiskā konsultanta pieejamību.
- Ja tas ir iespējams, ņemiet vērā pieteikuma iesniedzēja vēlmes attiecībā uz vecuma noteikšanas procesā iesaistīto speciālistu dzimumu.

Intervijas norise – padomi vērtētājiem

- **Izskaidrojiet** intervijas mērķi, iesaistīto un klātesošo speciālistu (arī tulka vai kultūrmediatora) uzdevumus un iemeslus, kas rada šaubas par apgalvoto vecumu.
- Informējiet pieteikuma iesniedzēju par intervijas ilgumu un par to, ka var būt nepieciešamas **vairākas tikšanās**.
- Regulāri pārlicinieties, ka pieteikuma iesniedzējs **ir sapratis** sniegto informāciju.
- Sākumā uzdodiet dažus vispārīgus jautājumus un piedāvāriet pieteikuma iesniedzējam ūdeni, lai radītu **atbrīvotāku gaisotni**.
- Izmantojiet **hronoloģisko pieeju**, bet ne obligāti secīgā kārtībā. Izmantojiet apļveida iztaujāšanas metodi, ik pa laikam atgriežoties pie jau pārrunātajiem tematiem, lai **pārbaudītu saskanību ar iepriekš teikto**, un dodiet pieteikuma iesniedzējam iespēju intervijas laikā izskaidrot visas iespējamās neatbilstības. Piemēram: *“Man šķiet, ka iepriekš tu mums sacīji, ka tagad tev ir 17 gadi un ka pagāja divi gadi, kamēr tu nokļuvi šajā valstī. Bet kādā brīdī mūsu sarunas laikā tu teici, ka pameti savu valsti, kad tev bija 16 gadi. Vai vari to paskaidrot sīkāk?”*

⁽¹¹⁹⁾ Lielbritānijas sociālā darba un sociālo darbinieku profesionālā apvienība BASW, *Age Assessment: A Practice Guide* (Vecuma noteikšana. Praktiskā rokasgrāmata), 2023, <https://basw.co.uk/policy-and-practice/resources/age-assessment-basw-practice-guide>.

⁽¹²⁰⁾ Attiecīgo IVI var atrast [EUAA IVI portālā](#) vai [ecoi.net](#).

- Pavaicāji pieteikuma iesniedzējam, **no kādiem avotiem viņš ieguvis konkrēto informāciju**. Šim nolūkam varat izmantot “apstiprināšanas jautājumus”, piemēram, “Kā tu zini, ka?”, “Vai vari paskaidrot, kāpēc tik precīzi atceries tieši šo konkrēto gadu/mēnesi/datumu?” Vai tajā laikā notika kas tāds, kas palīdz tev to atcerēties?”
- Lai izvairītos no atkārtotas traumatizācijas, kā vienu no galvenajiem apspriežamajiem tematiem vecuma noteikšanas intervijā neizvēlieties traumējošu notikumu (piemēram, ja pieteikuma iesniedzējs ir bijis aculiecinieks sava vecāka nogalināšanai). Ja pieteikuma iesniedzējs pirmo reizi min šāda veida pieredzi vecuma noteikšanas intervijā, nodrošiniet, ka nepieciešamības gadījumā kandidātam turpmāk būs pieejams attiecīgs atbalsts.
- Ņemiet vērā, ka atmiņas par pagātnes notikumiem atšķiras atkarībā no personas vecuma, emocionālā stāvokļa un no notikuma faktiskā brīža un notikuma būtības. Piemēram, satraucošas vai traumatiskas atmiņas var izkropļot laika uztveri – cilvēks var tās atcerēties neierobežoti ilgu laiku vai, gluži pretēji, gandrīz neatcerēties. Priecīgus notikumus var atcerēties visos sīkumos, un atmiņās tie šķiet nozīmīgāki nekā konkrētajā brīdī.
- Intervijas norisi detalizēti pierakstiet vai organizējiet intervijas ierakstīšanu.
- Lūdziet iesniegt jebkāda veida apstiprinošos pierādījumus, ja tādi ir pieejami (piemēram, pieteikuma iesniedzēja brīvprātīgi kopīgotas fotogrāfijas no svētkiem skolā vai svinībām ģimenes lokā). Dokumenti, piemēram, skolas dokumenti, ģimenes vakcinācijas kartes vai citi medicīniskie dokumenti, pat ja tajos nav norādīts vecums, var sniegt informāciju par pieteikuma iesniedzēja aptuveno vecumu.
- Pievērsiet uzmanību tālāk minētajam:
 - pieteikuma iesniedzēja un vecuma noteikšanas procesā iesaistīto speciālistu noguruma, trauksmes un spriedzes līmenis;
 - sociālā vēsture un ģimenes sastāvs (ņemiet vērā tādus apstākļus kā, piemēram, poligāmas ģimenes sastāvu, kurā brāļi un māsas var būt no dažādām mātēm vai tēviem, vai arī kultūras asimilāciju, pamatģimenēm nomainot paplašinātās ģimenes);
 - pieteikuma iesniedzēja izglītība, patstāvības un pašaprūpes līmenis (proti, meklējiet informāciju par to, ar ko persona nodarbojās pirms ierašanās Eiropā);
 - dzīves pieredzi, satraucošus un traumatiskus notikumus, kas var būt ietekmējuši novecošanās procesu, var būt grūti atcerēties vai šādas atmiņas var izraisīt papildu traumu.
- Izmantojiet atvērtus jautājumus un izvairieties tos formulēt veidā, kas vairāk atgādina pratināšanu policijā vai tiesā.
- Dodiet pieteikuma iesniedzējam iespēju uzdot precizējošus jautājumus un/vai izskaidrot neatbilstības savās atbildēs.

Intervijas noslēgums – padomi vērtētājiem

- Veidojiet intervijas noslēgumu tā, lai pieteikuma iesniedzējam rastos gandarījuma sajūta par paveikto, un paskaidrojiet, kas notiks nākamajos procesa posmos.
- Ja rezultāti nav pārliecinoši vai pēc vecuma noteikšanas intervijas vēl joprojām pastāv šaubas, varat turpināt piemērot vērtējamajai personai principu “**šaubas par labu indivīdam**”.

Notikumu kalendārs – metode

- Noskaidrojiet, kādu kalendāru izmanto pieteikuma iesniedzēja kultūrā, un apgūstiet to ⁽¹²¹⁾.
- Regulāri atjauniniet notikumu kalendāru, pievienojot jaunāko informāciju, kas ir nozīmīga dažādiem reģioniem un kultūrām.
- Izveidojiet vizuālu hronoloģisko skalu, izmantojot liela izmēra papīra loksni, digitālu rīku vai tabulu.
- Atzīmējiet skalā zināmus un konkrētajam reģionam nozīmīgus vēsturiskus notikumus.
- Noskaidrojiet svarīgākos atskaites punktus pieteikuma iesniedzēja kultūrā un reliģijā un apgūstiet informāciju par tiem.
- Atzīmējiet pieteikuma iesniedzēja pieminētus nozīmīgus personiskus notikumus, un pievienojiet gadu, ko izmantosiet kā atsauci. Jūs varat pievienot notikumus hronoloģiskajā skalā kopā ar pieteikuma iesniedzēju (izmantojot tādus rīkus kā, piemēram, *Life Maps* ⁽¹²²⁾).
- Izmantojiet krāsu kodus dažādu notikumu veidu apzīmēšanai (“Apstiprināts”, “Neviennozīmīga reakcija” u. tml.).
- Kad gatavojaties beigt vākt informāciju par konkrētiem atskaites punktiem un notikumiem hronoloģijas skalas vajadzībām, pārbaudiet, vai nav acīmredzamu neatbilstību, un dodiet pieteikuma iesniedzējam iespēju tās paskaidrot/izlabot.

3. tabula. Praktisks piemērs, kā izmantot notikumu kalendāra metodi

Pieteikuma iesniedzēja minētais notikums	Vērtētāja piezīmes
Apgalvotais dzimšanas gads: 2001. gads.	Etiopijas kalendārs (<i>Ge'ez</i>) par 7 gadiem “atpaliek” no Gregora kalendāra, ko izmanto lielākajā daļā pasaules. Tāpēc, visticamāk, pieteikuma iesniedzējs ir dzimis 2008. gadā.

⁽¹²¹⁾ Plašāku informāciju var atrast šeit: Longstaff, A., [Calendars-from-around-the-world](#) (Visas pasaules kalendāri), 2005.

⁽¹²²⁾ Sk., piemēram, [Life Maps | Leeds Safeguarding Children Partnership](#).

Pieteikuma iesniedzēja minētais notikums	Vērtētāja piezīmes
Savu 13. dzimšanas dienu svinēja Ēģiptē kopā ar draugu 2014. gadā, kad tika ievēlēts premjerministrs <i>Abiy Ahmed</i> .	<i>Abiy</i> ievēlēja 2021. gadā (gadus rēķinot pēc Gregora kalendāra); 13. dzimšanas dienas svinības, kuras atceras pieteikuma iesniedzējs, apstiprinātu, ka 2024. gadā pieteikuma iesniedzējam varēja būt 16 gadi.

Atzinuma formulēšana

Vērtētājs(-i) salīdzina no pieteikuma iesniedzēja saņemto informāciju ar zināmiem notikumiem un ņem vērā kultūras faktoros, kas var ietekmēt izpratni par vecumu uztveri vai atmiņas par notikumu.

- Kad pierādījumi, tajā skaitā intervijas materiāli, no citiem avotiem iegūta informācija un novērojumi, ir apkopoti, vērtētājam(-iem) jāpārbauda, vai hronoloģiskajā skalā viss saskan, un jākonstatē pretrunas, ja tādas ir. Konstatējot acīmredzamas neatbilstības, ir ļoti svarīgi rūpīgi noteikt, kuri pierādījumi ir nozīmīgāki, un paskaidrot, kāpēc dažus elementus uzskatāt par svarīgākiem. Šajā procesā, kuru sauc par **pierādījumu izvērtēšanu**, notiek atšķirīgo aspektu līdzsvarošana, vērtējot vienu perspektīvu salīdzinājumā ar citu. Vecuma noteikšanas dokumentēšanā ir būtiski skaidri nošķirt pierādījumus no to interpretācijas, nodrošinot **faktu** nodalīšanu no **viedokļiem**.

Paraugprakse – nodoma apspriešanas sanāksme ⁽¹²³⁾

Après être parvenus à une conclusion provisoire concernant l'âge du demandeur, les évaluateurs tiennent une réunion «d'intention» avec le demandeur, le tuteur et, le cas échéant, le conseiller juridique, dans le but de:

- présenter la conclusion intermédiaire relative à l'âge évalué;
- permettre au demandeur de réagir, en particulier si la conclusion est défavorable par rapport à ce qui était attendu;
- s'assurer qu'aucune information n'a été mal comprise, mal interprétée ou négligée;
- offrir au demandeur la possibilité de communiquer tout élément significatif supplémentaire.

Les évaluateurs examinent avec soin les observations du jeune et ajustent l'évaluation si de nouvelles informations émergent. Cette réunion constitue non seulement une étape pratique permettant de vérifier les éléments et de rester ouvert à de nouvelles données, mais aussi une garantie juridique. Dans les cas où une telle réunion n'a pas eu lieu, des contrôles juridictionnels contestant des évaluations de l'âge ont abouti.

⁽¹²³⁾ Lielbritānijas sociālā darba un sociālo darbinieku profesionālā apvienība BASW, *Age Assessment: A Practice Guide* (Vecuma noteikšana. Praktiskā rokasgrāmata), 2023, <https://basw.co.uk/policy-and-practice/resources/age-assessment-basw-practice-guide>.

Novērtējuma ziņojumā iekļautajā atzinumā, kas jā sagatavo un jā iesniedz atbildīgajai iestādei, jā iekļauj:

- kopsavilkums par sagatavošanās darbiem, kurus veica, lai nodrošinātu jēgpilnu interviju ar pieteikuma iesniedzēju;
- ziņas par visiem kontaktiem ar jauniem, norādot datumu, vietu, formātu un ilgumu (par laika posmu no iepazīšanās līdz vecuma noteikšanas procesa beigām);
- ziņas par atbalstu, kas pieteikuma iesniedzējam sniegts pirms vecuma noteikšanas intervijas, tās laikā un pēc tās;
- vecuma noteikšanai izmantotā metode/formāts, kā arī kļūdas robežas un to piemērošanas veids;
- iesaistītā(-o) kvalificētā(-o) speciālista(-u) un visu citu klātesošo personu (piemēram, tulka vai kultūrmediatora) vārds un uzvārds / identifikācijas numurs un uzdevumi/ lietpratības joma;
- vecuma noteikšanas procesā izmantotie informācijas avoti (IVI ziņojumi, citi paziņojumi utt.);
- iegūtie pierādījumi, kā arī to izvērtēšanas pamatojums un rezultāts;
- darbības bērna interešu izvērtēšanas un ievērošanas nodrošināšanai;
- faktu un novērojumu kopsavilkums un paskaidrojums par to, kā tos izmantoja novērtējuma ziņojuma atzinuma formulēšanai;
- visu vērtētāju paraksti, norādot katra vērtētāja izdarīto secinājumu par pieteikuma iesniedzēja vecumu / dzimšanas datumu.

Ja konstatējumi ir nepārprotami, novērtētāji ir vienprātīgi un visas šaubas ir kļaidētas, vecuma noteikšanas procesu beidz un pieņem lēmumu. Ja **joprojām pastāv šaubas**, sagatavo **nosūtījumu par nākamās nemedicīniskās metodes piemērošanu**.

Sniegto ieteikumu un ziņojumā iekļautā atzinuma pamatojumam vajadzētu būt skaidram un saprotamam ne tikai atbildīgajai iestādei, bet arī aizbildnim un citām galvenajām ieinteresētajām personām, piemēram, tiesnešiem.

Pieteikuma iesniedzējs saņems lēmumu rakstveidā. Tajā būs iekļauta informācija par valsts tiesiskajā regulējumā noteikto pārsūdzības kārtību un informācija par turpmāko rīcību.

Attiecīgā dokumentācija jā saglabā pieteikuma iesniedzēja lietā un jā iesniedz arī vērtētāju komisijas vadītājam (ja tāds ir iecelts), lai saskaņotu lēmuma paziņošanu pieteikuma iesniedzējam / aizbildnim un citām attiecīgajām iestādēm. Aizbildnim vajadzētu būt piekļuvei lietas materiāliem.

2. pielikums. Psihosociālais novērtējums

PPR 25. panta 1. punktā ir atsauce uz psihosociālo novērtēšanu. Veicot šādu novērtējumu, var tikt uzdoti jautājumi, kas līdzinās iepriekš [1. pielikumā](#) “Vecuma noteikšanas intervija” norādītajiem. Taču psihosociālais novērtējums ir dziļāks, un tā mērķis ir izprast papildu riska un aizsardzības faktorus, kas ir saistīti ar novērtējamā pieteikuma iesniedzēja attīstību.

Noteiktus demogrāfiskos datus, ja tādi ir pieejami, var apstiprināt, uzdodot dažus precizējošus jautājumus. Katrā ziņā personai, kas veic psihosociālo novērtējumu, nebūtu jāuzdod jautājumi, uz kuriem atbildes jau ir pieejamas. Sarunas sākumā ieteicams kopā ar pieteikuma iesniedzēju pārliecināties par pieejamo demogrāfisko datu pareizību un izmantot šo kopīgi veicamo uzdevumu arī kā iespēju nodibināt ciešāku kontaktu ar pieteikuma iesniedzēju, piemēram: “Es redzu, ka tu esi no X un ieradies pirms dažām nedēļām. Vai tas ir pareizi?”, “Vai tu jau paspēji nedaudz aprast ar jaunajiem apstākļiem?”

Šis ir paraugs, kurā atradīsiet norādes par to, ko būtu svarīgi noskaidrot.

Novērtēšanas datums	
Sākuma laiks / Beigu laiks	
Novērtējuma numurs	
Vērtētāja(-u) vārds un uzvārds	
Tulka vārds un uzvārds / kontaktinformācija /kods (attiecīgā gadījumā)	
(Pagaidu) aizbildņa vai atbildīgā pieaugušā vārds un uzvārds / kontaktinformācija	
Citu klātesošo personu (piemēram, kultūrmediators, radnieki) vārds un uzvārds / kontaktinformācija	

Noskaidrojamie jautājumi	
Personas vārds un uzvārds. Pajautājiet, vai personai ir arī iesauka.	
Pašreizējā dzīvesvieta	
Identifikācijas numurs	
Dzimums	siev./vīr./cits
Apgalvotais dzimšanas datums / vecums	

Reliģija/ticība	
Dzimtā valoda	
Citas valodas, kurās persona runā	
Spēja lasīt/rakstīt kādā no valodām	Jā/nē Ja jā, norādīt:
Valstspiederība/etniskā vai cilts piederība	
Dzimšanas vieta (pilsēta/ ciemats/reģions)	
Bezvalstniecība	Jā/nē
Formālā izglītība – pabeigtie gadi	
Visi pieejamie dokumenti (oriģināli un/vai kopijas), ko var atgūt un kas noderēs vecuma noteikšanai.	<ul style="list-style-type: none">• • Dzimšanas apliecība• • Pase• • Personas apliecība• • Skolas liecības vai līdzīgi dokumenti• • Kristāmzīme / citi reliģiski dokumenti, kuros norādīts vārds, uzvārds un vecums• • Ar veselību saistīti dokumenti (medicīniskās izziņas, vakcinācijas kartes u. tml.)• • Citi (norādīt)
Visi dokumenti, kas nav pieejami vecuma noteikšanas brīdī, bet ko var sagatavot un iesniegt vēlāk ⁽¹²⁴⁾.	<ul style="list-style-type: none">• • Tas pats, kas iepriekšējā rindā.

- Ģimenes sastāvs un ar sociālo vēsturi saistītu jautājumu piemēri

Vecāku vārds un uzvārds.	
(Aptuvenais) abu vecāku vecums.	

⁽¹²⁴⁾ Pieteikuma iesniedzēju informācijas sniegšanas posmā jāinformē par to, ka viņam būtu jāiesniedz visi dokumenti, kas varētu noderēt kā apstiprinājums viņa apgalvojumiem, arī apgalvojumam par vecumu.

Bioloģisko vecāku ģimenes stāvoklis.	<ul style="list-style-type: none"> • Neprecējušies • Precējušies • Šķīrušies • Šķirti dzīvojoši laulātie • Atkārtoti precējušies • Atraitnis(-e) • Miris
Vecāki, brāļi, māsas un viņu atrašanās vieta.	<p>Izveidojiet hronoloģisko skalu ar pieteikuma iesniedzēja norādīto brāļu un māsu skaitu un noskaidrojiet, kurā vietā atrodas pieteikuma iesniedzējs (piemēram, pirmais/ pēdējais/vidējais bērns).</p> <p>Uzzīmējiet simbolisku ģimenes koku, norādot pieteikuma iesniedzēja minēto nozīmīgo personu (piemēram, vecāku, brāļu un māsu, vecmāmiņas, tantes, tēvoča) vecumu, kas palīdzēs izveidot hronoloģisko skalu un sniegs priekšstatu par ģimenes sastāvu.</p> <p>Pajautājiet, vai visiem brāļiem un māsām ir viena un tā pati māte un/vai tēvs, vai kāds no vecākiem ir bijis precējies vairāk nekā vienu reizi (piemēram, tēvam ir vairākas sievas) un kur šobrīd atrodas ģimenes locekļi. Šī pieeja var arī palīdzēt noskaidrot, vai pieteikuma iesniedzējs pirms aizbraukšanas no izcelsmes valsts dzīvoja pie kādas no iepriekš minētajām personām.</p>
Pieteikuma iesniedzēja laulība/ attiecības.	<p>Svarīgi ir dokumentēt visas iespējamās atsauces uz bērnu / piespiedu laulībām un potenciāli apgādājamiem bērniem (tajā skaitā meitenēm pusaudžu grūtniecības gadījumā).</p>

Izglītība, darbs un/vai citi pienākumi.

Novērtēšanā pārrunājamās tēmas:

- gads, kurā pieteikuma iesniedzējs sāka formālo izglītību (tajā skaitā mācības reliģiskās skolās);
- apmeklēto skolu nosaukumi un atrašanās vieta;
- skolotāju vārds un uzvārds;
- cik klases pieteikuma iesniedzējs mācījās;
- attālums starp skolu un mājām;
- mīļākie priekšmeti un, ja pieteikuma iesniedzējs priekšlaicīgi pārstāja apmeklēt skolu:
 - paskaidrot konkrētos iemeslus, kāpēc izglītības process tika pārtraukts (piemēram, lai nopelnītu ģimenei papildu ienākumus);
 - pieteikuma iesniedzēja vecums, pārtraucot apmeklēt skolu;
- ja pieteikuma iesniedzējs nodarbojās ar sīktirdzniecību, lauksaimniecības darbiem, mājas darbiem, rūpējās par jaunākiem brāļiem un māsām, veica citus darbus paralēli skolai.

Šī informācija var palīdzēt izveidot hronoloģisko skalu un vienlaikus sniegs ieskatu apstākļos, kas noderēs pieteikuma iesniedzēja attīstības novērtēšanai un, iespējams, izskaidros, kāpēc bērns var šķīst vecāks par savu patieso vecumu, piemēram, sakarā ar lielas atbildības uzņemšanos jau agrā bērnībā.

Praktisks padoms

Iespējamu bērnu laulību / pusaudžu grūtniecības gadījumā ir jāpievēršas to vajadzību risināšanai, kas saistās ar papildu aizsardzības vai veselības aprūpes nodrošināšanu (arī attiecībā uz apgādājamajiem).

Jautājumu piemēri: *“Vai drīkstu jautāt, vai tev jau ir sava ģimene?”*, *“Vai tu jau esi tēvs/māte?”* Ja jā – *“Vai tu zini, kur šobrīd atrodas tavš vīrs/sieva vai dzīvesdraugs? Vai tavš bērns ir pie tevis vai kāds cits palīdz tev rūpēties par bērnu?”*

Ja pieteikuma iesniedzēja ir sieviete, turpiniet ar tālāk minētajiem jautājumiem un taktiski – bez garas iztaujāšanas – noskaidrojiet, vai šajā saistībā ir kādas citas iespējamās steidzamas papildu vajadzības.

“Vai drīkstu jautāt, vai tu agrāk esi bijusi grūtniecības stāvoklī vai pašlaik gaidi bērnu? Ja tā ir, vai esi jau apmeklējusi ārstu, lai pārbaudītu savu veselību / sava bērna veselību?”

Sieviešu/meiteņu iztaujāšana par laulībām un grūtniecību var būt ļoti sensitīva saruna. Iespējams, ka attiecības un/vai grūtniecība sākās bez personas piekrišanas (piemēram, piespiedu laulība /grūtniecība seksuālas izmantošanas vai vardarbības rezultātā). Tāpēc vērtētājam, kurš uzdod šādus jautājumus, ir jāapzinās šīs tēmas sensitivitāte un, pirms sākt iespējamo vajadzību detalizētāku apspriešanu, ir jāpārlicinās, ka ir pieejamas iespējas nosūtīt personu medicīniskās aprūpes un psihosociālā atbalsta saņemšanai.

Ja nosūtāt personu minēto pakalpojumu saņemšanai, paskaidrojiet pieteikuma iesniedzējam un aizbildnim iemeslus, kāpēc šāda nosūtīšana ir lietderīga un nepieciešama. Uzsveriet, ka informācija, ko uzzinājāt, būs konfidenciāla. Ņemiet vērā, ka pirms nosūtīšanas ir jāsaņem piekrišana.

- Jautājumu piemēri, kas ir saistīti ar pieteikuma iesniedzēja **pārvietošanos** un noderēs hronoloģiskās skalas izveidei

Informācija par pārvietošanos un veselību.

Vai vari man paskaidrot, kāpēc nolēmi pamest savu valsti?

Vai atceries, kad (kurā gadā/mēnesī/gadalaikā) tu pameti savu dzimto valsti?

Uz kuru valsti tu devies vispirms?

Vai atceries valstis un/vai reģionus, kurus tu šķērsoji, līdz ieradies šeit (attiecīgā gadījumā)?

Ar kādu transportlīdzekli tu pārvietojies visbiežāk? Ar autobusu, ar automašīnu, kājām, ar laivu, ar lidmašīnu, ar vairāku veidu transportlīdzekļiem?

Vai kādā no šīm valstīm (attiecīgā gadījumā) tu uzturējies ilgāku laiku? Ja jā, vai vari pastāstīt, cik ilgi uzturējies katrā valstī un ko tur darīji?99

Vai ceļoji viens pats, kopā ar ģimeni vai grupā?

Kā tu nodrošināji sev iztiku ceļošanas laikā? Vai tu strādāji? Cik ilgi?

Vai kāds palīdzēja tev samaksāt par ceļojumu? Kā tu norēķinājies par transportu?

Vai tad, kad pameti savu valsti, un valstīs, kuras tu pēc tam šķērsoji, notika kas īpašs, piemēram, ražas novākšana, svētki, ramadāns, konkrētam gadalaikam raksturīgi laikapstākļi, vēlēšanas vai dabas katastrofa?

Praktisks padoms

Ja psihosociālās novērtēšanas laikā pamanāt pazīmes, kas var liecināt par ekspluatāciju un cilvēku tirdzniecību, varat uzdot tālāk minētos jautājumus, lai uzzinātu vairāk par to, kā iespējama bērna organizēja savu pārvietošanos un kāda ir viņa pašreizējā situācija.

Jautājumu piemēri: *“Vai drīkstu jautāt, kā tu organizēji savu ceļojumu?”*, *“Vai tev bija jāaizņemas nauda no kāda vai tu esi kādam parādā naudu par savu ceļojumu?”*, *“Kad ieradies šeit, vai domāji, ka kāds tevi sagaidīs un palīdzēs te iekārtoties?”*, *“Vai kāds tev apsolīja darbu vai deva tālruni vai tālruņa numuru, uz kuru zvanīt, kad ieradīsies?”*, *“Kura valsts bija tavš galamērķis, kad ieradies šeit?”*, *“Vai tu pazīsti kādu, kurš šeit dzīvo?”* *“Pie kā tu plānoji apmesties?”*, *“Vai nodevi kādam glabāšanā savus dokumentus, piemēram, personas apliecību, pasi vai citus dokumentus, vai kāds tev ir atņēmis šos dokumentus?”*, *“Vai pēc ierašanās šeit kāds ir tev prasījis strādāt vai veikt citas darbības, tajā skaitā tādas darbības/darbu, ko tu labprātāk nedarītu?”*

Ja ir **redzami** tetovējumi (nejaukt tos ar cilšu tetovējumiem), pieteikuma iesniedzējam uzdod dažus jautājumus par tiem. **Nemudiniet pieteikuma iesniedzēju novilkt apģērbu, lai parādītu jums tetovējumus.** Parasti tetovējumi var sniegt kādu nojausmu vai norādi par to, ka personai ir īpašnieks (verdžība/cilvēku tirdzniecība) vai par personas dalību konkrētā bandā / bruņotā grupējumā.

Konstatējot šādas pazīmes, jums būs jānosūta pieteikuma iesniedzējs atbildīgajām iestādēm, lai noskaidrotu, vai persona tiešām ir cilvēku tirdzniecības upuris, nodrošinātu aizsardzību un mazinātu/likvidētu iespējamu turpmākas ekspluatācijas risku. Šāda nosūtīšana būtu jāapspriež ar aizbildni. Pirmām kārtām jāņem vērā bērna intereses un nepieciešamība aizsargāt bērnu.

Jautājumu piemēri: *“Es pamanīju, ka tev uz rokas ir tetovējums; vai tam ir kāda īpaša nozīme?”*, *“Cik sen tev jau ir šis tetovējums?”*, *“Kur tu tetovējies/kas to uztetovēja?”*, *“Vai zīmējumu tu izvēlējāties pats vai kāds tev to ieteica/palīdzēja izvēlēties?”*

- **Papildu aspekti**, kas jāņem vērā psihosociālā novērtējuma laikā (novērojumi par **fizisko izskatu / attīstību / valodu** u. tml.)

Tikai novērojumi

- **Fiziskais izskats / miesasbūve.** Izskats var būt slikts (piemēram, bāls, kalsns, aptaukojies) vai labs (piemēram, spēcīgs, fiziski attīstīts, vidējas miesasbūves).
- **Personīgā higiēna.** Apģērbs/mati/zobi – kopti vai nekopti (ņemot vērā pieteikuma iesniedzēja dzīves apstākļus).
- **Mati/āda.** Mati, kas atkāpjas no pieres, mati ausīs/degunā, sejas apmatojums, krunciņas ap acīm/muti / uz pieres/kakla, pinnes utt.
- **Citi.** Krunkainas rokas, redzams ādamābols (zēniem pubertātes vecumā), redzami tetovējumi, rētas/brūces, pīrsingi utt.
- **Balss un izmantotais vārdu krājums.** Bērnišķīga balss, balss tonis, atbild īsi / vienkāršiem vārdiem, plašs vārdu krājums, vispārīgas zināšanas, runā nesakarīgi u. tt.
- **Ķermeņa valoda.** Kautrīgs, nervozs, aizkaitināts salīdzinājumā ar nosacīti bezrūpīgu, sēž taisni, pienācīgs acu kontakts (ņemot vērā kultūru); vai pieteikuma iesniedzējs izaicinoši blenž / naidīgi lūr utt.
- **Uzvedība.** Introverts/ekstraverts, naidīgs, izvairīgs, atsaucīgs, kautrīgs utt.

Piezīme. Iepriekš minētie ir **tikai novērojumi**. Novērtētājiem jāatzīmē viss, kas varētu būt svarīgs pieteikuma iesniedzēja vecuma noteikšanai, kā arī visas bažas sakarā ar citām neaizsargātības pazīmēm, kas varētu būt savstarpēji saistītas. Visi šie elementi ir jādokumentē, un attiecīgos gadījumos (piemēram, cilvēku tirdzniecības vai pusaudžu grūtniecības gadījumā u. tml.) pieteikuma iesniedzēju var būt jānosūta pie speciālista.

Svarīgi atcerēties

Nosakot vecumu, nedrīkst balstīties tikai uz pieteikuma iesniedzēja fizisko izskatu vai uzvedību.

- Atkarībā no izcelsmes reģiona cilvēka garums un fiziskais izskats var būtiski atšķirties (piemēram, dažu Āfrikas cilšu pārstāvji ir augumā garāki un slaidāki salīdzinājumā ar vidējiem rādītājiem).
- Pieteikuma iesniedzēja izskatu un uzvedību var ietekmēt dzīves pieredze. Bērni, kuriem bija jā rūpējas par sevi kopš agras bērnības, kuri piedzīvojuši smagus, tajā skaitā traumatiskus, notikumus un/vai strādājuši smagu fizisku darbu, var izskatīties vecāki, nekā viņi patiesībā ir (arī spriežot pēc fiziskā izskata, runasveida un vārdu izvēles). Taču var būt arī otrādi, un citi šādās situācijās var regresēt savā uzvedībā, runā un rīcībā.

Novērošanas rezultātā pamanītās pazīmes būtu jāapkopo, jāsalīdzina savā starpā un jānosaka to kopsakarība. Pamatotas šaubas nevar radīt tikai viena atsevišķa pazīme.

Psihosociālā novērtējuma pabeigšana

- Pirms novērtējuma oficiālās pabeigšanas sniedziet pieteikuma iesniedzējam vēl vienu iespēju uzdot jautājumus / paskaidrot visu iepriekš pateikto. Šajā brīdī var apspriest iespēju nosūtīt pieteikuma iesniedzēju citu pakalpojumu saņemšanai, ja ir konstatētas savstarpēji saistītas neaizsargātības pazīmes vai īpašas vajadzības. Lūdziet pieteikuma iesniedzēju sniegt piekrišanu šādai nosūtīšanai.
- Informējiet pieteikuma iesniedzēju par turpmākajiem posmiem, kā norādīts zemāk esošajā piemērā.
 - *Tu šodien teici, ka tev ir X gadi.*
 - *Tagad mēs analizēsim visu informāciju, ko tu mums esi sniedzis. Tu saņemsi rakstisku paziņojumu par lēmumu par savu vecumu [X dienu/nedēļu laikā, atkarībā no konkrētajā valstī noteiktā termiņa]. Tīkmēr tu uzturēsies [norādiet izmitināšanas vai aprūpes vietu, piemēram, bērniem/patvēruma meklētājiem paredzētu uzņemšanas objektu], kur tev turpinās sniegt atbalstu un palīdzību līdz lēmuma pieņemšanai.*

Analīze un atzinuma formulēšana

- Vērtētājs(-i) izdara secinājumus un sagatavo atzinumu – vai nu nekavējoties, vai noteiktā termiņā (atkarībā no apstākļiem). Attiecīgā gadījumā atzinums ir jāparaksta visiem vērtētājiem, un katrs vērtētājs tajā norāda savu secinājumu par pieteikuma iesniedzēja vecumu / dzimšanas datumu.
- Ja konstatējumi ir skaidri, vērtētāji ir vienisprātis un **visas šaubas ir kļiedētas**, vecuma noteikšanas procesu beidz un izdod lēmumu.
- Ja **šaubas saglabājas, sagatavo nosūtījumu par nākamās nemedicīniskās metodes piemērošanu.**

Attiecīgā dokumentācija jā saglabā pieteikuma iesniedzēja lietā un jāiesniedz vērtētāju komisijas vadītājam (ja tāds ir iecelts), lai saskaņotu lēmuma paziņošanu pieteikuma iesniedzējam / aizbildnim un citām attiecīgajām iestādēm.

3. pielikums. KontROLSARAKSTI – PIEMĒROJAMIE STANDARTI, INFORMĀCIJAS SNIEGŠANA, APRŪPE UN DROŠĪBA

Piemērojamie standarti

Tālāk minētais ir noteikts gan starptautiskajā, gan Eiropas tiesiskajā regulējumā.

- Ja personu apliecinoši dokumenti ir nozaudēti, tie ir jāatjauno.
- Pieteikuma iesniedzēja intereses ņem vērā no brīža, kad rodas aizdomas, ka pieteikuma iesniedzējs ir jaunāks par 18 gadiem (nepilngadīgs), visā vecuma noteikšanas procesā un līdz brīdim, kad ir iegūti pārliecinoši rezultāti, kas pierāda pretējo.
- Attiecīgā gadījumā piemēro principu “šaubas par labu indivīdam”.
- Pieteikuma iesniedzējam nekavējoties piešķir pagaidu aizbildni (skrīninga procesam) un/vai kvalificētu neatkarīgu aizbildni, kas rīkojas pieteikuma iesniedzēja interesēs, aizsargā pieteikuma iesniedzēja vispārējo labklājību un īsteno tā tiesībspēju un rīcībspēju visa patvēruma un uzņemšanas procesa ilgumā.
- Pieteikuma iesniedzējs ir saņēmis informāciju bērnam piemērotā veidā, sapratis sniegto informāciju un to apstiprinājis. Pieteikuma iesniedzējam ir bijusi iespēja lūgt skaidrojumu un uzdot jautājumus.
- Ir iecelts juridiskais konsultants.
- Pieteikuma iesniedzējs ir saņēmis savam vecumam atbilstošu informāciju par patvēruma procedūru valodā, ko viņš saprot, tajā skaitā attiecīgā gadījumā par vecuma noteikšanas procesu.
- Patvēruma procedūrā un visos citos procesos, arī vecuma noteikšanas procesā, ir jāievēro tādi pamatprincipi kā objektivitāte, cieņpilna attieksme un nediskriminēšana.
- Lai nodrošinātu piekļuvi efektīvai tiesību aizsardzībai, attiecīgā gadījumā tiek sniegta bezmaksas juridiskā palīdzība un juridiskā pārstāvība.
- Vecuma noteikšanu ir veikuši vecuma noteikšanas jautājumos kvalificēti speciālisti, kuri pārzina kultūras un etniskās īpatnības.
- Nepilngadīgais ir nekavējoties nosūtīts uz nepilngadīgajiem paredzētu specializētu uzņemšanas centru līdz vecuma noteikšanas procedūras pabeigšanai.
- Tika piemērota daudzdisciplīnu un kaskādes pieeja, proti, sākot ar vismazāk invazīvu procesu (daudzdisciplīnu metožu secīga izmantošana), un procesā tika pienācīgi ievērotas dzimuma un kultūras īpatnības.
- Pieteikuma iesniedzējs ir piedalījies procesā, viņa viedoklis ir ticis uzklauts un ņemts vērā atbilstoši personas vecumam un brieduma pakāpei.
- Pieteikuma iesniedzējam sniedz atbalstu aizbildnis, un pieteikuma iesniedzējam tika dota iespēja paust savu piekrišanu par līdzdalību procesā un/vai atteikties no šādas līdzdalības. (sk. [4. pielikums. Piekrišanas veidlapas paraugs dalībai vecuma noteikšanas procesā](#)).

- Ja pieteikuma iesniedzēja apgalvotais vecums ietilpst vecuma vērtētāju noteiktajā diapazonā, to pieņem par pareizu. Pretējā gadījumā par pieteikuma iesniedzēja vecumu atzīst jaunāko no (diapazonā ietilpstošajiem) vecumiem.
- Pieteikuma iesniedzējam, viņa aizbildnim un juridiskajam konsultantam ir informēti par iespējām, termiņiem un kārtību attiecīgā gadījumā apstrīdēt lēmumu par noteikto vecumu.

Informēšana un iepazīšanās

Lai radītu patīkamu atmosfēru un veicinātu uzticēšanos un sadarbību, jāpievērš uzmanība šādām darbībām un aspektiem. Tālāk minētais ir būtisks, piemērojot jebkuru no vecuma noteikšanas metodēm.

- Sagaidīšana.** Sākumā pajautāriet pieteikuma iesniedzējam, kā viņš jūtas, vai viņš nevēlas ūdeni u. tml., lai nodibinātu kontaktu. Stādiet priekšā visus klātesošos, tajā skaitā tulkus un komisijas locekļus, un dodiet pieteikuma iesniedzējam, viņa aizbildnim un juridiskajam konsultantam iespēju iepazīstināt pārējos ar sevi.
- Vecuma noteikšanas procesa mērķis.** Vienkāršiem vārdiem izskaidrojiet vecuma noteikšanas procesa mērķi, uzsverot nepieciešamību pārbaudīt vecumu, ja par to pastāv šaubas (piemēram, ja nav personas apliecības vai citu dokumentu). Informējiet pieteikuma iesniedzēju un aizbildni par aptuveno procesa ilgumu, lai viņi zinātu, cik ilgi vajadzēs gaidīt.
- Vecuma noteikšanas intervijas/novērtēšanas procesa paskaidrošana.** Izstāstiet, kā norisināsies intervija/novērtēšana, jo īpaši, ja tajā piedalīsies vairāki speciālisti (piemēram, komisija), un izskaidrojiet klātesošo personu lomu.
- Neatkarība.** Informējiet, ka persona(-s), kas veic interviju/novērtēšanu, nav atbildīga(-s) par lēmumiem par patvērumu vai juridisko statusu un nav arī saistīta(-s) ar tiesībsardzības iestādēm. Atkarībā no konkrētās valsts personas, kas iesaistītas vecuma noteikšanas procesā, var būt saistītas ar uzņemšanas iestādēm un/vai veselības aprūpes /sociālās palīdzības un bērnu aizsardzības iestādēm. Vērtētāji nekādā gadījumā nedrīkst būt interešu konfliktā.
- Izpratnes apliecināšana.** Lūdziet pieteikuma iesniedzēju saviem vārdiem izskaidrot, kas notiks, un norādiet, ka viņš jebkurā brīdī var uzdot jautājumus vai lūgt pārtraukumu. Atvēliet laiku aizbildnim un juridiskajam konsultantam, lai viņi varētu uzdot jautājumus vai lūgt skaidrojumu.
- Konfidencialitāte.** Informējiet par to, ka personai(-ām), kura(-s) veic vecuma noteikšanas interviju/novērtēšanu, ir pienākums ievērot konfidencialitāti.
- Piekrišanas prasīšana.** Ja tas vēl nav izdarīts, saņemiet pieteikuma iesniedzēja/aizbildņa piekrišanu tagad, kamēr intervija/novērtējums vēl faktiski nav sācies, bet jums jāpārlicinās, ka viņi pirms piekrišanas veidlapas parakstīšanas ir ieguvuši izpratni par procesu. (sk. [4. pielikums. Piekrišanas veidlapas paraugs dalībai vecuma noteikšanas procesā](#)).
- dokumentācija.** Lai nodrošinātu pārredzamību, paskaidrojiet, kādā nolūkā **piraksta piezīmes / protokolē** procesu.

- Lēmums par vecuma novērtējumu.** Informējiet pieteikuma iesniedzēju/aizbildni par to, kad viņi varētu saņemt **vēstuli ar lēmumu**, un iesakiet glabāt paziņojumu/vēstuli ar lēmumu drošā un pieejamā vietā.
- Pārsūdzība.** Informējiet pieteikuma iesniedzēju/aizbildni par iespējām apstrīdēt lēmumu par vecuma noteikšanu, laikposmu, kurā to var izdarīt, un par gadījumiem, kad šāda pārsūdzība ir saistīta ar pārsūdzību par negatīvu lēmumu par patvēruma pieteikumu. Pārliecinieties, ka aizbildnis un pieteikuma iesniedzējs zina, kā saņemt bezmaksas juridisko palīdzību un juridisko pārstāvību efektīvas tiesību aizsardzības nodrošināšanai.
- Noslēgums.** Atvēliet laiku, lai pieteikuma iesniedzējs, aizbildnis, tulks un komisijas locekļi varētu pieklājīgi atvadīties.

Aprūpe un drošība

- Ja jums ir aizdomas, ka pieteikuma iesniedzējs ir bijis/ir cilvēku tirdzniecības upuris, ieteicams konsultēties ar speciālistu.
- Ja pieteikuma iesniedzēja apģērbs/apavi ir saplīsuši, laipni apvaicājieties, vai viņam ir vēl cits apģērbs/apavi. Ja nē, parūpējieties, lai uzņemšanas objektā pieteikuma iesniedzēju nosūtītu pie tās personas, kas var palīdzēt šajā jautājumā.
- Ja pieteikuma iesniedzējs smako, pārbaudiet, vai ziepju un ūdens daudzums vietā, kurā viņš dzīvo, ir pietiekams regulārai higiēnas nodrošināšanai, un informējiet par to attiecīgo kolēģi un aizbildni (piemēram, sociālo darbinieku vai centra koordinatoru). Šis faktors ir īpaši svarīgs meitenēm, kurām varētu būt sākušās menstruācijas.
- Ja pieteikuma iesniedzējs izskats liecina par nepietiekamu uzturu un/vai nepieciešamību pēc medicīniskas palīdzības, iesakām nosūtīt viņu pie ģimenes ārsta.
- Ja ir aizdomas par grūtniecību, kopā ar aizbildni sagatavojiet nosūtījumu ar nosacījumu, ka pieteikuma iesniedzēja ir tam devusi piekrišanu.

Konstatējot vajadzību pēc cita veida aizsardzības saistībā ar pašreizējo dzīvesvietu, apsveriet, vai nevajadzētu pieteikuma iesniedzēju nosūtīt izmitināšanai drošā vietā.

4. pielikums. Piekrišanas veidlapas paraugs daļībai vecuma noteikšanas procesā

Šī piekrišanas veidlapas parauga mērķis ir nodrošināt (iespējamajiem) bērniem un viņu aizbildņiem pilnīgu izpratni par vecuma noteikšanas procesu, pirms viņi sniedz tam piekrišanu. Paraugā ir parādīts, kā informāciju var sniegt skaidrā un bērnam piemērotā veidā, paskaidrojot dažādus procesa posmus, tiesības un garantijas. Šī veidlapa ir tikai paraugs – to var un vajadzētu pielāgot konkrētajai valstij, procedūrām un piemērojamiem tiesību aktiem, kā arī pieteikuma iesniedzēja individuālajai situācijai.

Visa informācija, kas saistīta ar piekrišanu un atteikumu dot piekrišanu, jāsniedz bērniem piemērotā valodā. Piekrišanas veidlapai vajadzētu būt pieejamai vairākās valodās.

Mani sauc: _____

Manis norādītais apgalvotais vecums ir: _____

Mans personas kods ir: _____

Mana izcelsmes vieta ir: _____

Parakstot šo veidlapu, es piekrītu piedalīties vecuma noteikšanas procesā. Es saprotu tālāk minēto un piekrītu tam.

- Man ir jāpiedalās vecuma noteikšanas procesā, jo iestādēm nav pārliecinātas, ka mans apgalvotais vecums ir patiess.
- Esmu informēts par iemesliem, kuru dēļ iestādes apšaubā manu vecumu.
- Man būs jātiekas ar vecuma noteikšanas speciālistu(-iem), lai viņi varētu novērtēt manu vecumu.
- Mani pavadā aizbildnis, juridiskais konsultants un kultūrmediators.
- Mana vecuma novērtēšanai vecuma noteikšanas komisija varētu izmantot šādas metodes:
 - Uzdod man jautājumus valodā, ko es saprotu, par manu dzīvi, ģimeni, skolu, par to, kas man patīk, un par to, ko esmu darījis.
 - Apskatīt manus dokumentus (piemēram, pasi vai skolas atestātus), kuru fotoattēlus es varētu parādīt, lai noskaidrotu, kas tajos ir norādīts par manu vecumu.
 - Ja informācija, ko es sniežu sākumā, nebūs pietiekama, pēc pirmās vecuma noteikšanas intervijas viņi var lūgt mani tikties ar citiem speciālistiem. Tas varētu būt psihologs vai bērnu ārsts, kuri izpētīs to, kā esmu audzis, lai varētu novērtēt manu vecumu.
- Mani informēja par to, ka medicīniskās pārbaudes, kurās izmanto rentgena starus, veiks pēdējās un tikai tad, ja bez tām nevarēs iztikt. Rentgens ir manu kaulu (zobu, roku, atslēgas kaulu) attēls un nenodarīs man sāpes. Ja viņi vēlas veikt man rentģenu, viņiem viss ir man jāpaskaidro un jāatbild uz visiem jautājumiem, kas man varētu rasties. Vairākus rentģenu uzņēmumus nevajadzētu veikt, jo tas var ietekmēt manu veselību ilgtermiņā.
- Neatkarīgi no izmantotās metodes man ir tiesības pārtraukt procesu jebkurā brīdī.

- Pēc dažām nedēļām es saņemšu vēstuli ar komisijas lēmumu par manu vecumu.
- Ja es nepiekrītu viņu lēmumam, varu to pārsūdzēt. Viņi man paskaidros, kā tas jādara šajā valstī.
- Komisija iestādēm, kas izskata manu patvēruma pieteikumu, sniegs tikai pamatinformāciju, piemēram, vecuma noteikšanas procesa rezultātu.
- Mana personīgā informācija paliks privāta un tiks glabāta konfidenciali.
 - Vienīgais pieļaujama izņēmums ir komisijas secinājums, ka es varētu kaitēt sev vai citiem. Tādā gadījumā viņi var izpaust manu informāciju, lai aizsargātu citus cilvēkus un mani pašu.
- Daļu informācijas par mani (bet ne manu vārdu) var izmantot pētniecības vai statistikas nolūkiem.

Šodienas datums: _____

Personas, kas sniedza iepriekš minētos paskaidrojumus (ja tā nav aizbildnis), paraksts:

Mana aizbildņa/pārstāvja/vecāka paraksts (attiecīgā gadījumā): _____

Kultūrmediatora paraksts (attiecīgā gadījumā): _____

Mana juridiskā konsultanta paraksts (attiecīgā gadījumā): _____

Mans paraksts: _____

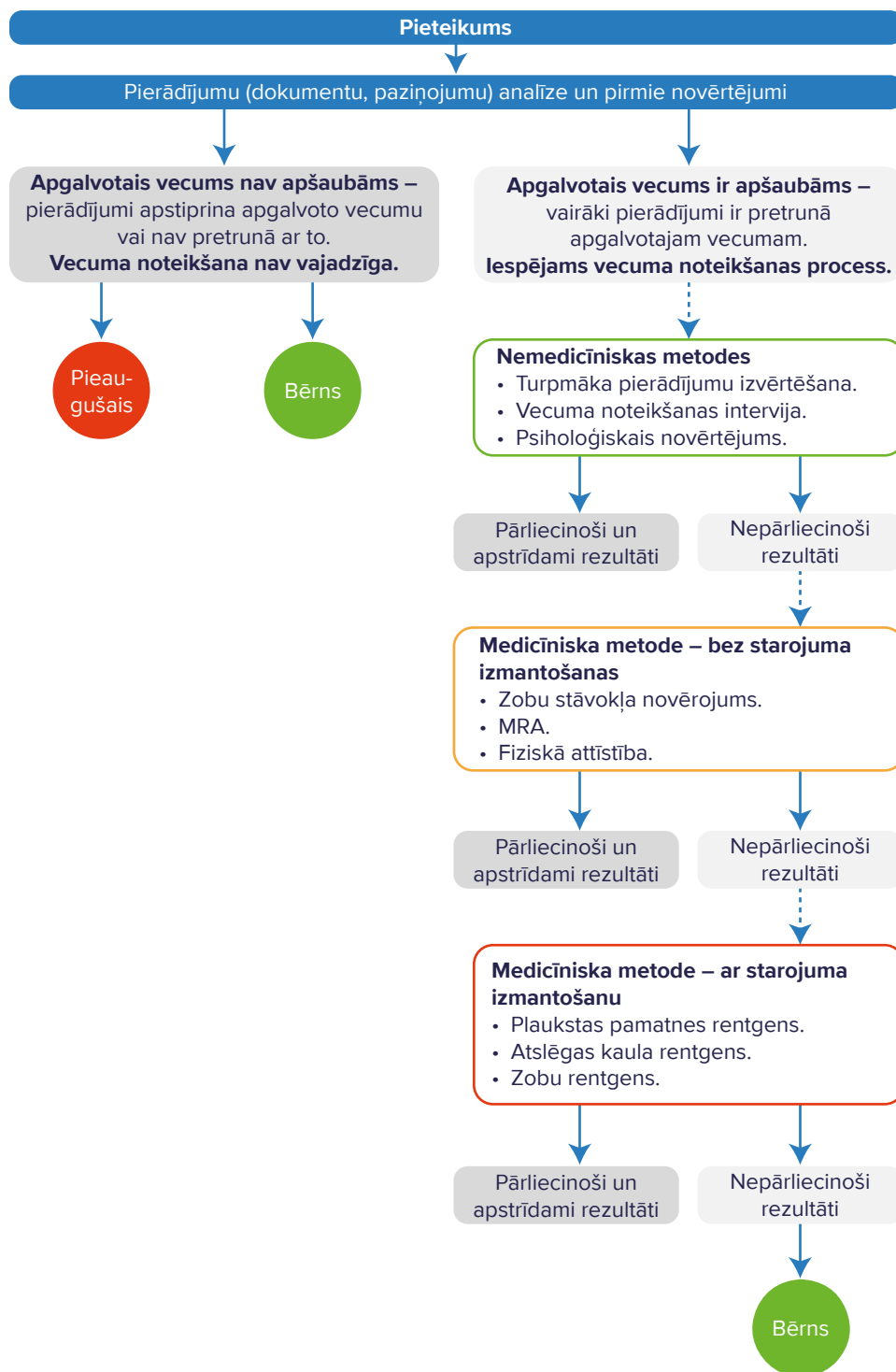
5. pielikums. Pārskats par vecuma noteikšanas metodēm no [rokasgrāmatas 2018. gada izdevuma](#)

Pašreiz izmantotās metodes iedala medicīniskās un nemedicīniskās atkarībā no tā, vai metodes īstenošanā ir jāpiedalās ārstam. Medicīnisko metožu klasifikācijā nošķir metodes, kas ir bez starojuma, un metodes, kas ietver starojuma izmantošanu.

Šī klasifikācija un metožu secīga izmantošana, lai novērstu nevajadzīgas pārbaudes, ir parādīta nākamajā diagrammā. Procesuālās garantijas un tiesības nav minētas, jo tās ir analizētas gan iepriekšējā nodaļā, gan vecuma noteikšanas procesa diagrammā.

3. attēls. Metožu plūsmas diagramma

Norādījumi par metožu secīgu īstenošanu

Tiklīdz pieteikuma iesniedzēji ir izteikuši vēlmi pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, viņiem ir tiesības uz noteiktām tiesībām (palikt teritorijā, atrasties pamata materiālajos uzņēmšanas apstākļos un tiesības uz to, ka viņa vai viņas īpašās vajadzības nosaka vai novērtē). Vairumā gadījumu bērnu gadījumā īpašu procesuālo vajadzību noteikšana un īpašu uzņēmšanas apstākļu nodrošināšana ir prioritāte bērniem raksturīgās neaizsargātības dēļ. Saskaņā ar Direktīvas

2013/32/ES 25. panta 5. punktu visi iegūtie pierādījumi var palīdzēt konstatēt bērna vecumu un/vai likvidēt vai mazināt nepieciešamību veikt papildu vecuma noteikšanu, tāpēc vispirms vajadzētu izskatīt pierādījumus un tikai pēc tam lemt par vecuma noteikšanas procesa nepieciešamību.

Pieejamo pierādījumu analīze un pirmie novērtējumi

Kā noteikts Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām ⁽¹²⁵⁾ 24. pantā un *CRC* 7. pantā: “Bērnu reģistrē tūlīt pēc dzimšanas, un viņam kopš piedzimšanas brīža ir tiesības uz pilsonības iegūšanu.”

Dzimšanas apliecība ir dokuments, kas apliecina personas dzimšanu, datumu, vietu, dzimumu un vecākus. Civilās reģistrācijas galvenais mērķis ir izveidot juridisku dokumentu, ko var izmantot, lai noteiktu un aizsargātu indivīda tiesības.

Kā minēts iepriekš, dažas valstis sistemātiski neregistrē savu pilsoņu vai iedzīvotāju dzīves notikumus (dzimšanas, laulības un nāves gadījumus), un dažas no tām to dara ļoti reti vai vēlu. Tādējādi šāda reģistrācija var neatbilst ES+ valstu iestāžu publisko reģistru standartiem (kuri novērš viena un tā paša notikuma dubultu reģistrāciju, nepilnības vai neatbilstības reģistros u. tml.). Turklāt sakarā ar notikumiem pieteikuma iesniedzēju izcelsmes valstī vai apstākļiem, kādos tie pameta valsti (bruņoti konflikti vai valsts iestāžu veikta vajāšana un/vai diskriminācija u. tml.) šie juridiskie dokumenti var nebūt pieejami personām, kurām nepieciešama starptautiska aizsardzība, tāpēc viņi nevarēs iesniegt derīgus pierādījumus vai uzticamus apliecinājumus par savu identitāti.

Ņemot vērā iepriekš minētos apstākļus un pieteikuma iesniedzēja centienus iesniegt visu informāciju, kas ir viņa vai viņas rīcībā, iestādēm kā apstiprinoši pierādījumi tostarp jāpieņem šādi dokumenti:

- pasēs,
- ID dokumenti,
- uzturēšanās atļaujas,
- ceļošanas dokumenti, piemēram, *UNHCR* izsniegti dokumenti,
- citu valstu izsniegtas izziņas (religisku vai civilu iestāžu apliecinājumi) par pieteikuma iesniedzēja vai tā ģimenes locekļa civilstāvokli (laulības apliecība, dzimšanas apliecība, t. s. ģimenes grāmatiņa), kurās ir kāda norāde par pieteikuma iesniedzēja vecumu.

Papildus minētajiem dokumentiem noderīgu informāciju par pieteikuma iesniedzēja vecumu var sniegt arī tādi informācijas avoti kā kopējās datu bāzes (piemēram, Šengenas informācijas sistēma ⁽¹²⁶⁾, *Eurodac* vai Interpola uzturētā Zagto un pazaudēto ceļošanas dokumentu datubāze ⁽¹²⁷⁾).

⁽¹²⁵⁾ ANO Ģenerālā Asambleja, Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, ANO, Līgumu sērija, 999. sēj., 171. lpp., 1966. gada 16. decembris, <https://www.refworld.org/legal/agreements/unga/1966/en/17703>.

⁽¹²⁶⁾ *SIS* – lielapjoma informācijas sistēma, kas atbalsta ārējo robežu kontroli un tiesībaizsardzības sadarbību Šengenas zonā.

⁽¹²⁷⁾ *SLTD* – datubāze, kurā reģistrē datus par nozagtiem, pazaudētiem vai anulētiem ceļošanas dokumentiem, piemēram, pasēm, personas apliecībām, ANO ceļošanas atļaujām vai vīzu zīmogiem.

Līdzīgi var izmantot pieteikuma iesniedzēja ģimenes locekļu vai radnieku lietās pieejamos paziņojumus vai dokumentus, lai noskaidrotu un/vai apstiprinātu apgalvoto vecumu, neveicot papildu pasākumus vecuma noteikšanai. Lai novērstu bērna vai ģimenes apdraudējumu, šāda veida datu vākšanā jāievēro īpaša piesardzība. Jo īpaši svarīgi tas ir starptautiskas aizsardzības kontekstā.

Ja to veic personāls, kam ir pieredze darbā ar bērniem, sākotnējās analīzes apstiprināšanai var izmantot dažus pirmos novērtējumus, kuru pamatā ir fiziskais izskats. Kopā ar citu pieejamo informāciju tos var izmantot, lai pārliecinātos, vai tie apstiprina sākotnējā skrīninga rezultātus.

Tomēr, tā kā novērtējums balstās vienīgi uz fiziskajām īpašībām un tādējādi var viegli novest pie patvaļīgiem, subjektīviem un neprecīziem rezultātiem, šādi apsvērumi jāizvērtē ar ārkārtīgu piesardzību. Šā iemesla dēļ fiziska izskata novērošanu pašu par sevi nevar uzskatīt par vecuma noteikšanas metodi, kā arī to nevar izmantot izolēti, jo ar to nevar nodrošināt konkrēta hronoloģiskā vecuma noteikšanu.

Fiziskais izskats var palīdzēt, lai nodalītu vai atšķirtu acīmredzamos gadījumus (personas ar neapšaubāmām pieaugušo vai bērnu īpašībām), bet to nevajadzētu izmantot, lai noteiktu vecumu vēlos pusaudža gados vai agrīnos pieaugušā gados. Šādos gadījumos līdz brīdim, kamēr nav iegūti pārliecinoši rezultāti, piemēro principu “šaubas par labu indivīdam” (apstiprinot apgalvoto vecumu vai nosūtot personu uz pienācīgu vecuma noteikšanas procesu).

Starptautiskā Migrācijas organizācija un citi eksperti brīdina, ka bērnu dzīves pieredze var ietekmēt viņu attīstību. Tas nozīmētu, ka dažos aspektos bērnu attīstība var būt aizkavējusies, bet citos aspektos – norisinājusies straujāk. Pētījumi šajā jomā liecina, ka pēctraumatiskā stresa traucējumi vecumā no 5 līdz 10 gadiem var izraisīt priekšlaicīgu bioloģisko novecošanu ⁽¹²⁸⁾.

Tā kā pašreizējo metožu ierobežojumu dēļ vecums var būt noteikts vai novērtēts nepareizi, ir jāievieš pārskatīšanas mehānisms vecuma labošanai, ja tas ir ievadīts sistēmā nepareizi. Tiklīdz noteiktais vecums ir atzīts par nepareizu, nekavējoties jāveic atbilstošas darbības (izmitināšanas vietas maiņa, aizbildņa iecelšana, ja konstatēts, ka pieteikuma iesniedzējs ir bērns, u. tml.).

⁽¹²⁸⁾ Ladwig, K.-H., Brockhaus, A.C., Baumert, J. u. c., *Post-traumatic stress disorder and not depression is associated with shorter leukocyte telomere length: findings from 3 000 participants in the population-based KORA F4 study*, Ouellette, M.M. (red.), PLOS ONE, 2013, 8(7), e64762. doi:10.1371/journal.pone.0064762.

Vācija. Piemērojamie standarti:

1. intervija (divi kvalificēti un pieredzējuši darbinieki), kopējais iespaids par attīstību, tajā skaitā kvalificēta vizuālā pārbaude;
2. ja rodas šaubas, medicīniskā izmeklēšana, izmantojot metodi, kas vismazāk ietekmē bērna veselību.

Norvēģija. Visos gadījumos, kad nepavadīts bērns nav iesniedzis derīgu personu apliecinošu dokumentu ar augstu atpazīstamību, ir jāveic pieteikuma iesniedzēja identitātes turpmāka izpēte, tajā skaitā vecuma noteikšana. Vecuma noteikšanas pamatā ir informācija, kas iegūta par pieteikuma iesniedzēja vecumu patvēruma procesā, t. i.:

- paša pieteikuma iesniedzēja informācija par viņa vai viņas vecumu;
- ID dokumenti;
- ID informācija no citām dalībvalstīm (ja pieteikuma iesniedzējs ir identificēts citās valstīs);
- pieteikuma iesniedzēja ID pārbaude viņa vai viņas izcelsmes valstī;
- citu dalībnieku, piemēram, likumīgā aizbildņa, jurista, sociālā dienesta vai veselības aprūpes darbinieku, paziņojums vai komentārs par pieteikuma iesniedzēja vecumu;
- imigrācijas policijas (kas veic pieteikuma iesniedzēju reģistrāciju) un lietas darbinieks, kurš veic interviju saistībā ar patvēruma pieprasīšanu, paziņojums vai komentārs par pieteikuma iesniedzēja vecumu;
- vecuma medicīniskā pārbaude;
- vecuma medicīniskā noteikšana.

Gadījumos, kad veic vecuma medicīnisko pārbaudi, medicīniski noteikto vecumu novērtē saistībā ar citu lietā esošu informāciju. Politikas norādījumos ir sniegtas vadlīnijas par to, kā vērtēt dažādus iepriekš aplūkotos elementus.

Apgalvotais vecums ir apšaubāms – iespējama nepieciešamība noteikt vecumu

Ja ir pamatotas šaubas par pieteikuma iesniedzēja apgalvoto vecumu (apgalvoto vecumu apšaubā, pieejamie pierādījumi to neatbalsta vai ir tam pretrunā), var rasties nepieciešamība pēc vecuma noteikšanas. Šādos gadījumos iestādēm ir jāizvēlas metode vai metodes, kas jāizmanto šim nolūkam.

Nākamajā sadaļā ir sniegts vispārējs pārskats par pašlaik izmantotajām metodēm kopā ar attiecīgā procesa īsu aprakstu. Metodes iedala “medicīniskās” un “nemedicīniskās” atkarībā no tā, vai to īstenošanā piedalās ārsts. Medicīniskās metodes klasificē arī atkarībā no tā, vai tajās izmanto vai neizmanto starojumu.

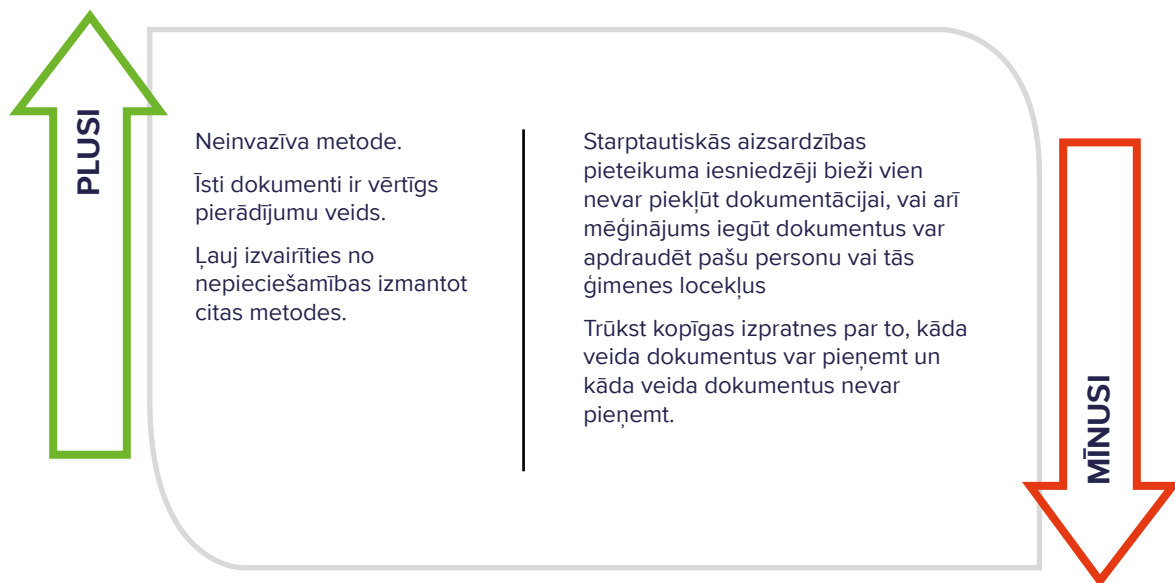
ANO Bērna tiesību komitejas Vispārīgajā komentārā Nr. 6 teikts, ka, lai atzītu bērnu par nepavadītu vai nošķirtu no ģimenes, cita starpā ir jānosaka viņa vecums, ņemot vērā ne tikai fizisko izskatu, bet arī psiholoģisko briedumu.

(a) Nemedicīniskas metodes

Turpmāka pierādījumu novērtēšana

Ja sākotnēji savāktie dokumenti vai pieejamā informācija neietver atsauci uz vecumu, patvēruma vai migrācijas amatpersonām var būt papildus jānovērtē citi dokumenti. Daži dokumenti, pat ja tajos nav norādīts vecums, var sniegt informāciju par pieteikuma iesniedzēja aptuveno vecumu, piemēram, skolas dokumenti, ģimenes vakcinācijas kartes vai citi medicīniskie dokumenti. Piemēram, varētu būt zināms fakts, ka dažas vakcinācijas saņem zīdainis noteiktā vecumā vai vecuma robežā un karte bija izsniegta noteiktā laikā, tāpēc īpašnieka vecumu var aptuveni novērtēt.

Vecuma noteikšanas intervija

Šī metode ietver tās personas, kuras vecumu apstrīd, sniegtās informācijas apkopošanu un analīzi.

Galvenās atšķirības starp psihosociālās novērtēšanas metodēm ir vērtētāja pieredze un lietpratība, kā arī pētāmās jomas. Tā kā psiholoģisko novērtējumu veiktu bērnu psiholoģijas vai bērnu attīstības eksperti, vecuma noteikšanas interviju lielākoties veiks amatpersonas, kas strādā patvēruma vai migrācijas iestādēs un kam ir pieredze bērnu intervēšanā patvēruma procedūrā.

Vecuma noteikšanas intervijas laikā intervētājs mēģina rekonstruēt dzīves notikumu hronoloģisku secību, kas ļauj izsecināt vai aprēķināt personas vecumu. Vietējais notikumu kalendārs ⁽¹²⁹⁾ (īpašs kalendārs, kas parāda konkrētai ģeogrāfiskai teritorijai nozīmīgu notikumu datumus) apvienojumā ar “pirms un pēc jautājumiem” ⁽¹³⁰⁾ (kuru mērķis ir noteikt divus zināmus notikumus, no kuriem viens ir noticis pirms, bet otrs pēc bērna dzimšanas datuma – šie jautājumi ir pazīstami arī kā “sandviča jautājumi” (*sandwich questions*)) var būt noderīgi līdzekļi, kas palīdzēs amatpersonām, pieteikuma iesniedzējam vai ģimenes locekļiem aptuveni noskaidrot bērna dzimšanas datumu.

⁽¹²⁹⁾ Plašāku informāciju var atrast ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas pamatnostādnēs par mazu bērnu dzimšanas mēneša un gada novērtēšanu (2008).

⁽¹³⁰⁾ Plašāku informāciju var atrast ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas pamatnostādnēs par mazu bērnu dzimšanas mēneša un gada novērtēšanu (2008).

- Lai uzzinātu viedokli bērniem piemērotā veidā un iedrošinātu bērnu sniegt informāciju, amatpersonām, kuras tieši nodarbojas ar bērnu, vajadzētu būt apmācītām **bērniem piemērotu intervēšanas metožu** ⁽¹³¹⁾ lietošanā. Ja iespējams, arī tulkam būtu jāzina, kā intervēt bērnus.
- Lai garantētu personas līdzdalību, sekmētu vēlmi sadarboties un veidotu uzticību starp iesaistītajiem dalībniekiem, ir būtiski sniegt pieteikuma iesniedzējam atbilstošu informāciju pirms intervijas. Intervētājam ir jāsniedz attiecīgā informācija vienkāršā veidā (intervijas mērķis, iesaistīto un klātesošo personu loma, kā arī iemesli, kādēļ apgalvotais vecums ir apšaubāms), jānodrošina, ka pieteikuma iesniedzējs saprot gan informāciju, gan tulku, un jāpārlicinās, ka pieteikuma iesniedzēja vajadzības ir apmierinātas pēc iespējas plašāk (intervētāja un tulka dzimums, intervijai nepieciešamie apstākļi u. tml.). Tikpat svarīgi ir intervijas laikā dot pieteikuma iesniedzējam iespēju izskaidrot iespējamās neatbilstības.
- Lemjot par vecuma noteikšanas procesa sākšanu, ir jānodrošina, ka bērna vietā pierādīšanas pienākumu uzņemas iestādes. Bērni nespēj sniegt paskaidrojumus tādā veidā, kā to dara pieaugušie, un šis ierobežojums ir īpaši acīmredzams, runājot ar bērniem, kuriem ir atšķirīga kultūras izcelsme un kuru kultūrā vecums var nebūt tik nozīmīgs kā rietumu kultūrās (piemēram, dažādās kultūrās izmanto dažādus kalendārus). Turklāt viņi var uzskatīt sevi par pieaugušajiem vai viņus varētu uzskatīt par pieaugušajiem viņu kopienās.
- Intervētājam ir jāzina izcelsmes valsts informācija, lai sarunas laikā varētu pamanīt attiecīgos aspektus ⁽¹³²⁾.
- Visbeidzot, ja pēc intervijas pieņemtais secinājums ir nelabvēlīgs pieteikuma iesniedzējam, tā iemesli ir skaidri jāizskaidro, izmantojot tulku un klātesot bērna aizbildnim. Pieteikuma iesniedzējs gan mutiski, gan rakstveidā jāinformē par iespēju apstrīdēt lēmumu un par attiecīgo procedūru.

Piemēri no prakses

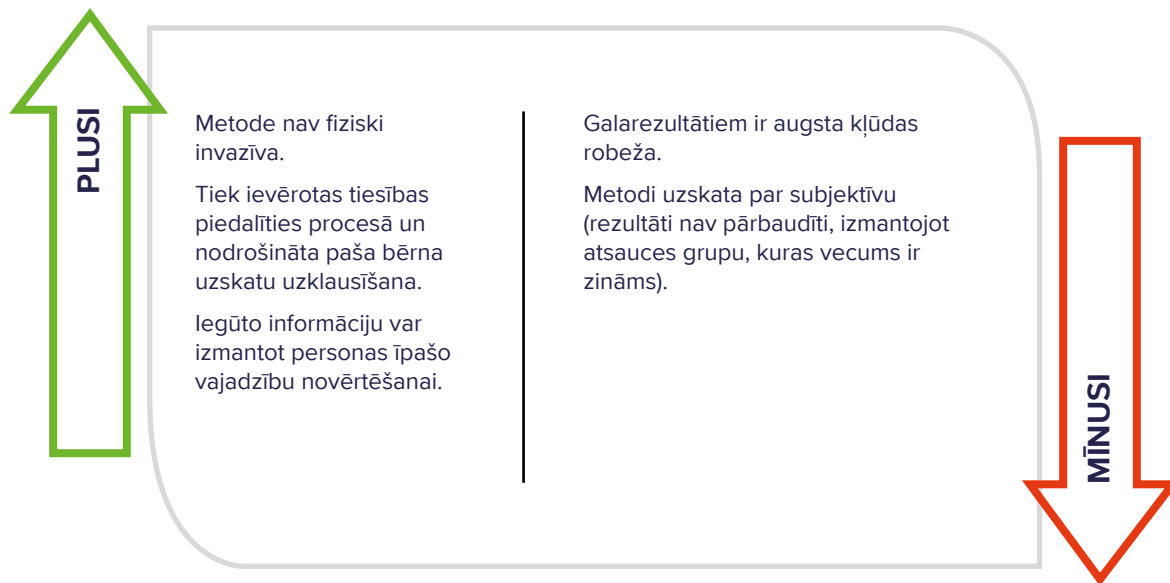
Īrija. Ja persona apgalvo, ka ir jaunāka par 18 gadiem, bet Starptautiskajam aizsardzības birojam šķiet, ka tā ir vecāka, pieredzējis darbinieks (ja nepieciešams, ar tulka palīdzību) veiks neoficiālu interviju, lai mēģinātu noformulēt saprātīgu viedokli par to, vai persona ir nepilngadīga un tāpēc jānosūta uz bērna un ģimenes lietu aģentūru *TUSLA*. Intervija ietver jautājumus par agru bērnību, izglītību un citu ģimenes locekļu vecumu. Ja pēc intervijas tomēr saglabājas neskaidrības, piemēro principu “šaubas par labu indivīdam” un nosūta pieteikuma iesniedzēju uz *TUSLA*.

Malta. Pirmajā posmā 10 darbdienu laikā sarīko interviju ar vecuma noteikšanas komisiju. Ja par vecumu joprojām trūkst skaidrības, iesaista arī citus speciālistus, tajā skaitā nosūta pieteikuma iesniedzēju uz radioloģijas nodaļu rokas un plaukstu locītavas rentgena veikšanai. Pašreizējā procedūra paredz daudzdisciplīnu novērtējumu, kurā piedalās policija, aprūpes nozares un medicīnas speciālisti. Intervija, kas ir viens no galvenajiem rīkiem, ko izmanto šādā novērtējumā, var tikt uzskatīta par holistisku metodi, jo tās mērķis ir iegūt pēc iespējas pilnīgāku sistēmisku profilu par iespējamo nepilngadīgo. Rezultātus, kas iegūti, izmantojot vecuma noteikšanas komisijas izraudzītās metodes, analizē kopumā.

⁽¹³¹⁾ Plašāka informācija par EASO apmācību moduli “Bērnu intervēšana” ir pieejama šeit: <https://euaa.europa.eu/training-catalogue/interviewing-children-0>.

⁽¹³²⁾ Sk. [EUAA IVI portālu](#).

Psihosociālais novērtējums

Šīs metodes mērķis ir novērtēt garīgo, nevis fizisko briedumu. Novērtēšanas metodēs izmanto pieteikuma iesniedzēja kognitīvo un uzvedības novērtējumu un psiholoģisko novērtējumu, lai noteiktu viņa vai viņas vecumu. Tāpēc vērtētājam ir nepieciešama lietpratība psiholoģijā vai bērnu un jauniešu attīstības stadijās.

Šīs metodes pamatā ir daļēji strukturēta intervija, kurā pieredzējis un apmācīts vērtētājs (parasti sociālais darbinieks vai psihologs) pēta cilvēka dzīves stāsta jomas. Intervijas vai interviju laikā vērtētājs izvērtē personas psiholoģisko briedumu kopā ar uzvedības novērtējumu. Rezultāti var atspoguļot arī dažus aptuvenus novērtējumus, kuru pamatā ir fiziskais izskats.

Lai novērtējums būtu efektīvs, būtiska ir uzticēšanās starp pārbaudāmo personu un vērtētāju. Šā iemesla dēļ novērtējums jāveic ilgākā laikā un tajā jāiesaista citi speciālisti, kas kontaktējas ar novērtējamo personu, piemēram, uzņemšanas personāls vai skolotāji. Dažas šajā sakarā nozīmīgas norādes tika sniegtas Apvienotās Karalistes Augstās tiesas spriedumā Mertonas lietā⁽¹³³⁾, kas kalpo kā judikatūras precedents. Minētais spriedums sniedz “norādījumus par prasībām, kas jāievēro vietējai pašvaldībai, lai likumīgi noteiktu vecumu jaunam patvēruma meklētājam kurš apgalvo, ka ir jaunāks par 18 gadiem”. Pēc sprieduma pieņemšanas Mertonas lietā visām (vietējām) iestādēm ir jānodrošina, ka novērtējums ir pilnīgs un visaptverošs un vecuma noteikšanas process – skaidrs, pārredzams un taisnīgs.

Mertonas sprieduma prasībām atbilstīgs novērtējums parasti ietvers tiešu tikšanos ar jauno personu, kurā noskaidro vispārīgu informāciju par pieteikuma iesniedzēju un ievēro taisnīguma standartus⁽¹³⁴⁾. Attiecīgs apsvēruma būtu šāds.

⁽¹³³⁾ Lieta *B* pret *London Borough of Merton* (2003) Anglijas un Velsas Augstā tiesā (*EWHC*), 1689 (admin), kurā spriedumu Augstajā tiesā 2003. gada 14. jūlijā pasludināja tiesnesis *Stanley Burnton*.

⁽¹³⁴⁾ Atbilstību Mertonas sprieduma prasībām bieži izmanto, lai raksturotu vecuma noteikšanas procesa atbilstību judikatūrai. Nav noteikts konkrēts veids, kādā vietējām iestādēm ir jāveic vecuma noteikšana, tomēr tiesas sniedza norādījumus vietējām iestādēm spriedumā lietā, kurā bija iesaistīta Mertonas rajona dome (lieta *B* pret *London Borough of Merton* (2003), *EWHC*, 1689 (admin)). Kopš minētā sprieduma visiem pašvaldību organizātiem vecuma noteikšanas procesiem ir jāatbilst judikatūrai Mertonas lietā un turpmākajai judikatūrai.

Ir svarīgi ņemt vērā, ka pirms intervijas patvēruma meklētājs var būt ir saņēmis “padomus” par to, kā uzvesties un ko teikt. Pēc sociālo dienestu lomas izskaidrošanas ir svarīgi iesaistīt personu sarunā un izveidot ar to pēc iespējas ciešāku kontaktu, ņemot vērā konkrētos apstākļus. Šo procesu dažkārt sauc par “saiknes veidošanu” (*joining*).

Daži svarīgi aspekti, kas jāievēro, veicot novērtējumu, ir izcelti attiecīgajā judikatūrā:

- ja iespējams, procesā jāiesaista divi vērtētāji;
- informācija par vērtētāja vai vērtētāju un tulka lomu jāsniedz atbilstoši personas izglītības līmenim un brieduma pakāpei;
- uzmanība jāpievērš arī novērtējamās personas noguruma, traumas, apjukuma un trauksmes līmenim;
- vērtēšanas laikā jāievēro vērtējamās personas etniskā piederība, kultūra un ieražas – izraugoties tematus sarunai, var noderēt izcelsmes valsts informācija;
- veicot novērtējumu, vērtētājam ir jāuzdod atvērta veida jautājumi, nevis uzvedinoši jautājumi;
- vērtētājs var izmantot dažādus rīkus, lai personai būtu vieglāk sniegt informāciju (zīmējumi, izteiksmes līdzekļi).

Veicot interviju, vecuma novērtēšanai noderīgu informāciju var sniegt šādas pazīmes:

- pieteikuma iesniedzēja fiziskais izskats un izturēšanās, grupu dinamikas novērojumi (aktivitātes ar vienaudžiem);
- mijiedarbības veids ar vērtētāju;
- sociālā vēsture un ģimenes sastāvs; ■ ar attīstību saistīti apsvērumi (t. i., informācija par to, kāda veida darbībās persona bija iesaistīta pirms ierašanās Eiropā);
- izglītība, patstāvības līmenis un pašaprūpe; ■ veselība un medicīniskais novērtējums;
- dzīves pieredze un traumatiski notikumi, kas, iespējams, ietekmēja novecošanas procesu.

Šī informācija jāapsver kopā ar informāciju, kas iegūta, analizējot citus pierādījumus, un pēc tam to izmanto, lai izdarītu secinājumus par novērtējumu. Novērtējuma secinājums ir jāsniedz rakstiski, savukārt ziņojumā ir jāiekļauj iepriekš minētie aspekti kopā ar papildu apsvērumiem vai informāciju, kas vēl jāprecizē. Ir ārkārtīgi svarīgi nodrošināt, ka vērtētājam vai vērtētājiem ir lietpratība un pieredze jauniešu labklājības jautājumos.

Ja novērtējuma secinājums ir nelabvēlīgs pieteikuma iesniedzējam, iemesli ir skaidri jāizskaidro, izmantojot tulku un klātesot bērna aizbildnim. Pieteikuma iesniedzējs gan mutiski, gan rakstveidā jāinformē par iespēju apstrīdēt lēmumu un par attiecīgo procedūru.

Apvienotā Karaliste. Vadlīnijas par to, kā rīkoties saskaņā ar vispārīgiem tiesas nolēmumiem. Tiem, kas veic vecuma noteikšanas procesu, ir:

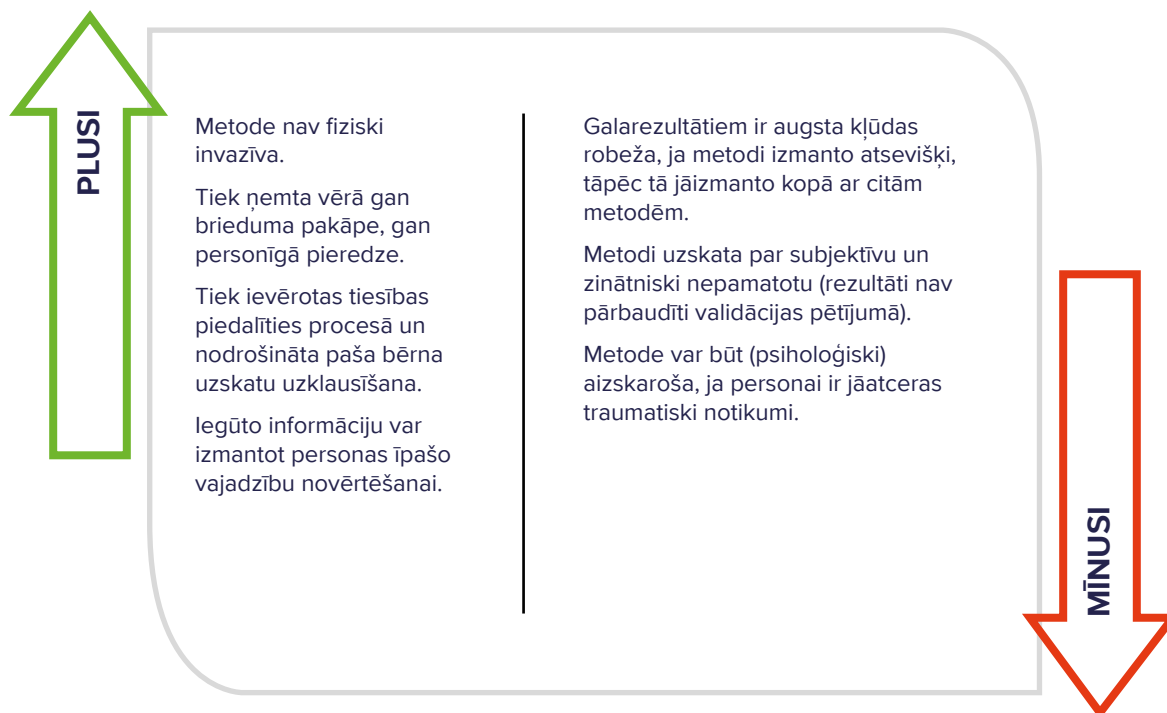
1. jāpaskaidro prasītājam intervijas mērķis, kā norādīts iepriekš minētajā spriedumā Mertonas lietā (55. punkts);
2. jācenšas iegūt vispārīgu informāciju par prasītāju, tajā skaitā par prasītāja ģimenes apstākļiem, agrākajiem notikumiem un iepriekš iegūto izglītību, kā arī par prasītāja darbībām dažu iepriekšējo gadu laikā – arī etniskā un kultūras informācija var būt svarīga, kā norādīts spriedumā Mertonas lietā (37. punkts);
3. jāveic novērtējums un jāuzdod jautājumi, lai pārbaudītu prasītāja apgalvojumu ticamību, ja ir pamats apšaubīt prasītāja teikto par savu vecumu, kā norādīts spriedumā Mertonas lietā (37. punkts);
4. jāsniedz prasītājam iespēja izskaidrot neatbilstības paša sniegtajā informācijā vai jebkurus citus aspektus, kas varētu radīt negatīvus ticamības konstatējumus, – labāk to izdarīt iespējami ātrāk, kamēr precizējamais aspekts vēl ir “svaigā atmiņā”, kā norādīts:

- spriedumā Mertonas lietā (55. punkts),
- spriedumā lietā *R (FZ) pret London Borough of Croydon* (2011) Anglijas un Velsas Apelācijas tiesā (*EWCA*) Civ 59 (20. punkts),
- spriedumā lietā *R (NA) pret London Borough of Croydon* (2009) *EWHC* 2357 (admin) (52. punkts);

5. jāatceras, ka gadījumi ir atšķirīgi un vienā gadījumā nepieciešamais iztaujāšanas līmenis citā gadījumā var nebūt vajadzīgs, kā norādīts spriedumā Mertonas lietā (50. punkts). Apvienotās Karalistes Bērnu dienestu direktoru asociācija (*ADCS*) ir apstiprinājusi šādus norādījumus sociālajiem darbiniekiem vecuma noteikšanas veikšanai.

http://adcs.org.uk/assets/documentation/Age_Assessment_Guidance_2015_Final.pdf

http://adcs.org.uk/assets/documentation/information_sharing_proforma_april_2015.doc.

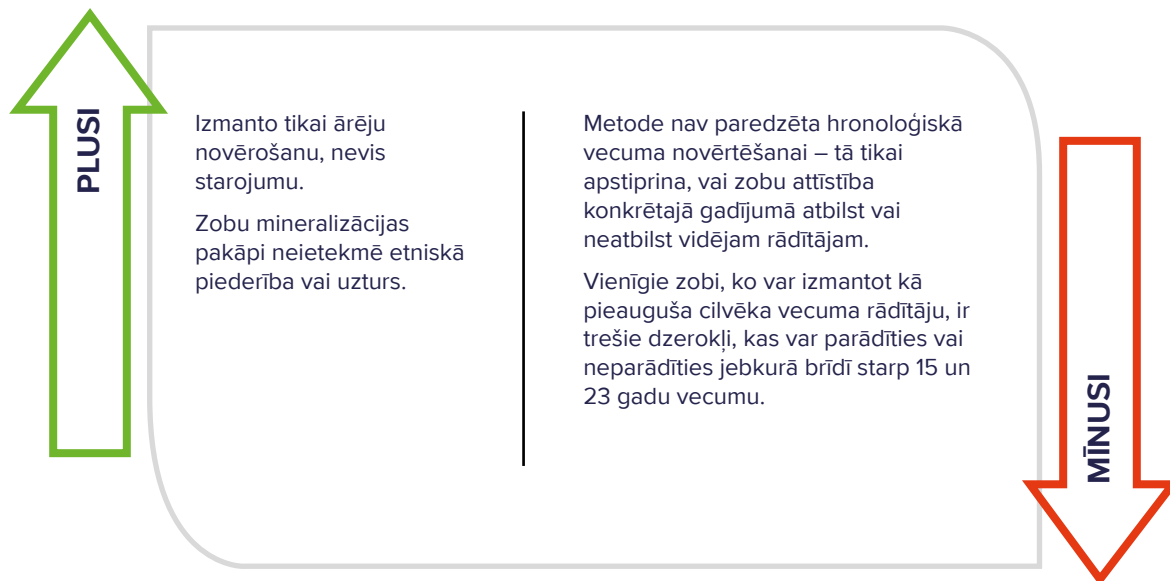
(b) Medicīniskas metodes (bez starojuma)

Zobu stāvokļa novērojums

Šī metode ietver vizuālu pārbaudi, lai noteiktu zobu briedumu, un neietver rentgenstaru izmantošanu. Apmācīts zobārsts salīdzina pieteikuma iesniedzēja zobu attīstību ar secīgām attīstības stadijām, kas parādītas zobu šķīlšanās diagrammās vai atsauces vērtībās, un nosaka iespējamā vecuma diapazonu. Pētījumi parasti aptver bērnu zobu attīstību vecumā no 3 līdz 16 gadiem vai gudrības zobu attīstību vecumā no 15 līdz 23 gadiem ⁽¹³⁵⁾.

⁽¹³⁵⁾ Plašāku informāciju sk.: UNICEF, *Age assessment practices: a literature review and annotated bibliography*, 2010; SCEP, *Position paper on age assessment in the context of separated children in Europe*, 2012; Norvēģijas Datošanas centrs, *Age estimation in youths and young adults*, 2012, pieejams šeit: <https://nr.no/en/publication/976408/>; Bacetti, T., Franki, L. un McNamara, J.A. (Jr), *The cervical vertebral maturation (CVM) method for the assessment of optimal treatment timing in Dentofacial orthopaedics*, ScienceDirect, 2005, 11. sēj., Nr. 3, 119.–129. lpp.; Cameriere, R., Ferrante, L. un Cingolani, M., *Age estimation in children by measurement of open apices in teeth*, PubMed, 2005, 120. sēj., Nr. 1, 49.–52. lpp.

Magnētiskās rezonanses attēlveidošana (MRA)

MRA vai MR apvieno jaudīga magnēta izmantošanu ar modernu datorsistēmu un radioviļņiem, lai iegūtu precīzus un detalizētus orgānu un audu, kaulu un citu iekšējo ķermeņa struktūru attēlus. Atšķirībā no rentgena vai CT/CAT skenēšanas (datorizētā tomogrāfija, saukta arī par aksiālo datortomogrāfiju), MRA iekārtās neizmanto starojumu.

MRA magnēta stiprumu sauc par “magnētiskā lauka intensitāti”, un to mēra vienībās, ko sauc par teslām (“T”). Ir divu veidu skeneri: 1 T un 1,5 T skeneri (parasti plaši pieejami par zemākām izmaksām) un 3 T skeneri (dārgāki, tāpēc retāk pieejami). Lielāka magnētiskā lauka intensitāte nozīmē to, ka skenerim ir spēcīgāks magnēts, un tāpat tas spēj radīt detalizētākus attēlus īsākā laikā. Atkarībā no vairākiem faktoriem, piemēram, iegūstamo attēlu veida (ķermeņa šķērsriezumi vai „šķēles”), izmantotās tehnoloģijas veida (augstas magnētiskā lauka intensitātes MRA vai atvērta vai atvērta vertikāla veida MRA), paredzētā MRA rezultāta un tā, vai pacients nesakustējās, MRA skenēšana parasti var ilgt no nepilnām 10 minūtēm līdz stundai.

Saskaņā ar George, J. u. c. pētījumu ⁽¹³⁶⁾ kaula augšanas stadija rentgena attēlos izskatās augstāka nekā MRA attēlos. Līdz ar to MRA rezultāti sniegtu nedaudz zemāku vecuma novērtējumu nekā vienkāršā radiogrāfijā iegūti rezultāti. Tāds rezultāts ir pieņemams, jo tas ir labvēlīgs pieteikuma iesniedzējam.

Ir jāievēro noteikta pirmspārbaudes procedūra. Ne visiem pacientiem MRA skenēšana būs piemērota; tā nederēs, piemēram, pieteikuma iesniedzējiem, kam ir sirds elektrokardiostimulatori, tetovējumi un metāla implantiem vai kam iekārtas magnētiskā lauka dēļ ir nepieciešami citi īpaši piesardzības pasākumi.

⁽¹³⁶⁾ George, J., Nagendran, J. un Azmi, K., *Comparison study of growth plate fusion using MRI versus plain radiographs as used in age determination for exclusion of overaged football players*, Br J Sport Med, 2012, 46. sēj., Nr. 4, 273.–278. lpp., doi:10.1136/bjism.2010.074948.

Tā kā pacientiem ir ilgāku laiku nekustīgi jāguļ uz cieta galda un aparāts rada skaļu dunu, pacienti ar klaustrofobiju un bērni parasti kļūst nemierīgi, ja procedūru veic tradicionālajā cilindveida skenerā. Šo problēmu var atrisināt, izmantojot atvērtus MRA skenerus.

Roka/plaukstas locītava. Tradicionālās pieejas pamatā ir vecuma noteikšana pēc rentgena attēliem; tomēr ir veikti eksperimenti, izmantojot alternatīvas attēlveidošanas metodes, piemēram, plaukstas locītavas MRA (piemēram, futbola spēlētāju vecuma noteikšanai turnīros konkrētām vecuma grupām). Kaula augšanas procesa attēlošanai tika izstrādāta sistēma, kurā ir sešas stadijas (*Dvorak 2007. gada pētījums*)⁽¹³⁷⁾. Citā pētījumā par futbolistiem, ko veica Starptautiskā Futbola federācija, salīdzināja vienā dienā iegūtus tās pašas personas plaukstas locītavas MRA un rentgena attēlus⁽¹³⁸⁾.

Jaunākie pētījumi ir apstiprinājuši šīs metodes vērtīgumu un liecina par izteiktu korelāciju starp MRA attēlos redzamajiem posmiem un hronoloģisko vecumu, tomēr ieteicams apvienot MRA ar citām metodēm, lai iegūtie rezultāti būtu precīzāki⁽¹³⁹⁾.

Pieteikuma iesniedzēja dzimums ir faktors, kas jāņem vērā, izvēloties vecuma noteikšanas metodi, jo pārbaudāmās personas dzimums var ietekmēt metodes kļūdas robežu⁽¹⁴⁰⁾.

Jaunākās tendences liecina par automatizācijas izmantošanu kaulu vecuma noteikšanā. Automatizēto lēmumu pamatā ir medicīniskas specializācijas datorredze un mašīnmācīšanās. Minētās tendences ir atvieglojušas attēlu klasificēšanu stadijās un samazinājušas neatbilstības starp novērotāju (*inter-observer* un *intra-observer*) rezultātiem (definēti 1. pielikumā "Glosārijs").

Ceļa locītava. Balstās uz skrimšļa augšanas plātnīšu saplūšanu ceļa locītavas nobriešanas procesā.

Ir izstrādāta sistēma stadiju noteikšanai, balstoties uz ceļa locītavas MRA (*Dedouit, 2012. gads*)⁽¹⁴¹⁾. Sistēmas ticamība un piemērotība vecuma noteikšanai tika izvērtēta vecuma grupā no 10 līdz 30 gadiem, un tā paredz iedalījumu piecās stadijās. Ziņojums norāda uz augstu korelāciju ar vecumu un nelielām nesakritībām vairāku novērotāju un pastāvīgā novērotāja (*inter-observer* un *intra-observer*) vērtējumos, bet konkrētās pieejas apstiprināšanai ir vajadzīgi papildu pētījumi.

⁽¹³⁷⁾ Dvorak, J. un George, J., *Age determination by magnetic resonance imaging of the wrist in adolescent male football players*, British Journal of Sports Medicine, 2007, 41. sēj., Nr. 1, 45.–52. lpp.

⁽¹³⁸⁾ Dvorak, J. un George, J., *Age determination by magnetic resonance imaging of the wrist in adolescent male football players*, British Journal of Sports Medicine, 2007, 41. sēj., Nr. 1, 45.–52. lpp.

⁽¹³⁹⁾ Serin, J., Rérolle, C., Pucheux, J., Dedouit, F., Telmon, N., Savall, F. un Saint-Martin, P., *Contribution of magnetic resonance imaging of the wrist and hand to forensic age assessment*, International Journal of Legal Medicine, 2016.

⁽¹⁴⁰⁾ Tscholl, P.M., Junge, A., Dvorak, J. un Zubler, V., *MRI of the wrist is not recommended for age determination in female football players of U-16/U-17 competitions*, Scand. J. Med. Sci. Sports, 2015, doi:10.1111/sms.12461.

⁽¹⁴¹⁾ Dedouit, F. un Auriol, *Age assessment by magnetic resonance imaging of the knee: a preliminary study*, Forensic Science International, 2012, 217.–232. lpp.

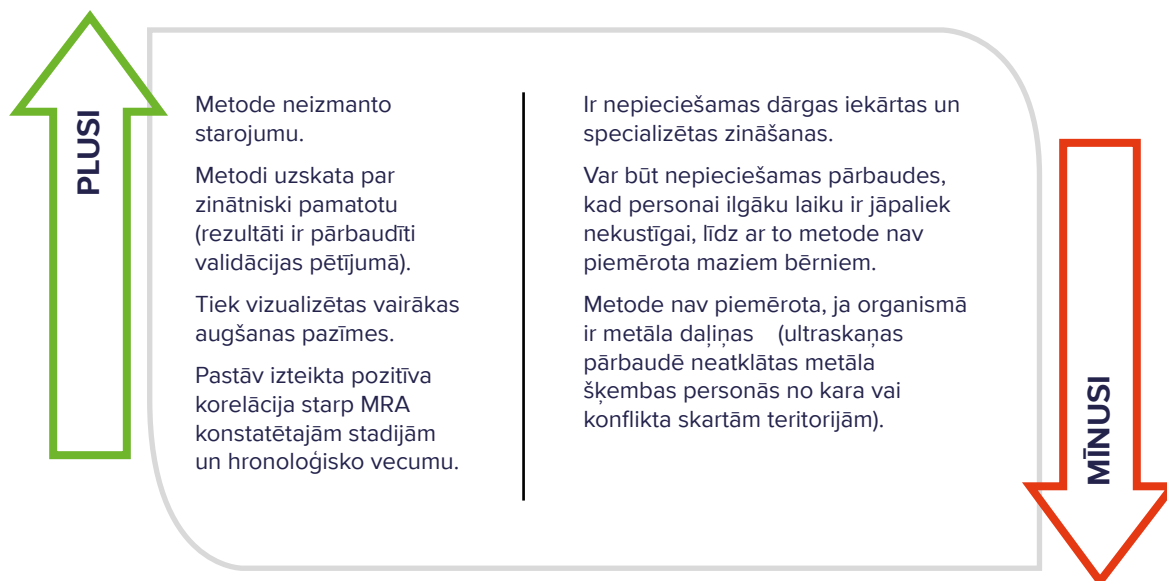
Piemērs no prakses

Zviedrija. Nepavadītu bērnu vecuma noteikšanai Zviedrija pašlaik izmanto procedūru, kurā ceļa locītavu MRA ir apvienota ar gudrības zobu rentgenu. Medicīnisko vecuma noteikšanu veic Zviedrijas Valsts Kriminālistikas padome, šim nolūkam veicot divas dažādas pārbaudes. Pirmā pārbaude ir gudrības zoba panorāmas rentgens, bet otrā pārbaude ir ceļa locītavas MRA. Abas pārbaudes ir paredzētas, lai noteiktu, vai pārbaudāmais ir jaunāks par 18 gadiem. Attēlus analizēs divi neatkarīgi zobārsti vai radiologi, un tiem ir jāvienojas par augšanas zonas nobrieduma pakāpi, lai analīze sniegtu medicīnas ekspertam pietiekamu pamatojumu lēmuma pieņemšanai par galīgo noteikto vecumu. Tas ir integrēts aizsardzības mehānisms, kas nodrošina principa “šaubas par labu indivīdam” ievērošanu.

Lai secinātu, ka pieteikuma iesniedzējam ir vairāk nekā 18 gadu, arī zoba saknei ir jābūt sasniegušai galīgo brieduma līmeni, kaut gan tādu attīstības līmeni visbiežāk novēro 1–2 gadus pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas. Tāda paša līmeņa briedumu (1–2 gadi pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas) augšanas zonā meklē, pētot ceļa locītavas MRA. Tie ir papildu aizsardzības pasākumi, kas nepieciešamības gadījumā ļauj sekmīgāk ievērot principu “šaubas par labu indivīdam”.

Atslēgas kauls. Ir veikti eksperimenti par četrstu stadiju klasifikācijas sistēmas izmantošanu attiecībā uz atslēgas kaula attīstību. Tie parādīja, ka šāda vecuma noteikšanas metode ir iespējama, bet ir nepieciešami atsaucēs pētījumi konkrēti attiecībā uz MRA. Nesenie pētījumi liecina par pozitīvu korelāciju starp MRA konstatētajām stadijām un hronoloģisko vecumu⁽¹⁴²⁾. Tomēr salīdzinājumā ar citām metodēm novērotajiem ir jābūt pieredzējušākiem, jo atšķirt sākotnējās stadijas no jaunākām kaula veidošanās stadijām var būt grūti.

⁽¹⁴²⁾ 1. Hillewig, E., Degroote, J., Van der Paelt, T., Visscher, A., Vandemaele, P., Lutin, B., D'Hooghe, L., Vandriessche, V., Piette, M. un Verstraete, K., *Magnetic resonance imaging of the sternal extremity of the clavicle in forensic age estimation: towards more sound age estimates*, *Int. J. Legal Med.*, 2013, 127. sēj., Nr. 3, 677.–689. lpp., doi:10.1007/s00414-012-0798-z.
2. Hillewig, E., De Tobel, J., Cuhe, O., Vandemaele, P., Piette, M. un Verstraete, K., *Magnetic resonance imaging of the medial extremity of the clavicle in forensic bone age determination: a new four-minute approach*, *Eur. Radiol.*, 2011, 21. sēj., Nr. 4, 757.–767. lpp., doi:10.1007/s00330-010-1978-1.

Ultraskaņas pārbaude

Medicīniskā ultraskaņas pārbaude (to sauc arī par diagnostikas sonogrāfiju vai ultrasonogrāfiju) ir diagnostikas metode, kurā attēlveidošanai izmanto ultraskaņu, lai redzētu ķermeņa iekšējās struktūras, piemēram, cīpslas, muskuļus, locītavas, asinsvadus un iekšējos orgānus.

Ultraskaņa ir skaņas viļņi ar frekvencēm, kas ir augstākas nekā cilvēkiem dzirdamās (> 20 000 Hz). Ultraskaņas attēlus, ko sauc arī par sonogrammām, uzņem, ar zondes palīdzību raidot audos ultraskaņas impulsus. Skaņa atbalsojas no audiem, un dažādi audi rada skaņas ziņā atšķirīgas atbalsis. Šis atbalsis ieraksta un parāda operatoram kā attēlu. Šī metode neizmanto starojumu, un tās izmantošana vecuma noteikšanai ir pārbaudīta attiecībā uz roku un plaukstpamata locītavu⁽¹⁴³⁾, atslēgas kaulu⁽¹⁴⁴⁾ un zarnkaula šķautni⁽¹⁴⁵⁾.

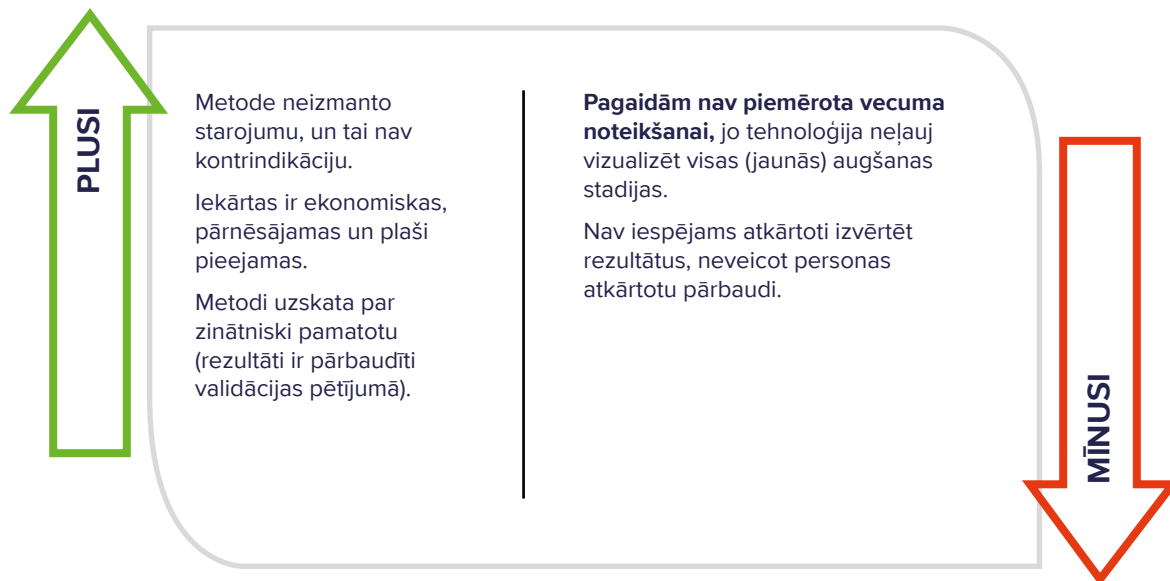
Pētījumos ir secināts, ka vecuma noteikšanu ar ultraskaņu **vēl nevajadzētu uzskatīt par derīgu alternatīvu metodi kaulu vecuma noteikšanai**, jo augšanas stadijas ne vienmēr tiek vizualizētas.

⁽¹⁴³⁾ Mentzel, H.J., Viiser, C., Eulenstein, M., Schwartz, T., Vogt, S., Böttcher, J., Yaniv, I., Tsoref, L., Kauf, E. un Kaiser, W.A., *Assessment of skeletal age at the wrist in children with a new ultrasound device*, *Pediatr. Radiol.*, 2005, 35. sēj., Nr. 4, 429.–433. lpp.; Khan, K.M., Miller, B.S., Hoggard, E., Somani, A. un Sarafoglou, K., *Application of ultrasound for bone age estimation in clinical practice*, *J. Pediatr.*, 2009, 152. sēj., Nr. 2, 243.–247. lpp., doi:10.1016/j.jpeds.2008.08.018.

⁽¹⁴⁴⁾ Quirnbach, F., Ramsthaler, F. un Verhoff, M.A., *Evaluation of the ossification of the medial clavicular epiphysis with a digital ultrasonic system to determine the age threshold of 21 years*, *Int J Legal Med.*, 2009, 123. sēj., Nr. 3, 241.–245. lpp. doi:10.1007/s00414-009-0335-x.; Schulz, R., Zwiesigk, P., Schiborr, M., Schmidt, S. un Schmeling, A., *Ultrasound studies on the time course of clavicular ossification*, *Int J Legal Med.*, 2008, 122. sēj., Nr. 2, 163.–167. lpp., doi:10.1007/s00414-007-0220-4.

⁽¹⁴⁵⁾ Schmidt, S., Schmeling, A., Zwiesigk, P., Pfeiffer, H. un Schulz, R., *Sonographic evaluation of apophyseal ossification of the iliac crest in forensic age diagnostics in living individuals*, *Int. J. Legal Med.*, 2011, 125. sēj., Nr. 2, 271.–276. lpp., doi:10.1007/s00414-011-0554-9.

Fiziskās attīstības novērtējums

Fiziskās attīstības novērtējums ietver cilvēka auguma, svara un ādas novērtējuma salīdzinājumu starp indivīdiem vai populācijām attiecībā pret atsauces vērtību kopumu. Atkarībā no konkrētās ES+ valsts prakses fiziskās attīstības novērtējums var ietvert vispārēju fizisku pārbaudi nolūkā aprakstīt visas iespējamās pazīmes, kas varētu liecināt par stāvokli, kurš var traucēt nobriešanas ātrumu.

Ja novērtējums ir saistīts ar redzamu dzimumgatavības pazīmju konstatēšanu un novērtēšanu, to sauc arī par **dzimumbrieduma novērojumu**

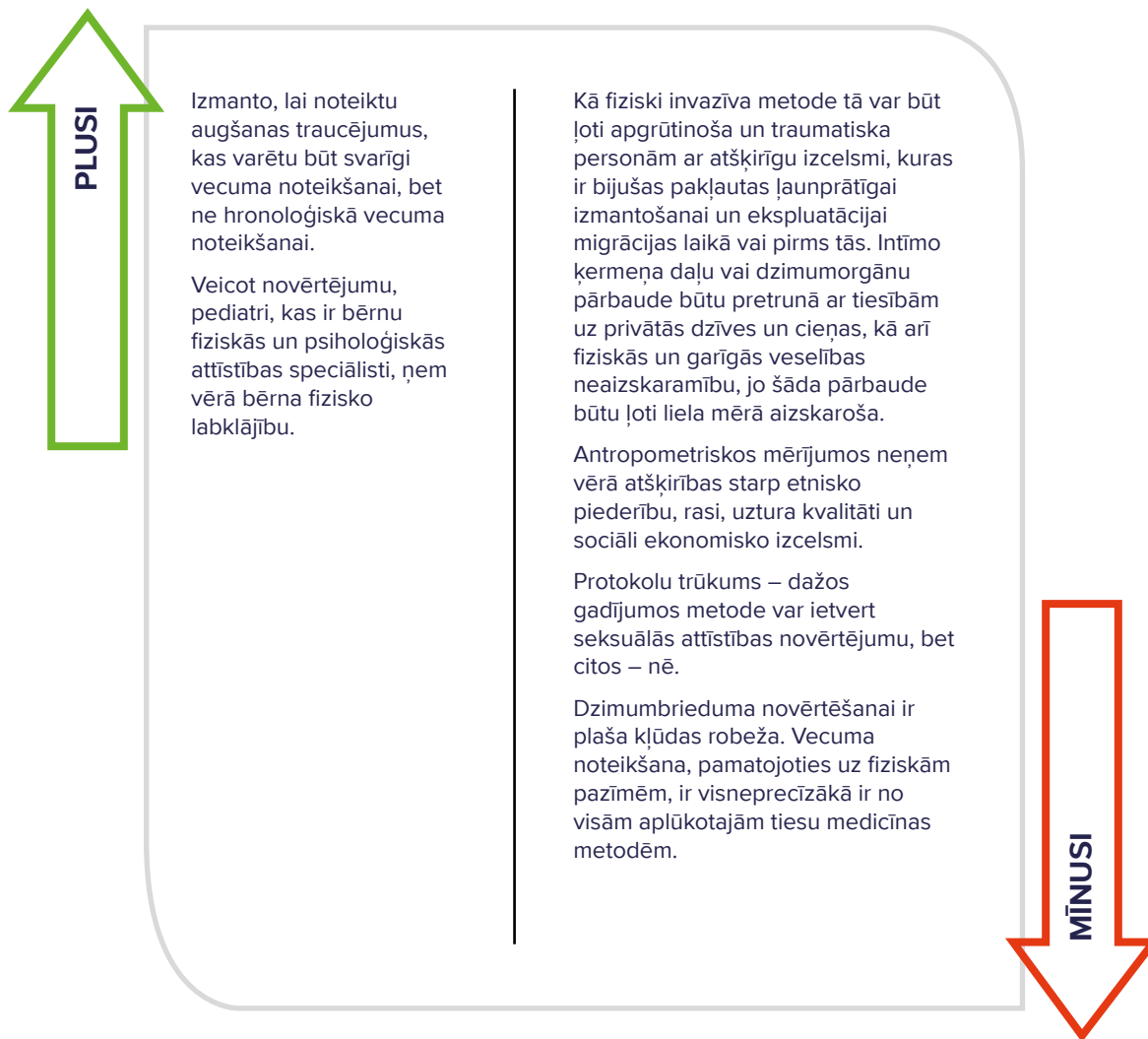
- Zēniem pārbauda dzimumlocekļa un sēklinieku attīstību, kaunuma apmatojumu, apmatojumu padusēs, bārdas augšanu un ādamābolu.
- Meitenēm pārbauda krūšu attīstību, kaunuma apmatojumu, apmatojumu padusēs un iegurņa formu. Vidēji meitenes sasniedz pilnīgu dzimumbriedumu 16 gadu vecumā, bet zēni – 17 gadu vecumā ⁽¹⁴⁶⁾.

Atkarībā no prakses un veicamajām pārbaudēm konkrētajā ES+ valstī novērtējumā papildus pediatram var būt iesaistīti citi ārsti, piemēram, ginekologs.

Kā redzams galīgajos ieteikumos un visos norādījumos, *EASO* uzskata, ka nekādos apstākļos dzimumbrieduma novērtēšanai nedrīkst izmantot metodes, kas ir saistītas ar kailumu vai dzimumorgānu apskati.

⁽¹⁴⁶⁾ Plašāku informāciju sk.: *SCEP, Position paper on age assessment in the context of separated children in Europe, 2012*; *UNICEF, Age assessment practices: a literature review and annotated bibliography*; Schmelting u. c., *Forensic age estimation in unaccompanied minors and young living adults* no: *Forensic medicine – From old problems to new challenges, 2011*; Schmelting u. c., *Age estimation of unaccompanied minors – Part 1. General considerations*, *Forensic Science International, 2006*. Karaliskā pediatrijas un bērnu veselības koledža secina, ka “kopumā tiešām nav iespējams paredzēt indivīda vecumu, balstoties uz jebkuru antropometrisku mērījumu, un to nevajadzētu mēģināt darīt” (*The King’s Fund and the Royal College of Paediatrics and Child Health, 1999:40*).

Medicīniskās metodes (ar starojuma izmantošanu)

Rentgens

Rentgens, ko dēvē arī par “radiogrāfiju”, projicē ierobežotu starojumu (ko sauc par elektromagnētiskajiem viļņiem), lai radītu ķermeņa iekšpuses attēlus dažādos melnā un baltā toņos. Tas ir tāpēc, ka dažādi audi absorbē dažādus starojuma daudzumus. Kalciji kaulos visvairāk absorbē rentgenstarus, tāpēc kauli izskatās balti. Tauki un citi mīkstie audi absorbē mazāk rentgenstaru un izskatās pelēki. Gaisms absorbē vismazāk, tāpēc plaušas izskatās melnas.

Skeleta vecumu nosaka pēc kaulu attīstības stadijas. Šajās pārbaudēs novērtē attīstības stadijas pēc konkrētu kaulu augšanas/nobriešanas posma. Visbiežāk ar rentgena metodi pārbauda plaukstamatu, atslēgas kaulu, zobus vai iegurņa kaulus. Lai gan daudzas ES+ valstis izmanto šīs metodes, tās metodes nepiemēro vienādi un bieži izmanto dažādas kombinācijas un/vai kārtību. Šāda prakšu daudzveidība galvenokārt ir saistīta ar to, ka vecuma noteikšanas procedūras lielā mērā vēl aizvien nosaka valsts tiesību aktos ar procedūrām, kas attīstās, izmantojot valsts tiesu praksi.

Plaukstpamata (rokas/plaukostas locītavas) rentgens

Pārbaudē apskata plaukostas rentgenogrammu un novērtē kaulaudu formu un lielumu un kaulaudu veidošanās pakāpi. Attēlu salīdzina ar tālāk minēto.

1. Radiogrāfijas atlants, kas sastāv no attiecīgā vecuma un dzimuma standarta attēliem, lai noteiktu attīstības stadiju. Šai pieejai *Greulich un Pyle* atlants ir kļuvis par standarta atsauci. Metodi izstrādāja 1935. gada pētījumā, kura mērķis bija novērtēt skeleta briedumu, nevis noteikt vecumu, un tajā neņēma vērā atšķirības starp dažādām rasēm vai sociālekonomiskajiem apstākļiem.
2. Rezultātus no individuāliem kauliem (viena kaula metode), kuros nosaka atsevišķu kaulu brieduma pakāpi, apvieno, lai aprēķinātu kopējo brieduma stadiju. Šādas pieejas galvenais atsauces avots ir *Tannera-Vaithausa (Tanner-Whitehouse)* pieeja (tai ir trīs versijas). Otrās versijas pamatā ir skeleta sistēmas brieduma pakāpes novērtējums un prognozētais auguma garums pieaugušā vecumā. Katru no 20 kauliem, kuri veido plaukstu, individuāli salīdzina ar virkni attēlu, kuros redzama konkrētā kaula attīstība. Atsauces standartus noteica 20. gadsimta 50. un 60. gados. Plaukostas kaulu skeleta sistēmas attīstība beidzas vidēji 17 gadu vecumā meitenēm un 18 gadu vecumā zēniem ⁽¹⁴⁷⁾.

Etniskajai piederībai nav būtiskas ietekmes uz osifikācijas (kaula veidošanās) rādītājiem, bet viens no galvenajiem faktoriem, kas tos ietekmē, ir sociālekonomiskais statuss. Augsts sociālekonomiskais statuss paātrina kaulu veidošanos, bet zems sociālekonomiskais statuss kavē kaulu veidošanos. Līdz ar to personas vecuma novērtējums, ko iegūst, piemērojot rentgena standartus personām ar zemāku sociālekonomisko statusu, ir pazemināts. Šādu nobīdi uzskata par pieņemamu, jo tās ietekme uz vecuma novērtējumu ir labvēlīga pārbaudāmajai personai ⁽¹⁴⁸⁾.

Atslēgas kaula rentgens

Šī metode ietver atslēgas kaula augšanas joslas novērtēšanu. Lai personu noteiktu par pieaugušo, augšanas procesam abos personas atslēgas kaulos jābūt pilnībā pabeigtam. Tradicionālās klasifikācijas sistēmas nošķir četras attīstības stadijas; pēdējā stadija tagad ir sadalīta divās papildu stadijās. (Ja kauls vairs neaug, bet augšanas josla vēl ir redzama, var pieņemt, ka personas vecums ir vismaz 20 gadi (sievietēm) vai vismaz 21 gads (vīriešiem)). Sākotnēji tika konstatēts, ka atslēgas kaula augšanas josla abiem dzimumiem izzūd pilnībā ne agrāk kā 26 gadu vecumā ⁽¹⁴⁹⁾.

⁽¹⁴⁷⁾ Plašāku informāciju sk.: Tanner, J.M. u. c., *Reliability and validity of computer-assisted estimates of Tanner-Whitehouse skeletal maturity (CASAS): comparison with the manual method*, Karger, 1994, 42. sēj., Nr. 6; Frisch, H. u. c., *Computer-aided estimation of skeletal age and comparison with bone age evaluations by the method of Greulich-Pyle and Tanner-Whitehouse*, *Pediatric Radiology*, 1996, 26. sēj., Nr. 3, 226.–231. lpp.; Gertych, A. u. c., *Bone age assessment of children using a digital hand atlas*, *Computerised Medical Imaging and Graphics*, 2007, 31. sēj., Nr. 4–5, 322.–331. lpp.

⁽¹⁴⁸⁾ Schmeling, A., Garamendi, P.M., Prieto, J.L. un Landa, M. I., *Forensic age estimation in unaccompanied minors and young living adults* no: Professor Duarte Nuno Vieira (red.), *Forensic medicine – From old problems to new challenges*, InTech, 2011, pieejams šeit: <http://cdn.intechopen.com/pdfs-wm/19163.pdf>.

⁽¹⁴⁹⁾ Plašāku informāciju sk.: Schmeling, A. u. c., *Studies on the time-frame for ossification of the medial clavicular epiphyseal cartilage in conventional radiography*, *International Journal of Legal Medicine*, 2004, 118. sēj., Nr. 1, 5.–8. lpp.

Zobu rentgens

Šī metode paredz pētīt zobus panorāmas rentgenuzņēmumā jeb ortopantomogrammā. Skeleta attīstības stadiju nosaka, pamatojoties uz secīgām zobu šķilšanās un struktūras izmaiņām bērna augšanas laikā. Līdz 16–20 gadu vecumam visi zobi, izņemot trešo dzerokli (gudrības zobus), ir pilnībā izveidojušies. Šajā stadijā trešais dzeroklis parāda plašu kronīša un saknes attīstības diapazonu.

Divas galvenās metodes ir šādas:

1. Gleiser un Hunt 1955. gada pētījumā ⁽¹⁵⁰⁾ apraksta zobu attīstību 15 stadijās;
2. Demirjian 1973. gada pētījumā ⁽¹⁵¹⁾ apraksta zobu attīstību astoņās stadijās, kur katrai zobu augšanas stadijai ir piešķirts vērtējums saskaņā ar statistikas modeli ⁽¹⁵²⁾.

Attiecībā uz trešo dzerokļu šķilšanos un mineralizāciju ir gūta pārlicība, ka melnas ādas krāsas afrikāņi sasniedz šo attīstības stadiju agrāk nekā eiropieši, bet aziāti – salīdzinoši vēlāk. Minētā iemesla dēļ trešo dzerokļu attīstības novērtējumam vecuma noteikšanas praksē kā atsauces pētījumi jāizmanto pētījumi par konkrēto atbilstošo populāciju ⁽¹⁵³⁾.

Neskatoties uz izteikto svārstīgumu, dažādi pētījumi liecina, ka trešā dzerokļa attīstība, iespējams, ir labākais veids, kā atšķirt pieaugušo no bērna, un šai metodei vajadzētu būt vienai no visbiežāk izmantotajām vecuma noteikšanas procedūrām personām vēlos pusaudža gados.

legurņa kaulu rentgens

Cilvēkam pieaugot, kaulu izvietojums mainās ⁽¹⁵⁴⁾, tāpēc personas vecumu pēc skeleta uzbūves var noteikt, pamatojoties uz dažu iegurņa kaulu izskatu.

⁽¹⁵⁰⁾ Gleiser, I. un Hunt, E. E., *The permanent mandibular first molar: its calcification, eruption and decay*, Am. J. Phys. Anthropol., 1955, 13. sēj., 253.–283. lpp., doi:10.1002/ajpa.1330130206.

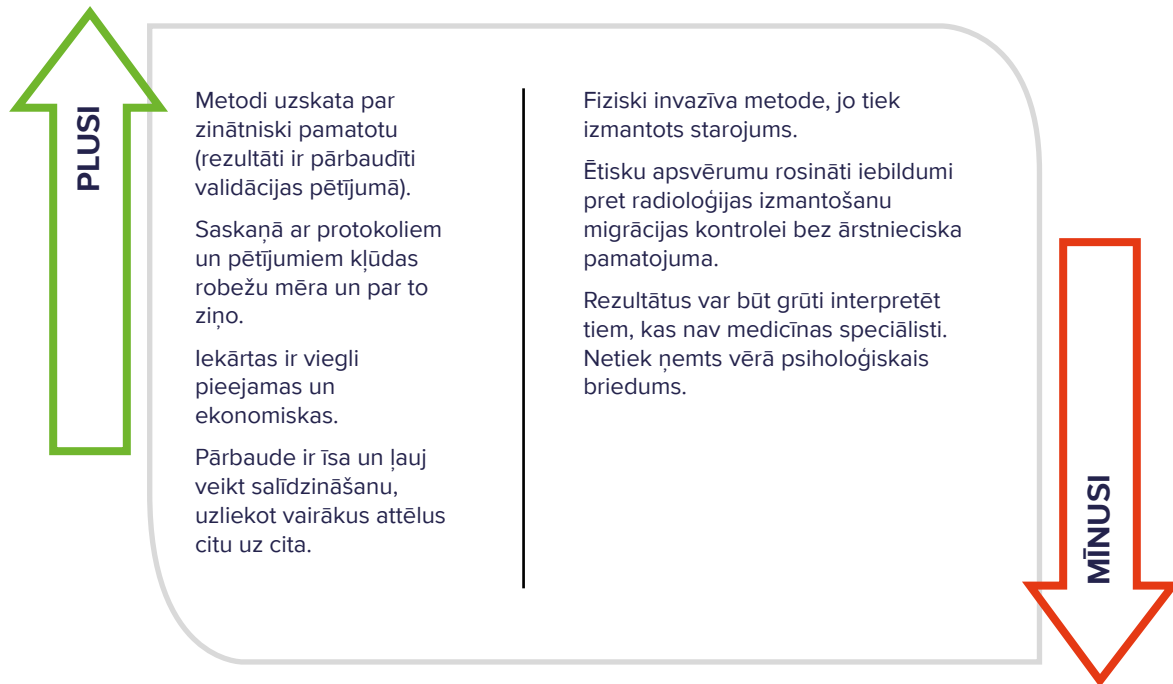
⁽¹⁵¹⁾ Demirjian, A., Goldstein, H. un Tanner, J. M., *A new system of dental age assessment*, Human Biology, 1973, 45. sēj., Nr. 2, 211.–227. lpp., pieejams šeit: <http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/cmm/migrated/documents/dental-age-assessment.pdf>.

⁽¹⁵²⁾ Plašāku informāciju sk.: (al n.d.), *Assessment of dental maturity of Brazilian children age 6 to 14 years using Demirjian's method*, Int. J. Paediatr. Dent., 2002, 12. sēj., Nr. 6, 423–428. lpp.; Liversidge, H.M., *The assessment and interpretation of Demirjian, Goldstein and Tanner's dental maturity*, Ann Hum Biol., 2012, 39. sēj., Nr. 5, 412.–431. lpp., doi:10.3109/03014460.2012.716080.

⁽¹⁵³⁾ Olze, A., Schmeling, A., Taniguchi, M., Maeda, H., van Niekerk, P., Wernecke, K-D. un Geserick, G., *Forensic age estimation in living subjects: the ethnic factor in wisdom tooth mineralization*, Int J Legal Med, 2004, 118. sēj., 170.–173. lpp.; Olze, A., van Niekerk, P., Ishikawa, T., Zhu, B.L., Schulz, R., Maeda, H. un Schmeling, A., *Comparative study on the effect of ethnicity on wisdom tooth eruption*, Int J Legal Med, 2007, 121. sēj., 445.–448. lpp.

⁽¹⁵⁴⁾ Plašāku informāciju sk.: Schmeling, A. u. c., *Age estimation of unaccompanied minors — Part 1. General considerations*, Forensic Science International, 2006; Schmidt, S. u. c., *Sonographic evaluation of apophyseal ossification of the iliac crest in forensic age diagnostics in living individuals*, International Journal of Legal Medicine, 2011.

Piemēri no prakses

Somija. Medicīnisko vecuma noteikšanu, kas vajadzīga pieteikuma iesniedzēja vecuma noteikšanai, pēc policijas, Robežsardzes vai Somijas Imigrācijas dienesta pieprasījuma veic Helsinku Universitātes Tiesu medicīnas departaments. Izmantotās metodes ir zobu stāvokļa novērojums, plaukstas pamatnes rentgens un zobu rentgens. Divi eksperti sagatavo kopīgu novērtējumu. Vismaz viens no ekspertiem ir Helsinku Universitātes Tiesu medicīnas departamenta darbinieks. Eksperts var būt apstiprināts ārsts vai apstiprināts zobārsts ar nepieciešamo kompetenci.

Nīderlande. Medicīnisko vecuma noteikšanu neveic, lai mēģinātu noteikt pieteikuma iesniedzēja vecumu; tā ir paredzēta tikai tam, lai noteiktu vai persona ir pieaugusi vai tomēr var būt nepilngadīga. Minētajā nolūkā analizē rokas / plaukstas locītavas rentgenu. Ja plaukstas locītavas kaulu augšanas josla nav pilnībā izzudusi, pārbaudi beidz, bet pieteikuma iesniedzēju uzskata par nepilngadīgu. Ja augšanas josla ir izzudusi pilnībā, tiks veikti papildu (trīs) atslēgas kaulu rentgenuzņēmumi. Diviem neatkarīgiem radiologiem katram atsevišķi ir jāizdara secinājums par to, ka abu atslēgas kaulu augšanas process ir pilnībā pabeigts. Abu radiologu secinājumus izskata un, pamatojoties uz tiem, pieņem lēmumu vēl viens speciālists (tiesu antropologs). Ja radiologu ziņojumos nav pārliecinošu rezultātu vai paustie viedokļi ir pretrunīgi, pieteikuma iesniedzēju uzskata par nepilngadīgu. Lēmumu var pārsūdzēt.

(c) Daži papildu apsvērumi

MRA, rentgens un datortomogrāfija (CT/CAT) ir dažādas metodes, ko izmanto kaulu augšanas attēlu uzņemšanai. Šos attēlus salīdzinās ar atsauces pētījumiem, lai noskaidrotu, kurai augšanas attīstības stadijai atbilst iegūtais attēls, un noteiktu konkrētajai augšanas stadijai raksturīgo vecuma diapazonu.

MRA vai MR

- Apvieno jaudīgu magnētu ar modernu datorsistēmu un radioviļņiem, lai iegūtu precīzus, detalizētus orgānu un audu, kaulu un citu iekšējo ķermeņa struktūru attēlus. Lai iegūtu šķērsriezuma attēlu, MRA izmanto magnētiskos laukus un radiofrekvences.
- Piemērota orgānu, mīksto audu un iekšējo struktūru attēlveidošanai.
- Netiek izmantots starojums.

Rentgens

- Rentgenā izmanto ierobežotu starojuma daudzumu, kas plūst caur ķermeni, lai uztvertu vienu pārbaudāmās personas anatomijas attēlu.
- Bļivi objekti, piemēram, kauli, bloķē starojumu un rentgena attēlā izskatās balti.
- Tiek izmantots starojums.

CT/CAT (datortomogrāfija)

- Pārbaude, kas apvieno rentgenstarus ar datoriem, lai radītu ķermeņa 360 grādu šķērsriezuma skatus, izmantojot vairākus dažādos leņķos uzņemtus rentgenuzņēmumus.
- Piemērota kaulu, mīksto audu un asinsvadu attēlu vienlaicīgai uzņemšanai. Metode sniedz radiologam detalizētu informāciju par kaulu struktūrām vai savainojumiem. Starojuma dēļ CT nav ieteicams veikt grūtniecēm vai bērniem, ja vien tas nav absolūti nepieciešams.

Vēl viens svarīgs faktors, kas jāņem vērā, ir jaunākās tendences rentgena attēlu vai MRA attēlu datorizēta skaidrojuma izmantošanā. Šīs programmatūras mērķis ir palielināt novērojumu uzticamības pakāpi (*inter-rater*), lai vienu un to pašu attēlu klasificētu vienādi, neraugoties uz kļūdām vērtējumā, ko var pieļaut pastāvīgais novērotājs (*intra-observer*, viens novērotājs vērtē to pašu attēlu dažādos laikos) un vairāki novērotāji (*inter-observer*, to pašu attēlu vērtē dažādi novērotāji).

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs

